ORTAOKUL VE İMAM HATİP ORTAOKULU

DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ

7

DERS KİTABI

SELAHATTİN ÇAMYAR
HACER YALDIZ

Bu kitap, Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 18.04.2019 tarihli ve 8 sayılı (ekli listenin 191'inci sırasında) kurul kararı ile 2019 - 2020 öğretim yılından itibaren 5 (beş) yıl süre ile ders kitabı olarak kabul edilmiştir.

GÜN YAYINCILIK BASIM YAYIN REKLAMCILIK SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.
Ostim OSB Mah. 1578. Cad. No.: 21 Yenimahalle/ANKARA
(0 312) 385 54 10 (0 312) 385 54 19

Dil Uzmanı

Nihat ERDAL

Görsel Tasarımcı

Soner GİRGİN

ISBN

978-975-7325-92-5

Baskı

Ankara - 2021

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

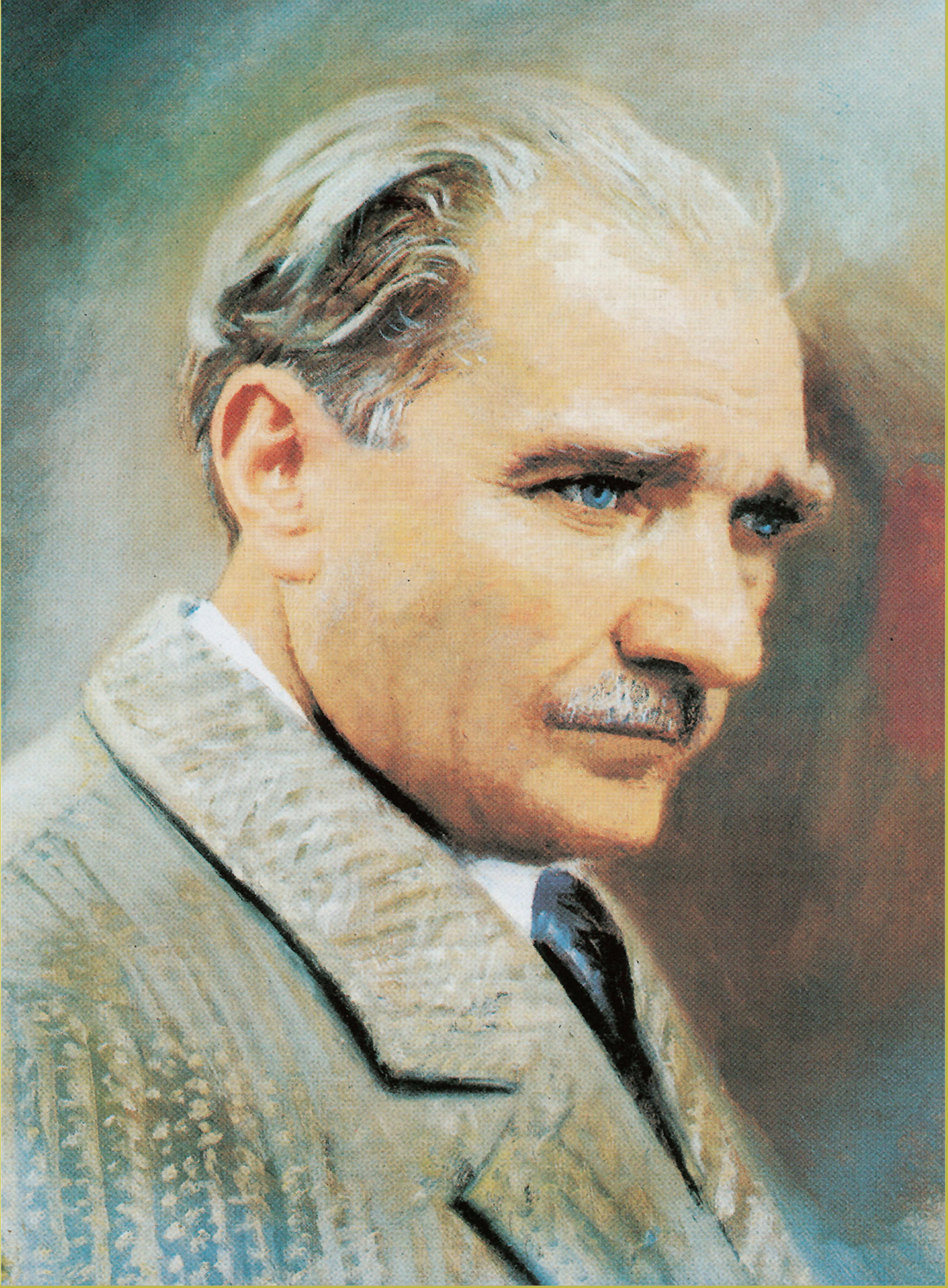
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

ORGANİZASYON ŞEMASI

Ünitenin adını ve numarasını gösterir.

2. ÜNİTE
HAC VE KURBAN

Ünite ile ilgili fotoğrafı gösterir.

Ünite ile ilgili hazırlık çalışmalarını gösterir.

ÜNİTEYE HAZIRLIK

1. Hac ve umre kavramlarının anlamlarını araştırıp öğreniniz.
2. Haccın kimlere farz olduğunu ilmihâl kitaplarından araştırınız.
3. Kurban ibadetinin önemiyle ilgili bir hadis araştırınız ve bu hadisi defterinize yazınız.
4. Genel Ağ, İslam ansiklopedisi vb. kaynaklardan Kâbe hakkında bir araştırma yapınız. Edindiğiniz bilgileri sunu hâline getiriniz. Hazırladığınız sunuyu sınıfınızda arkadaşlarınızla paylaşınız.
5. Saffât suresinin, 99-110. ayetlerini okuyunuz. Bu ayetlerde ne anlatıldığını defterinize not ediniz.

35

ETKİNLİK

Konuyla ilgili etkinlik çalışmasını gösterir.

Bazı kimseler Allah Resulü'nün (s.a.v.) insanüstü özelliklere sahip olması gerektiğini söyleyerek Hz. Muhammed'e (s.a.v.) karşı çıkıyorlardı. Yüce Allah (c.c.) onları kınayarak şöyle buyurmaktadır: **"Onlar (bir de) şöyle dediler: Bu ne biçim peygamber; (bizler gibi) yemek yiyor, çarşılarda dolaşıyor. Ona bir melek indirilmeli, kendisiyle birlikte o da uyarıcı olmalıydı. Yahut kendisine bir hazine verilmeli veya içinden yiyip (meşakkatsizce geçimini sağlayacağı) bir bahçesi olmalıydı. Ayrıca o zalimler müminlere, 'Siz ancak büyüye tutulmuş bir adama uymaktasınız.' dediler."**

(Furkân suresi, 7- 8. ayetler.)

Yukarıdaki ayetleri Hz. Muhammed'in (s.a.v.) insani yönü açısından yorumlayınız.

2. ALLAH'IN ELÇİSİ HZ. MUHAMMED (S.A.V.)

Konu başlığını gösterir.

"Andolsun ki Resulullah, sizin için, Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı, çok zikredenler için güzel bir örnektir."

(Ahzâb suresi, 21. ayet.)

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) bizim için örnek olması ne anlama gelmektedir?

Öğrencilerin dikkatini konuya çekmek amacıyla hazırlanmış motivasyon sorusunu gösterir.

Yüce Allah (c.c.) bizleri dünya üzerinde tek başımıza bırakmamıştır. Hem bize pek çok nimet vermiş hem de bizden kendisine inanıp ibadet etmemizi, güzel davranışlara yönelmemizi istemiştir. Bu konuda bizlere rehberlik edip örnek olması için de peygamberler göndermiştir. İnancımıza göre ilk insan olan Hz. Âdem (a.s.), aynı zamanda ilk peygamberdir. Hz. Nuh (a.s.), Hz. İdris (a.s.), Hz. Şit (a.s.), Hz. İbrahim (a.s.), Hz. Yakup (a.s.), Hz. Musa (a.s.) da Allah (c.c.) tarafından gönderilen peygamberlerden bazılarıdır.

NOT EDELİM

Peygamberlik, İslam kültüründe **nübüvvet** ve **risalet** kavramlarıyla da ifade edilmiştir. Bu iki kavram eş anlamlıdır. Nübüvvet ve risalet; Allah'ın (c.c.) gönderdiği vahiyleri, emir ve yasakları alıp insanlara dinin gerçeklerini duyurma; söz, tutum ve davranışlarıyla açıklama makamı olan peygamberlik demektir.

(Dinî Terimler Sözlüğü, s. 287.)

Konuyla ilgili dikkat çekici özlü bilgileri içeren "Not Edelim" bölümünü gösterir.

Rabb'imizin (c.c.) insanları doğru yola iletmek, onları kötülüklerden uzaklaştırıp iyiliklere yöneltmek amacıyla gönderdiği son peygamber Hz. Muhammed'dir (s.a.v.). Ahzâb suresinde, **"Muhammed... Allah'ın resulü ve peygamberlerin sonuncusudur. Allah her şeyi hakkıyla bilendir."**[1] buyrularak bu gerçek açıkça ifade edilmiştir. Hz. Muhammed'den (s.a.v.) sonra başka bir peygamber, Allah'tan (c.c.) vahiy alan herhangi bir elçi gelmeyecektir. Bundan dolayı Hz. Muhammed'e (s.a.v.), "peygamberlerin sonuncusu" anlamında **Hâtemü'l-Enbiyâ** denilmiştir.

1. Ahzâb suresi, 40. ayet.

84

Anlatımda verilen bilgi ve alıntıların dipnotunu gösterir.

1. ÜNİTE
MELEK VE AHİRET İNANCI

ÜNİTEYE HAZIRLIK

1. Kur'an-ı Kerim mealinden, melekleri konu alan iki ayet bularak defterinize yazınız.
2. Kıyamet, ahiret, mahşer ve mizan kavramlarının anlamlarını araştırıp öğreniniz.
3. Meleklerin özellikleri hakkında bir araştırma yapınız.
4. Kur'an-ı Kerim mealinden, Hz. İsa (a.s.) ile ilgili iki ayet bularak defterinize yazınız.
5. Kur'an-ı Kerim mealinden, Nâs suresinin anlamını bularak defterinize yazınız.

1. GÖRÜLEN VE GÖRÜLEMEYEN VARLIKLAR

Maddi varlık, manevi varlık ifadeleri sizlere neler çağrıştırmaktadır?

Çevremize baktığımızda canlı ve cansız milyonlarca varlık görürüz. Dağlar, denizler, bitkiler, hayvanlar, insanlar, Güneş, Ay ve yıldızlar gözle görebildiğimiz varlıklardandır. Bazı şeyleri ise gözümüz dışındaki duyu organlarımızla algılarız. Örneğin bir çiçeğin kokusunun nasıl olduğunu koklayarak, yemeğin tuzunun bulunup bulunmadığını tadarak, bir cismin sert ya da yumuşak olduğunu dokunarak anlarız.

Evrende, duyu organlarımızla algıladıklarımızın yanı sıra algılayamadığımız varlıklar da bulunur. Melekler ve cinler bu tür varlıklardandır. Bizler gözümüzle göremesek de meleklerin ve cinlerin varlığına inanırız. Çünkü kutsal kitabımız Kur'an'da Yüce Allah (c.c.)*, meleklerden ve cinlerden söz etmiştir. Örneğin bir ayette meleklerle ilgili olarak şöyle buyrulur: **"Melekleri de Rab'lerini hamd ile tesbih edip yücelterek Arş'ın etrafını kuşatmış hâlde görürsün..."**[(1)] Cinlerle ilgili olarak da bir ayette, **"Ben cinleri ve insanları ancak bana kulluk etsinler diye yarattım."**[(2)] buyrulur. Bu ayetten de anlaşılıyor ki Yüce Allah (c.c.) insanları olduğu gibi cinleri de kendisine inanıp ibadet etmekle sorumlu kılmıştır.

Çevremizde gözle görülen pek çok varlık yer alır.

Toplumda bazı insanlar, cinlerin geleceği bildiği ve gaipten haber verdiği gibi yanlış inançlara sahiptirler. Oysa bir ayette, **"De ki: Göktekiler ve yerdekiler gaybı bilemezler ancak Allah bilir..."**[(3)] buyrulur. Bizler bunun bilincinde olalım. Cinlerle ilgili batıl inançlardan uzak duralım. Cinlerle iletişim kurduğunu ve onlardan gelecekle ilgili haberler aldığını iddia eden falcı, medyum gibi insanların sözlerine kanmayalım.

---

* "Celle celâlühû" ifadesinin kısaltılmış yazımı olup "Şanı yüce oldu, şanı yücedir." anlamına gelir.
1. Zümer suresi, 75. ayet.
2. Zâriyat suresi, 56. ayet.
3. Neml suresi, 65. ayet.

ETKİNLİK

Yukarıdaki şemaya göre melekler ne tür varlıklardır? Arkadaşlarınızla konuşunuz.

İnsanların, göremedikleri hâlde var olduğunu kabul ettikleri pek çok şey vardır. Örneğin akıl, ruh, acı, şefkat, merhamet, sevgi bunlardan birkaçıdır. Ses dalgaları, elektrik akımı, hava ve havayı oluşturan gazlar da gözle görülemeyen, ancak var olduğu inkâr da edilemeyen varlıklardandır. Öyleyse bir şeyin varlığına inanmak için onun mutlaka gözle görülmesi ya da diğer duyu organlarıyla algılanması şart değildir.

NOT EDELİM

İslam kültüründe varlıklar âlemi ile ilgili bilinmesi gereken kavramlardan biri gaybdır. **Gayb** kavramı sözlükte; göz önünde olmayan, gözle görülemeyen, gizli olan anlamlarına gelir. Terim olarak ise akıl ve duyular yoluyla hakkında bilgi edinilemeyen varlık alanı, henüz içinde yaşanılmayan gelecek zaman ve gelecek zaman içinde gerçekleşecek olaylar demektir.

(Dinî Terimler Sözlüğü, s. 108.)

ETKİNLİK

Aşağıdaki varlıklardan gözle görülebilenleri mavi, görülemeyenleri sarı renge boyayınız.

Akıl | Güneş | Ses dalgaları

Ay | Sevgi | Hava | Ağaç

Merhamet | Hayvanlar | Melek

2. MELEKLER VE ÖZELLİKLERİ

Melekler hakkında neler biliyorsunuz?

Her Müslüman'ın gönülden inanıp kabul etmesi gereken bazı esaslar vardır. Bunlar, imanın şartları olarak adlandırılır. İmanın şartlarından ilki ve en önemlisi, bütün kâinatın yaratıcısı olan Yüce Allah'ın (c.c.) varlığına ve birliğine inanmaktır. Bu şartlardan bir diğeri de meleklere imandır.

Yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim'de, imanın şartlarının yer aldığı bir ayette şöyle buyrulur: **"Peygamber, Rabb'inden kendisine indirilene iman etti, müminler de (iman ettiler). Her biri; Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine iman ettiler ve şöyle dediler: Onun peygamberlerinden hiçbirini (diğerlerinden) ayırt etmeyiz. İşittik, itaat ettik. Ey Rabb'imiz, senden bağışlama dileriz. Sonunda dönüş sanadır."**(1) Bu ayete göre her Müslüman, Yüce Allah'a (c.c.) imanla birlikte meleklerin varlığına da inanmakla yükümlüdür.

Dinimize göre iman esasları bir bütündür. Müslüman; Allah'a (c.c.), meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe, kaza ve kadere bir bütün olarak iman eder. Bir ayette, **"...Kim Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve ahiret gününü inkâr ederse, şüphesiz (hak yoldan) dalalete sapmış olur."**(2) buyrulmuştur.

ETKİNLİK

"Gökleri ve yeri yaratan; melekleri ikişer, üçer, dörder kanatlı yapan Allah'a hamdolsun..."

(Fâtır suresi, 1. ayet.)

"...Bütün melekler, büyüklük taslamadan Allah'a secde ederler. Onlar, üstlerindeki Rablerinden korkarlar ve kendilerine ne emrolunursa onu yaparlar. "

(Nahl suresi, 49-50. ayetler.)

Yukarıdaki ayetler, meleklerin özellikleri ve görevleri hakkında sizlere neler düşündürmektedir? Arkadaşlarınızla konuşunuz.

Kutsal kitabımız Kur'an-ı Kerim'de ve Peygamberimizin (s.a.v.)* hadislerinde, meleklerin birtakım özelliklere sahip olduğu açıklanmıştır. Buna göre melekler, genel olarak aşağıdaki özelliklere sahiptirler:

✓ Melekler Allah (c.c.) tarafından, nurdan yaratılmışlardır. Onlar gözle görülemezler.

✓ Melekler irade sahibi değildirler.

✓ Meleklerin evlenme, çoğalma, yorulma, uyuma gibi özellikleri bulunmamaktadır. Onların erkeklik, dişilik nitelikleri de yoktur.

1. Bakara suresi, 285. ayet.
2. Nisâ suresi, 136. ayet.
* "Sallallâhü aleyhi ve sellem." sözünün kısaltılmışıdır ve "Allah ona, Hz. Muhammed'e rahmet etsin, iyilik versin." demektir.

✓ Melekler kısa sürede çok uzun mesafelere gidebilecek yapıda yaratılmışlardır. Kutsal kitabımızda, meleklerin, şeklini tam olarak bilemediğimiz kanatlara sahip oldukları belirtilmiştir.[1]

✓ Melekler Allah'a (c.c.) isyan etmez, onun emirlerine aykırı hiçbir iş ve davranışta bulunmazlar. Bu konuyla ilgili olarak Kur'an-ı Kerim'de, **"Ey iman edenler! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun. Onun başında acımasız, güçlü, Allah'ın kendilerine buyurduğuna karşı gelmeyen ve emredildiklerini yapan melekler vardır."**[2] ifadesi yer almaktadır.

ETKİNLİK

İçinde melek kavramı geçen deyim ve atasözleri araştırınız.

Gerek Kur'an'da gerekse Peygamberimizin (s.a.v.) hadislerinde, meleklerin sayısı ile ilgili herhangi bir bilgi verilmemektedir. Ancak meleklerden bir kısmının adlarından ve görevlerinden kutsal kitabımızda söz edilmektedir. Peygamberimiz (s.a.v.) de çeşitli hadislerinde bu konuyla ilgili açıklamalar yapmıştır. Buna göre dört büyük melek vardır. Bunlar Cebrail (a.s.)**, Mikâil (a.s.), İsrafil (a.s.) ve Azrail'dir (a.s.).

Dört Büyük Melek			
Cebrail (a.s.)	Mikâil (a.s.)	İsrafil (a.s.)	Azrail (a.s.)

Cebrail (a.s.): Yüce Allah'ın (c.c.) bildirdiği emir, yasak, öğüt ve haberleri peygamberlere iletmekle görevlidir. Yerine getirdiği görev nedeniyle Cebrail'e (a.s.) vahiy meleği de denilmektedir.

Mikâil (a.s.): Yağmur, kar, rüzgâr vb. doğa olaylarını Allah'ın (c.c.) izniyle düzenlemekle görevlidir.

Doğa olaylarını düzenlemekle görevli melek Mikâil'dir (a.s.).

1. bk. Fâtır suresi, 1. ayet.
2. Tahrîm suresi, 6. ayet.
** "Aleyhisselam" ifadesinin kısaltılmışı olup "Esenlik, iyilik, selam, hayır onun üzerine olsun." demektir.

İsrafil (a.s.): Biri kıyametin kopması, diğeri de yeniden diriliş sırasında olmak üzere iki kez sûra üflemekle görevlidir. Sûr, mahiyetini sadece Yüce Allah'ın (c.c.) bildiği bir alettir. Kur'an'da yer alan bir ayete göre İsrafil sûra iki defa üfleyecektir. Birinci üfleyişte kıyamet kopacak, bütün canlılar ölecek ve dünya hayatı sona erecektir. İkinci üfleyişte ise Allah'ın (c.c.) izniyle bütün canlılar yeniden dirilecek ve ahiret hayatı başlayacaktır.[1]

Azrail (a.s.): Allah'ın (c.c.) izniyle eceli gelenlerin ruhunu almakla görevli olan melektir.

Kutsal kitabımızda, dört büyük melek dışında bazı meleklerin varlığından ve görevlerinden de söz edilir. Bunlardan biri **kirâmen kâtibîn**dir (yazıcı melekler). Yazıcı melekler, insanın sağında ve solunda bulunurlar. İnsanların yaptığı iyilik ve kötülükleri yazmakla görevlidirler. Bununla ilgili olarak Kur'an-ı Kerim'de, **"Şunu iyi bilin ki üzerinizde bekçiler, değerli yazıcılar vardır; onlar, yapmakta olduklarınızı bilir."**[2] buyrulmaktadır.

Ölen insanları kabirde sorguya çekmekle görevli olan melekler de vardır. Bunlara **münker-nekir** melekleri denir.

Kutsal kitabımızda, insanları birtakım olumsuzluklardan korumakla görevli meleklerin var olduğu da belirtilir.[3] Bunlara **hafaza melekleri** adı verilir. Bunun dışında cennet ile cehennemde görevli veya vazifeleri yalnızca Allah'a (c.c.) ibadet etmek olan melekler de bulunmaktadır. **Rahmet melekleri** ise zor durumda kaldıklarında insanlara yardım etmekte görevlidir. Melekler, insanların affedilmesi için Allah'a (c.c.) dua etmektedir.[4]

Melekler bizlere; iyi, güzel, hayırlı, olumlu ve faydalı şeyleri çağrıştırırlar. Çünkü melekler iyilik ve güzelliğin sembolüdürler. Onlar her zaman insanların iyiliğini isterler. İnsanları iyiye, güzel davranışlara yönlendirirler. Buna inanan insan, kendisini iyiliğe yönelten meleklerin sesine kulak verir. Her zaman iyi ve güzel davranışlarda bulunmaya çalışır. Kötülüklerden de uzak durur.

NOT EDELİM

Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurur:

"Melek, insanı iyilik işlemeye yönlendirir. Kim içinden iyiliğe yönelten bir ses duyarsa bilsin ki o meleğin sesidir. Hemen o sese uysun…" *(Tirmizi, Tefsir, 3.)*

Kutsal kitabımızda belirtildiğine göre her insanın iki yanında kirâmen kâtibîn adlı yazıcı melekler bulunur. Bu melekler, insanın yaptığı iyilik ve kötülükleri kaydeder. Yüce kitabımız Kur'an'da bu konuyla ilgili olarak **"İki melek, (insanın) sağında ve solunda oturarak yaptıklarını yazmaktadırlar. İnsan hiçbir söz söylemez ki yanında gözetleyen, yazmaya hazır bir melek bulunmasın."**[5] buyrulur. İyilik ve kötülüklerinin kaydedildiğine inanan insan, davranışlarına dikkat eder. Kötülüklerden uzak durmaya, iyi işlere yönelmeye gayret eder. Çünkü inancımıza göre kişi, yaptığı iyiliklerin mükâfatını, kötülüklerin de cezasını mutlaka görecektir.

1. bk. Zümer suresi, 68. ayet.
2. İnfitâr suresi, 10-12. ayetler.
3. bk. En'âm suresi, 61. ayet.
4. bk. Mü'min suresi, 7. ayet.
5. Kâf suresi, 17-18. ayetler.

İslam inancına göre melekler her zaman iyi insanların yanında olur, onları desteklerler. Buna inanan insan, zorluk ve sıkıntılar karşısında yılgınlık göstermez, daha dirençli olur. Sıkıntılı zamanlarında ümitsizlik ve karamsarlığa kapılmaz. Çünkü meleklerin her zaman iyi insanları desteklediğine, Allah'ın (c.c.) izniyle onlara yardım edeceğine inanır. Bu inanç, kişiye güven ve güç verir.

Sonuç olarak meleklere iman, insanın olumlu ve güzel davranışlar kazanmasına katkı sağlar. Yaptığı her şeyi meleklerin kaydettiğine inanan insan; haksızlık, yalancı şahitlik, hırsızlık, başkalarına zarar vermek, iftira, gıybet gibi kötü davranışlardan kaçınmaya özen gösterir. Doğruluğu, dürüstlüğü hayatında ilke edinir. İnsanlara sevgi ve saygıyla yaklaşır; başkalarının canına, malına zarar verecek davranışlardan kaçınmaya da her zaman dikkat eder.

OKUMA METNİ

ALLAH'IN MELEKLERİ

Allah'ın yarattığı her şeyi göremeyiz,
Varlığını hissederiz fakat el süremeyiz.

Duyulmaz kelebeğin kanadından çıkan ses,
Havayı görmesek de alırız nefes nefes.

Isıtır, aydınlatır, motorları işletir,
Elektrik denilen gücü kim görebilir?

Hiçbir göze görünmez meyvenin tadı,
Güllerin kokusunu gözle gören olmadı.

Görmeden biliyoruz nurdan kelebekleri
Dolaşır aramızda Allah'ın melekleri,

Yapayalnızken bile dertli değildir başım,
Sağımda solumda melekler arkadaşım,

Ben onları göremem, onlar beni görür.
Güzel düşüncelere güç ve kuvvet verirler.

Gökhan EVLİYAOĞLU

Çocuk ve Dua, s. 15.

3. DÜNYA VE AHİRET HAYATI

"Ahirette buluşmak", "Ahirette kavuşmak", "İşimiz ahirete kaldı." gibi sözler niçin söylenir? Bu ifadelerin anlamı hakkında neler biliyorsunuz?

Her insan, dünyada belli bir süre yaşadıktan sonra vefat eder. Bu dünya hayatı insan için geçicidir. Asıl ve sonsuz hayat, ahiret hayatıdır. Bununla ilgili olarak bir ayette şöyle buyrulur: **"Dünya hayatı, eğlence ve oyundan başka bir şey değildir. Ahiret yurdu ise Allah'tan korkanlar için daha hayırlıdır. Aklınızı kullanmaz mısınız?"**[1] Başka bir ayette de **"O, hanginizin daha güzel iş yapacağını denemek için ölümü ve hayatı yarattı. O, üstündür, bağışlayandır."**[2] buyrulur. Bunun bilincinde olan bir Müslüman, Yüce Allah'ın (c.c.) emirlerini yerine getirmeye, yasaklarından kaçınmaya çalışır. İbadetlerini yerine getirmeye önem verir. Allah'ın (c.c.) rızasına uygun iş ve davranışlarda bulunur. Fakirlere ve muhtaçlara yardım eder. Salih amel işler, sevap olan iş ve davranışlarda bulunmaya özen gösterir. Dünyada yaptıklarının karşılığını ahirette göreceği bilinciyle hareket eder.

Ahirete inanan insan, muhtaçlara yardım etmeye, paylaşma ve yardımlaşmaya önem verir.

Yüce Allah (c.c.), insanı en güzel şekilde yaratmıştır. Rabb'imiz (c.c.) insana akıl ve irade vermiş, böylece onu diğer varlıklardan üstün kılmıştır. İnsan, aklı sayesinde düşünür, iyi ve kötünün birbirinden farkını anlar. Sahip olduğu iradeyle de özgür bir şekilde davranışlarına yön verir. İsterse iyiye, dilerse kötüye yönelir.

İnsan, akıl ve irade sahibi bir varlık olduğu için yaptıklarından sorumlu tutulmuştur. O, dünya hayatında özgür iradesiyle yaptığı eylemlerin karşılığını görecektir. En küçük bir iyilik ya da kötülük yaptığında, ahirette bunun karşılığı ona mutlaka verilecektir. Bu durum kutsal kitabımızda şu ifadelerle dile getirilmiştir: **"Kim zerre miktarı hayır yapmışsa onu görür. Kim de zerre miktarı şer işlemişse onu görür."**[3]

İslam dini, insanlardan güzel davranışlarda bulunmalarını, kötülüklerden kaçınmalarını ister. Başkalarının hakkına saygılı olmayı, anne babaya iyi davranmayı; yoksul, yetim, yaşlı

1. En'âm suresi, 32. ayet.
2. Mülk suresi, 2. ayet.
3. Zilzâl suresi, 7-8. ayetler.

ve kimsesizleri koruyup gözetmeyi öğütler. Kur'an-ı Kerim, dinimizin öğütlerine uyan, Allah'ın (c.c.) emirlerini yerine getiren kimselerin ahirette ödüllendirileceğini belirtir. Bu konuyla ilgili bir ayette, **"Allah, iman eden ve iyi işler yapanlara söz vermiştir; onlara bağışlama ve büyük mükâfat vardır."**(1) buyrulur.

İslam dininde yer alan temel inanç esaslarından biri, ahirete imandır. Ahiret, insanın ölümden sonra dirileceği, dünyada yaptıklarının hesabını vereceği ve sonsuza kadar yaşayacağı yerdir. Ahirete inanmak, Müslüman olmanın şartlarından biridir. Kutsal kitabımız Kur'an-ı Kerim'de, ahirete imanı konu alan birçok ayet bulunur. Bunlardan birinde, **"Onlar (müttakiler) sana indirilene ve senden önce indirilene iman ederler; ahiret gününe de kesinkes inanırlar."**(2) buyrulur.

Her canlı doğar, büyür, belli bir ömür yaşar sonra da ölür. Ölüm, insan başta olmak üzere bütün canlılar için kaçınılmaz bir sondur. Kur'an-ı Kerim'de, **"Her canlı ölümü tadacaktır…"**(3) buyrularak bu durum açıkça ifade edilir. Dünyada kaç yıl yaşarsa yaşasın her insan bir gün ölür. İnsanın dünyadaki yaşama süresine **ömür**, ömrün sona erdiği zamana da **ecel** denir. Ömrü bitip eceli gelen kişi, mutlaka bu hayata veda eder.

ETKİNLİK

"Allah'ın sana verdiğinden (onun yolunda harcayarak) ahiret yurdunu iste ama dünyadan da nasibini unutma. Allah sana ihsan ettiği gibi sen de (insanlara) iyilik et. Yeryüzünde bozgunculuğu arzulama. Şüphesiz ki Allah, bozguncuları sevmez."

(Kasas suresi, 77. ayet.)

"Kim yalnız dünya hayatını ve onun zinetini isterse biz onlara yaptıklarının karşılığını orada tastamam öderiz. Orada onlar bir eksikliğe uğratılmazlar. İşte onlar, kendileri için ahirette ateşten başka bir şey olmayan kimselerdir. (Dünyada) yaptıkları şeyler, orada boşa gitmiştir. Zaten bütün yapmakta oldukları da boş şeylerdir."

(Hûd suresi, 15-16. ayetler.)

Yukarıdaki ayetlerden, dünya hayatı ile ahiret arasındaki ilişki konusunda ne gibi ilkeler çıkarılabilir? Arkadaşlarınızla konuşunuz ve tespit ettiğiniz ilkeleri aşağıya yazınız.

....

....

....

....

....

....

....

....

....

1. Mâide suresi, 9. ayet.
2. Bakara suresi, 4. ayet.
3. Âl-i İmrân suresi. 185. ayet.

Yaşamak ne kadar doğalsa ölüm de o kadar doğaldır. Ancak yine de birçok insan ölüm söz konusu olduğunda korkmakta, tedirgin olmaktadır. Hayatın sona eriyor olması, sevdiklerinden ayrılma düşüncesi vb. durumlar insanın tedirginliğini daha da artırmaktadır. Ancak İslam inancı açısından ölüm bir yok oluş değildir. Çünkü inancımıza göre ölen insan yok olmamaktadır. Yalnızca bir âlemden başka bir âleme göç etmektedir. İslam'a göre ölen insan, ahiret günü tekrar diriltilecektir. Burada, dünyada yaptıklarının karşılığını görecektir. Allah'a (c.c.) inanıp iyi bir insan olarak hayatını sürdürenler, ahirette sevdikleriyle buluşacak ve sonsuza kadar onlarla birlikte yaşayacaktır.

4. AHİRET HAYATININ AŞAMALARI

"Mahşerde toplanmak" ifadesi size neleri çağrıştırmaktadır?

Kıyamet ve Yeniden Diriliş

İslam inancının temel ilkelerinden olan ahirete imanla ilgili kavramlardan biri kıyamettir. **Kıyamet** sözlükte; ayağa kalkma, doğrulma, dikilme, dirilme gibi anlamlara gelir. Dinî terim olarak ise evrende bulunan her şeyin yok olmasıyla ölen tüm insanların yaptıklarının hesabını vermek üzere diriltilecekleri zamana denir.[1]

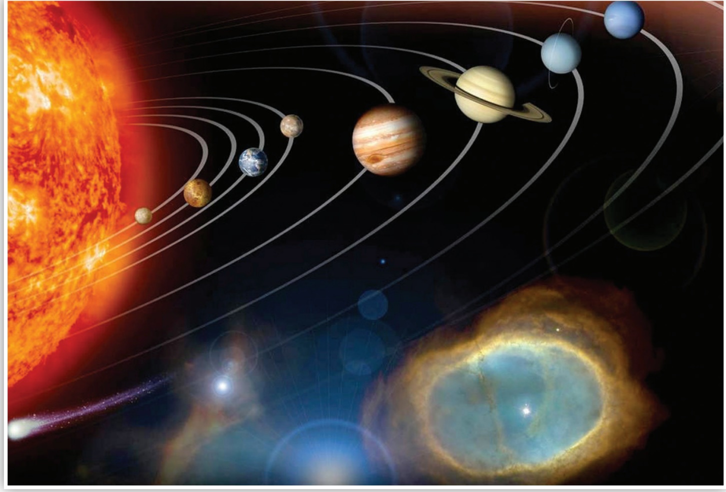
İnancımıza göre yaşayan her canlı bir gün mutlaka ölür. Tıpkı canlılar gibi, üzerinde yaşadığımız dünya ve dünya hayatı da bir gün bütünüyle son bulacaktır. **"Yeryüzünde bulunan her canlı fânidir. Ancak azamet ve ikram sahibi Rabb'in bakidir."**[2] mealindeki ayetlerle bu gerçek açıkça ifade edilir.

Dünyaya gelen her insan bir gün ölür.

Kur'an-ı Kerim'de ifade edildiğine göre zamanı geldiğinde evrendeki düzen bozulacak, kıyamet kopacak, tüm canlılar ölecek ve dünya hayatı sona erecektir. Kıyametin kopması, İsrafil (a.s.) isimli meleğin sûra üflemesiyle başlayacaktır. İsrafil'in (a.s.) sûra üflemesiyle tüm canlılar ölecek ve dünya hayatı son bulacaktır. Bundan sonra İsrafil (a.s.) Allah'ın (c.c.) izniyle sûra ikinci kez üfleyecek, tüm insanlar yeniden dirilecektir. Kutsal kitabımızda bu konuyla ilgili olarak şöyle buyrulmaktadır: **"Sûra üflenince Allah'ın diledikleri müstesna olmak üzere göklerde ve yerde ne varsa hepsi ölecektir. Sonra ona bir daha üflenince bir de ne göresin, onlar ayağa kalkmış bakıyorlar!"**[3]

1. Dinî Terimler Sözlüğü, s. 205.
2. Rahmân suresi, 26-27. ayetler.
3. Zümer suresi, 68. ayet.

İnancımıza göre bir gün evrendeki düzen bozulacak ve kıyamet kopacaktır.

İslam'ın ilk dönemlerinde bazı kimseler, Hz. Peygamber'e (s.a.v.) kıyametin vaktini sormuşlardır. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) de bilmediğini söylemiştir. Çünkü kıyametin ne zaman gerçekleşeceğini Allah'tan (c.c.) başka hiçbir kimsenin bilmesi mümkün değildir. Bu konuyla ilgili olarak kutsal kitabımızda, **"Sana kıyametin, ne zaman gelip çatacağını soruyorlar. De ki: Onun ilmi ancak Rabb'imin katındadır. Onun vaktini ondan başkası açıklayamaz..."**(1) buyrulmuştur.

Geçmişte de günümüzde de birtakım insanlar kıyametin gerçekleşip gerçekleşmeyeceği konusunda şüphe duymuşlardır. Ölen bir kişiyi yeniden diriltmenin kolay bir iş olmadığını düşünen bu kimselere kutsal kitabımız şöyle cevap vermektedir: **"Gökleri ve yeri yaratan, bunları yaratmakla yorulmayan Allah'ın, ölüleri diriltmeye de gücünün yeteceğini düşünmezler mi? Evet, o, her şeye kadirdir."**(2) Bu ayette de vurgulandığı üzere Allah (c.c.) her şeye kadirdir, onun gücünün yetmeyeceği hiçbir şey yoktur. Rabb'imiz (c.c.), insanı yoktan var eden, yaratandır. İnsanı, hiç örneği yokken yaratmaya gücü yeten Allah'ın (c.c.), elbette onu yeniden diriltmeye de gücü yeter. Tabiidir ki bir şeyi yeniden yapmak, hiç yokken yapmaktan daha kolaydır.

Gökleri ve yeri yaratan Allah (c.c.), ölenleri de yeniden diriltecektir.

Yüce kitabımız Kur'an, insanın yeniden diriliş konusunu daha iyi kavrayabilmesi için ona çevresinden örnekler verir. Kutsal kitabımızda yeniden diriliş, kuru ve çorak toprağın, yağan yağmurla yeniden canlanıp birçok ürün vermesine benzetilmiştir. Bu konuyla ilgili olarak Kâf suresinde şöyle buyrulmuştur: **"Gökten bereketli bir su indirdik, onunla bahçeler, biçilecek daneler bitirdik. Kullara rızık olması için birbirine girmiş, küme küme tomurcukları olan uzun boylu hurma ağaçları yetiştirdik. Ve o su ile ölü toprağa can verdik. İşte hayata yeniden çıkış da böyledir."**(3) Aynı

1. A'râf suresi, 187. ayet.
2. Ahkâf suresi, 33. ayet.
3. Kâf suresi, 9-11. ayetler.

konuyla ilgili başka bir ayette ise şu ifadelere yer verilmiştir: **"... Yeryüzünü, ölümünün ardından o canlandırıyor. İşte siz de (kabirlerinizden) böyle çıkarılacaksınız."**[1] Tüm bu ayetler, bizlere ahiretin varlığının, kıyamet ve yeniden dirilmenin akıl ve mantık açısından da mümkün olduğunu açıkça göstermektedir.

ETKİNLİK

Doğada, yeniden dirilişi hatırlatan başka ne gibi örnekler yer alır? Bu konudaki gözlem ve düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Kur'an-ı Kerim, yeniden dirilişi baharda tabiatın canlanmasına benzetir.

Hesap Verme Günü

Ölümden sonra yeniden dirilişle birlikte ahiret hayatı başlayacaktır. Yeniden diriltilen tüm insanlar, **mahşer** adı verilen büyük bir alanda toplanacaklardır. Burada, dünya hayatında yaptıkları en küçük bir iyiliğin de kötülüğün de karşılığını göreceklerdir. İnsanların sevap ve günahları, **mizan** adı verilen ve şeklini tam olarak bilemediğimiz bir aletle tartılacaktır. Ayrıca kıyamet günü, kiramen kâtibîn meleklerinin yazmış olduğu ve insanların yaptığı tüm işlerin yazılı bulunduğu **amel defterleri** herkese gösterilecektir. Kutsal kitabımızın bildirdiğine göre insanların el, ayak, göz, kulak gibi organları da yaptıklarına şahitlik edecektir.[2] Böylece kıyamet günü, dünyada yapılan hiçbir iş gizli kalmayacak, herkes yaptığının karşılığını görecektir.

İnancımıza göre iyi işler yapan, güzel davranışlarda bulunan kimseler ahirette Allah (c.c.) tarafından cennetle ödüllendirilecektir. Kur'an-ı Kerim'de belirtildiğine göre cennet; yemyeşil ağaçların, altlarından ırmaklar akan köşklerin, her türlü nimetin bulunduğu ebedî mutluluk yurdudur. Orada hiçbir kin ve düşmanlık yoktur. İnsan ne isterse cennette ona hiç zorluk çekmeksizin sahip olacaktır.

Kutsal kitabımızda cenneti tasvir eden birçok ayet yer alır. Bunlardan birinde şöyle buyrulur: **"Takva sahiplerine vadolunan cennetin özelliği (şudur): Onun zemininden ırmaklar akar. Yemişleri ve gölgesi süreklidir. İşte bu, (kötülüklerden) sakınanların (mutlu) sonudur..."**[3] Sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.) de bir hadisinde cennetle ilgili şunları söylemiştir: **"Yüce Rabb'imiz; iyi kulları için hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği ve insanın hayal bile edemeyeceği kadar güzel nimetler hazırlamıştır."**[4]

1. Rûm suresi, 19. ayet.
2. bk. Yâsîn suresi, 65. ayet.
3. Ra'd suresi, 35. ayet.
4. Buhârî, Bed'ü'l-Halk, 8.

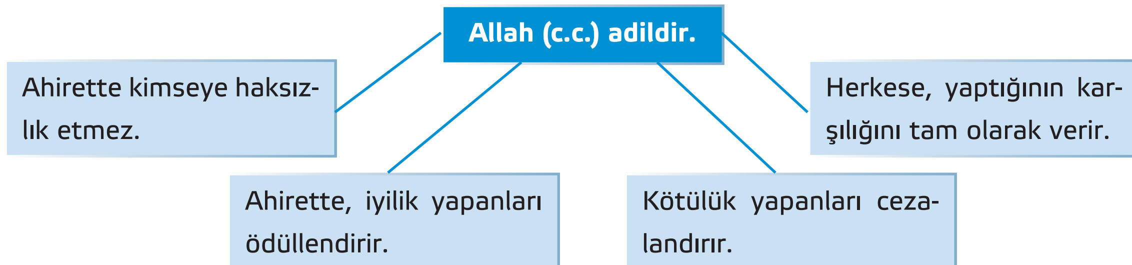
Kur'an-ı Kerim, cenneti dünyadaki güzelliklere benzeterek anlatır.

Ahiret hayatında sadece iyiliklerin değil, yapılan kötülüklerin de karşılığı görülecektir.[1] Yüce Allah'ı (c.c.) inkâr eden, kul hakkı yiyen, insanların canına ve malına zarar veren, kötülük yapan, günah işleyen kimseler ahirette cezalandırılacaktır. Başkalarına kötülük yapan, inkârcı kimselerin cezalandırılacakları yer ise cehennemdir. Rabb'imiz (c.c.), yapılan her türlü kötülüğün karşılığının ahirette görüleceğini Kur'an-ı Kerim'de açıkça ifade etmiştir. Âlemlerin Rabb'i olan Yüce Allah (c.c.), bu konuyla ilgili bir ayette, **"Kitap ortaya konmuştur: Suçluların, onda yazılı olmuş olanlardan korktuklarını görürsün. 'Vay hâlimize!' derler, 'Bu nasıl kitapmış! Küçük büyük hiçbir şey bırakmaksızın (yaptıklarımızın) hepsini sayıp dökmüş!' Böylece yaptıklarını karşılarında bulmuşlardır. Senin Rabb'in hiç kimseye zulmetmez."**[2] buyurmuştur.

ETKİNLİK

İnsanların, yaptıklarından hesaba çekileceği bilincine sahip olması toplumda iyiliklerin çoğalıp kötülüklerin azalmasında nasıl bir rol oynayabilir? Tartışınız.

Dünyada birçok suç işlenmekte ve haksızlık yaşanmaktadır. Bunları yapanların bir kısmı yakalanmakta, yasalar tarafından cezalandırılmaktadır. Kötülük ve haksızlık yapanların bir bölümü ise çeşitli nedenlerle cezadan kurtulmakta, yaptıkları yanlarına kalmaktadır. Dolayısıyla yaşadığımız dünyada adalet her zaman tam olarak gerçekleşmemektedir. İşte ahiret hayatında, iyiliklerin olduğu gibi hiçbir kötülüğün de karşılıksız kalmaması, adaletin gerçekleşmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Yüce Allah (c.c.) adildir. Herkese yaptığının karşılığını tam olarak verir.

1. bk. Zilzâl suresi, 7-8. ayetler.
2. Kehf suresi, 49. ayet.

Yüce Allah (c.c.) adildir, kullarına hiçbir zaman zulmetmez. Onların davranışlarını adalete uygun bir şekilde değerlendirir. Bunun gereği olarak da emirlerine uygun davranıp iyi işler yapanları cennetle ödüllendirir. Dünya hayatında kötü işler yapanları, başkalarının hakkını yiyenleri de ahirette cezalandırır. Allah (c.c.), kıyamet günü hiçbir kimseye haksızlık etmez. Adaletinin gereği olarak herkese hak ettiğinin karşılığını verir. Bu konuyla ilgili olarak bir ayette şu ifadeler yer alır: **"Bugün herkese kazandığının karşılığı verilir. Bugün haksızlık yoktur..."**[1] Aynı konuyla ilgili olarak başka bir ayette ise şöyle buyrulur: **"Şüphe yok ki Allah zerre kadar haksızlık etmez (Kulun yaptığı iş, eğer kötülük ise onun cezasını adaletle verir.). İyilik olursa onu katlar (kat kat artırır), kendinden de büyük mükâfatlar verir."**[2]

İyi ile kötünün bir tutulması, suç işleyene ceza verilmemesi adalete aykırı bir tutumdur. İşte Allah (c.c.), adil olduğu için iyilerle kötüleri ahiret günü ayıracak, herkese hak ettiği şekilde davranacaktır. İyileri ödüllendirecek, kötüleri de cezalandıracaktır. Bu, onun adil olmasının gereğidir.

Yüce Allah (c.c.) hem adil hem de merhametli ve affedicidir. O, yapılan iyiliklere kat kat fazla mükâfat vereceğini, kötülüklere ise ancak onun karşılığı kadar ceza vereceğini belirtir.[3] Rabb'imiz (c.c.), merhametinin gereği olarak hata yapan, günah işleyen kimseleri de hemen cezalandırmaz. Yapılan hatalardan dönülmesi için insanlara zaman tanır, fırsat verir. İşlenen günah veya kötülüklerden dolayı tövbe edilmesini ister. İnancımıza göre işlenen günah her ne olursa olsun kişi, Allah'ın (c.c.) rahmetinden asla ümidini kesmemelidir. Bu konuyla ilgili olarak bir ayette, **"De ki: Ey kendilerinin aleyhine aşırı giden kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Çünkü Allah bütün günahları bağışlar. Şüphesiz ki o çok bağışlayan, çok esirgeyendir."**[4] buyrulur. Başka bir ayette ise **"Rabb'inizden bağışlanma dileyin; sonra ona tövbe edin. Muhakkak ki Rabb'im çok merhametlidir, (müminleri) çok sever."**[5] buyrulur. Böylece Yüce Allah'ın (c.c.) kullarına karşı ne kadar merhametli olduğu, içtenlikle tövbe ettiklerinde onları affedeceği açıkça ifade edilir.

ETKİNLİK

"Kim (Allah'ın huzuruna) iyilikle gelirse ona, getirdiğinin on katı vardır. Kim de kötülükle gelirse o, sadece getirdiğinin dengiyle cezalandırılır..."

(En'âm suresi, 160. ayet.)

"(Lokman öğütlerine şöyle devam etti.) Yavrum! Şüphesiz yapılan iş bir hardal tanesi ağırlığında olsa, bir kayanın içinde yahut göklerde ya da yerin içinde bile olsa Allah onu çıkarır, getirir. Çünkü Allah en gizli şeyleri bilendir, (her şeyden) hakkıyla haberdar olandır."

(Lokman suresi, 16. ayet.)

Yukarıdaki ayetlerden, dünyada yapılanların karşılığı ve ahiret konularında ne gibi ilkeler çıkarılabilir? Arkadaşlarınızla konuşunuz.

1. Mü'min suresi, 17. ayet.
2. Nisâ suresi, 40. ayet.
3. bk. Nisâ suresi, 40. ayet.
4. bk. Zümer suresi, 53. ayet.
5. Hud suresi, 90. ayet.

5. AHİRET İNANCININ İNSAN DAVRANIŞLARINA ETKİSİ

"Hesaba çekilmeden önce kendinizi hesaba çekin, büyük hesap günü için kendinizi hazırlayın!" *(Tirmizî, Sıfâtü'l-Kıyâme, 25.)* hadisi bize ne anlatmak istemektedir?

İslam inancında ahirete imanın özel bir yeri vardır. Bundan dolayıdır ki yüce kitabımızın birçok ayetinde Allah'a (c.c.) imanın hemen peşinden ahirete iman zikredilir. Örneğin bir ayette, **"Bunlar, Allah'a ve ahiret gününe iman etselerdi ve Allah'ın verdiği rızıktan (gösterişsiz olarak) harcasalardı kendilerine ne zarar gelirdi? Allah, onları en iyi bilendir."**[1] buyrulmaktadır. Böylece Allah'a (c.c.) ve ahiret gününe imanın önemi ve bu inancın insanı iyi davranışlara yöneltmesi gerektiği ifade edilir. Başka bir ayette de şu ifadeler yer alır: **"Bunlar, mallarını insanlara gösteriş için harcayan, Allah'a ve ahiret gününe de inanmayan kimselerdir. Şeytan kimin arkadaşı olursa o ne kötü arkadaştır."**[2]

Ahiret inancı, insanın hayatını anlamlı bir şekilde sürdürmesinde önemli bir rol oynar. Çünkü ahirete inanan insan, bu dünyanın boş yere yaratılmadığını bilir. Başta insan olmak üzere, kâinattaki her şeyin bir sebebe dayalı olarak yaratıldığını ve bir yaratılış amacının olduğunu unutmaz. Dünyaya, bütün varlıklara bir anlam yükler. Her şeye değer verir. Hayatını en güzel şekilde değerlendirmeye, güzel işler yapmaya önem verir.

Ahiret inancı, insanı ibadetlerini yerine getirmeye, güzel iş ve davranışlarda bulunmaya yönlendirir.

Ahirete iman eden insan, bu dünyanın bir imtihan yeri olduğunu bilir. Öldükten sonra ahirette yeniden diriltileceğine, bu dünyada yaptıklarından hesaba çekileceğine inanır. Allah'ın (c.c.) her zaman ve her yerde kendisini gördüğünü unutmaz. Buna inanan insan, her türlü kötülükten uzak durmaya çalışır. Yalan söylemez, başkalarının arkasından konuşmaz. Haksızlık, hırsızlık, içki, kumar, iftira, büyüklenme gibi olumsuz davranışlardan kaçınır. Daima iyi işler yapmak için çaba harcar. Yoksul ve kimsesizleri koruyup gözetmek için elinden geleni yapar. Çalışkan, dürüst, temiz, sorumluluklarını bilen ve yerine getiren bir kişi olmaya çalışır. Böyle davrandığında Yüce Allah'ın (c.c.) kendisini seveceğini, ahirette cennetle ödüllendirileceğini bilir. Ayrıca

1. Nisâ suresi, 39. ayet.
2. Nisâ suresi, 38. ayet.

ahirete inanan insan, ölünce yok olacağı endişesinden kurtulur. Ahirette sevdikleriyle tekrar bir araya geleceğini bilir. Bu durum ona huzur ve mutluluk verir. Ahiret gününe inanan kişi, yakınlarının ölümü karşısında üzülür ancak isyankâr davranmaz. Ölümün Allah'ın (c.c.) emri olduğunu, ahirette sevdiği kişiyi tekrar göreceğini bilir ve böylece ölümü metanetle karşılar.

ETKİNLİK

Yukarıdaki şema üzerinde arkadaşlarınızla konuşunuz.

Bu şemayı siz hazırlasanız yazılanlara başka neler eklemek isterdiniz? Düşüncelerinizi aşağıya yazınız.

✓ ....

✓ ....

✓ ....

✓ ....

✓ ....

✓ ....

✓ ....

✓ ....

✓ ....

Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurur:

“Allah’a ve ahiret gününe iman eden kişi misafirine ikram etsin. Allah’a ve ahiret gününe iman eden kişi komşusunu rahatsız etmesin. Allah’a ve ahiret gününe iman eden kişi ya hayır söylesin ya da sussun.” *(Ebu Davud, Edeb, 122.)*

NOT EDELİM

Ahirete inanan insan; her davranışını düşünerek ve değerlendirerek yapar. Yapacağı davranışların sonucunu düşünür. Bu bilinçle davranışlarına yön veren kişi, hatalarını ve kötülüklerini en aza indirir. Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed (s.a.v.) de **“Akıllı kişi, kendisini hesaba çeken ve ölümden sonrası için çalışandır. Âciz kişi ise arzularına uyup bir de Allah’tan (bağışlanma) umandır.”**[1] buyurarak bu konuda nasıl davranmamız gerektiğini bizlere hatırlatmıştır.

6. BİR PEYGAMBER TANIYORUM: HZ. İSA (A.S.)

Hz. İsa (a.s.) ve Hz. Meryem hakkında neler biliyorsunuz?

Yüce kitabımız Kur’an’da yer alan bilgilerden; Hz. Zekeriya (a.s.), Hz. Yahya (a.s.), Hz. İsa (a.s.) ve onun annesi Hz. Meryem’in yaklaşık olarak aynı dönemde yaşadıkları anlaşılır. Âl-i İmrân suresinde yer alan bilgilere göre Hz. Meryem’in annesi, doğacak çocuğunu Mescid-i Aksa’nın* hizmetine vereceğini adamıştı.[2]

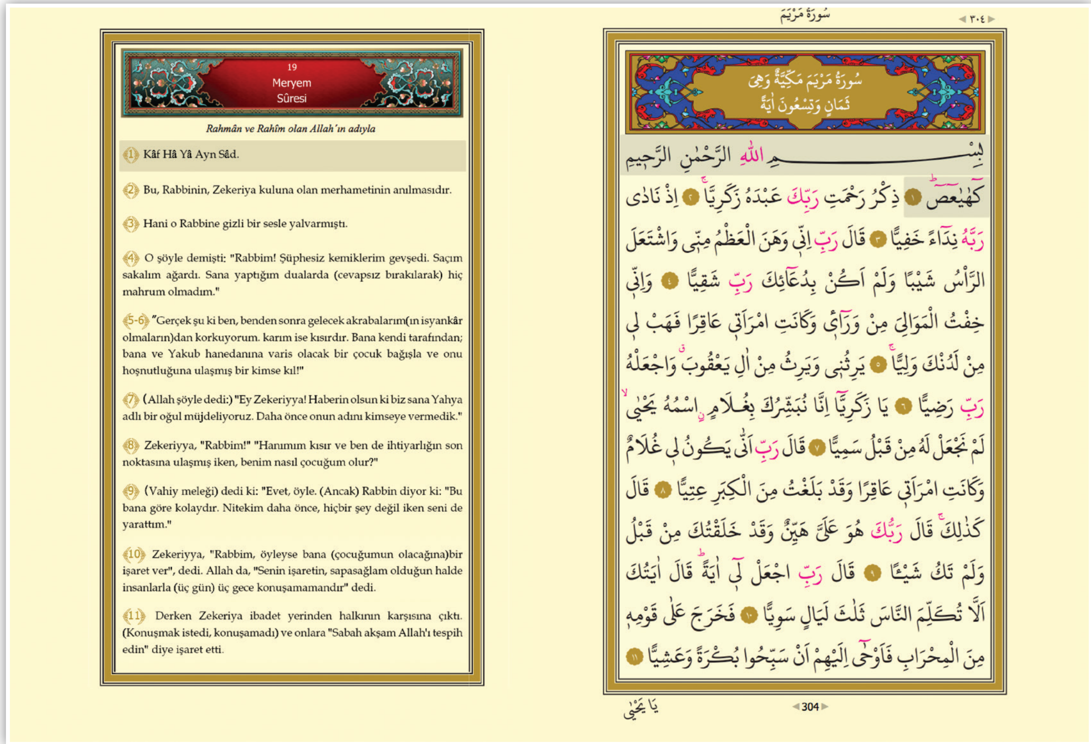
Hz. Meryem’in annesinin adı Hanne’dir.[3] Yüce Allah (c.c.), Hz. Meryem’in annesinin adağını kabul etmiş ve Hz. Zekeriya’yı da (a.s.) onun bakımı ile görevlendirmişti. Hz. Meryem’i en güzel şekilde yetiştiren Hz. Zekeriya (a.s.), ergenlik çağına gelince onu, Mescid-i Aksa’nın odasına yerleştirmişti. Hz. Meryem, Allah’a (c.c.) adanmış bir kul olarak zamanının tamamını mabette ibadet ve tefekkür ederek geçiriyordu. Hz. Zekeriya (a.s.), düzenli bir şekilde yeğenine yiyecek ve su getiriyordu. Ancak bir peygamber olarak o bile Hz. Meryem’de gördüğü olağanüstü hâllere gıpta ediyordu. Hz. Zekeriya (a.s.), Hz. Meryem’in mabetteki odasına yiyecek bırakmak için uğradığı her seferde, onun yanında çeşit çeşit ve bulunması güç meyveler görüyordu.[4] Bu sebeple Hz. Zekeriya (a.s.), Hz. Meryem’in Allah (c.c.) katında çok üstün bir konumu olduğunu hissediyordu. Zaten bu sebeple Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) de bir hadisinde, Hz. Meryem’i, en hayırlı kadınlardan biri olarak saymıştı.[5]

Hz. Meryem, Mescid-i Aksa’da âlemlerin Rabb’ine (c.c.) huşu içinde ibadet ederken[6] vahiy meleği Cebrail (a.s.) ona görünmüştü ve Hz. Meryem’e, bir erkek çocuğu olacağını müjdelemişti. Bu

---

1. Tirmizî, Sıfâtü’l-Kıyâme, 25.
* Mescid-i Aksa, Hz. Süleyman (a.s.) tarafından Kudüs’te yapılan, Kâbe ve Mescid-i Nebi’den sonra Müslümanların en önemli üçüncü mescidir.
2. bk. Âl-i İmrân suresi, 35. ayet.
3. İbn-i Kesir, Peygamberler Tarihi, s. 697.
4. Âl-i İmrân suresi, 37. ayet.
5. bk. Ahmed bin Hanbel, Müsned, C 1, s. 316.
6. bk. Âl-i İmrân suresi, 43. ayet.

konuyla ilgili olarak Hz. Meryem ve Cebrail (a.s.) arasında geçen konuşmalar Kur'an-ı Kerim'de şöyle aktarılmıştır: **"...Hani ailesinden ayrılarak doğu tarafında bir yere çekilmiş ve (kendini onlardan uzak tutmak için) onlarla arasında bir perde germişti. Biz, ona Cebrail'i göndermiştik de ona tam bir insan şeklinde görünmüştü. Meryem, 'Senden, Rahman'a sığınırım. Eğer Allah'tan çekinen biri isen (bana kötülük etme.)' dedi. Cebrail, 'Ben ancak Rabb'inin elçisiyim. Sana tertemiz bir çocuk bağışlamak için gönderildim.' dedi. Meryem, 'Bana hiçbir insan dokunmadığı ve iffetsiz bir kadın olmadığım hâlde benim nasıl çocuğum olabilir?' dedi. Cebrail, 'Evet, öyle. Rabb'in diyor ki: O benim için çok kolaydır. Onu insanlara bir mucize, katımızdan bir rahmet kılmak için böyle takdir ettik. Bu zaten (ezelde) hükme bağlanmış bir iştir.' dedi."**[1]

19
Meryem
Sûresi

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla

(1) Kâf Hâ Yâ Ayn Sâd.

(2) Bu, Rabbinin, Zekeriya kuluna olan merhametinin anılmasıdır.

(3) Hani o Rabbine gizli bir sesle yalvarmıştı.

(4) O şöyle demişti: "Rabbim! Şüphesiz kemiklerim gevşedi. Saçım sakalım ağardı. Sana yaptığım dualarda (cevapsız bırakılarak) hiç mahrum olmadım."

(5-6) "Gerçek şu ki ben, benden sonra gelecek akrabalarım(ın isyankâr olmaların)dan korkuyorum. karım ise kısırdır. Bana kendi tarafından; bana ve Yakub hanedanına varis olacak bir çocuk bağışla ve onu hoşnutluğuna ulaşmış bir kimse kıl!"

(7) (Allah şöyle dedi:) "Ey Zekeriyya! Haberin olsun ki biz sana Yahya adlı bir oğul müjdeliyoruz. Daha önce onun adını kimseye vermedik."

(8) Zekeriyya, "Rabbim!" "Hanımım kısır ve ben de ihtiyarlığın son noktasına ulaşmış iken, benim nasıl çocuğum olur?"

(9) (Vahiy meleği) dedi ki: "Evet, öyle. (Ancak) Rabbin diyor ki: "Bu bana göre kolaydır. Nitekim daha önce, hiçbir şey değil iken seni de yarattım."

(10) Zekeriyya, "Rabbim, öyleyse bana (çocuğumun olacağına)bir işaret ver", dedi. Allah da, "Senin işaretin, sapasağlam olduğun halde insanlarla (üç gün) üç gece konuşamamandır" dedi.

(11) Derken Zekeriya ibadet yerinden halkının karşısına çıktı. (Konuşmak istedi, konuşamadı) ve onlara "Sabah akşam Allah'ı tespih edin" diye işaret etti.

سُورَةُ مَرْيَمَ ٣٠٤

سُورَةُ مَرْيَمَ مَكِّيَّةٌ وَهِيَ
ثَمَانٍ وَتِسْعُونَ آيَةً

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ
كۤهٰيٰعۤصۤ ۞ ذِكْرُ رَحْمَتِ رَبِّكَ عَبْدَهُ زَكَرِيَّاۚ ۞ اِذْ نَادٰى
رَبَّهُ نِدَٓاءً خَفِيًّا ۞ قَالَ رَبِّ اِنّ۪ي وَهَنَ الْعَظْمُ مِنّ۪ي وَاشْتَعَلَ
الرَّأْسُ شَيْبًا وَلَمْ اَكُنْ بِدُعَٓائِكَ رَبِّ شَقِيًّا ۞ وَاِنّ۪ي
خِفْتُ الْمَوَالِيَ مِنْ وَرَٓاء۪ي وَكَانَتِ امْرَاَت۪ي عَاقِرًا فَهَبْ ل۪ي
مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّاۙ ۞ يَرِثُن۪ي وَيَرِثُ مِنْ اٰلِ يَعْقُوبَۗ وَاجْعَلْهُ
رَبِّ رَضِيًّا ۞ يَا زَكَرِيَّٓا اِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَامٍۨ اسْمُهُ يَحْيٰىۙ
لَمْ نَجْعَلْ لَهُ مِنْ قَبْلُ سَمِيًّا ۞ قَالَ رَبِّ اَنّٰى يَكُونُ ل۪ي غُلَامٌ
وَكَانَتِ امْرَاَت۪ي عَاقِرًا وَقَدْ بَلَغْتُ مِنَ الْكِبَرِ عِتِيًّا ۞ قَالَ
كَذٰلِكَۚ قَالَ رَبُّكَ هُوَ عَلَيَّ هَيِّنٌ وَقَدْ خَلَقْتُكَ مِنْ قَبْلُ
وَلَمْ تَكُ شَيْـًٔا ۞ قَالَ رَبِّ اجْعَلْ ل۪ٓي اٰيَةًۜ قَالَ اٰيَتُكَ
اَلَّا تُكَلِّمَ النَّاسَ ثَلٰثَ لَيَالٍ سَوِيًّا ۞ فَخَرَجَ عَلٰى قَوْمِه۪
مِنَ الْمِحْرَابِ فَاَوْحٰٓى اِلَيْهِمْ اَنْ سَبِّحُوا بُكْرَةً وَعَشِيًّا ۞

يَا يَحْيٰى 304

Meryem suresinde, Hz. İsa (a.s.) ve annesi Meryem hakkında bazı bilgiler verilir.

Kur'an-ı Kerim'de açıkça bildirildiği gibi Hz. Meryem, bir süre sonra Allah'ın (c.c.) mucizesi olarak Hz. İsa'yı (a.s.) dünyaya getirmişti. Ancak Hz. Meryem oldukça üzgün ve gergindi. O, insanların kendisini suçlayacaklarından, kendisine iftira atıp karalayacaklarından endişe ediyordu. Kendi kendine, keşke hiç dünyaya gelmeseydim, diyordu. Cebrail (a.s.) ona, korkuya kapılmamasını ve kimseden çekinmemesini söylemişti. Kendisini suçlayacak kişilere karşı neler söylemesi gerektiği konusunda da ona şöyle demişti: **"Ye, iç, gözün aydın olsun. İnsanlardan birini görecek olursan 'Şüphesiz ben Rahman'a susmayı adadım. Bugün hiçbir insan ile konuşmayacağım.' de."**[2] Nihayet Hz. Meryem, kucağında çocuğu ile halkının yanına gelmişti. Onlar şöyle demişti: **"Ey Meryem! Çok çirkin bir şey yaptın! Ey Harun'un kız kardeşi! Senin baban kötü bir kimse değildi. Annen de iffetsiz değildi."**[3]

1. Meryem suresi, 16-21. ayetler.
2. Meryem suresi, 26. ayet.
3. Meryem suresi, 27-28. ayetler.

Her kafadan bir ses çıkıyor, insanlar Hz. Meryem'i suçluyordu. Bunun üzerine Hz. Meryem, çocukla konuşmaları için oğlunu işaret etmişti. İnsanlar, **"...Beşikteki bir bebekle nasıl konuşuruz?"**[1] demişti. Fakat Allah'ın (c.c.) açık ve kesin bir mucizesi olarak bebek şöyle konuşmuştu: **"Şüphesiz ben Allah'ın kuluyum. Bana kitabı (İncil'i) verdi ve beni bir peygamber yaptı. Nerede olursam olayım beni kutlu ve erdemli kıldı ve bana yaşadığım sürece namazı ve zekâtı emretti. Beni anama saygılı kıldı. Beni azgın bir zorba kılmadı. Doğduğum gün, öleceğim gün ve diriltileceğim gün bana selam (esenlik verilmiştir)."**[2]

Hz. İsa (a.s.), Mescid-i Aksa'nın bulunduğu Kudüs'te doğup büyümüştür (Günümüzdeki hâli).

ETKİNLİK

"Hakkında şüpheye düştükleri hak söze göre Meryem oğlu İsa işte budur. Allah'ın çocuk edinmesi düşünülemez. O, bundan yücedir, uzaktır. Bir işe hükmettiği zaman ona sadece 'Ol!' der ve o da oluverir. Şüphesiz, Allah, benim de Rabb'im sizin de Rabb'inizdir. Öyleyse (yalnız) ona kulluk edin. Bu, dosdoğru bir yoldur. (Fakat Hristiyan) gruplar, aralarında ayrılığa düştüler..." *(Meryem suresi, 34-37. ayetler.)*

Yukarıdaki ayetlerde verilmek istenen mesaj nedir? Yorumlayınız ve düşüncelerinizi aşağıya yazınız.

....

....

....

....

....

....

1. Meryem suresi, 29. ayet.
2. Meryem suresi, 30-33. ayetler.

Hz. İsa (a.s.); annesine saygılı, iyi ahlaklı, güzel huylu bir çocuktu. Annesi de onu özenle yetiştirmeye çalışıyordu. Ancak İsrailoğulları dedikodu ediyor, rahatsız edici konuşmalar yapıyor, Hz. Meryem'e huzur vermiyordu. Hz. Meryem, İsrailoğullarının Hz. İsa'yı (a.s.) öldüreceklerinden de korkuyordu. Bu sebeple Hz. Meryem, henüz çok küçük olan oğlu Hz. İsa'yı (a.s.) da yanına alarak Mısır'a gitmişti ve oraya yerleşmişti. Anne, oğul Mısır'da, yanında güzel bir su kaynağı da olan bir tepeye yerleşip yaşamaya başlamıştı.(1)

Hz. İsa (a.s.) uzun yıllar Mısır'da kaldı, hayatının önemli bir bölümünü annesiyle birlikte Mısır'da geçirmişti. O; olağanüstü özellikleri olan, güzel ahlaklı bir çocuktu. Zamanla çevresinde dikkat çekmeye başlamıştı. Bunun üzerine Hz. Meryem, burada da oğluna zarar verilebileceğinden endişe etmişti. Bu sebeple o, Allah'ın (c.c.) emri ve izniyle o sıralar yaklaşık 12 yaşında olan oğlunu da yanına alarak Mısır'dan ayrılmış ve Şam bölgesine gelmişti. O ve annesi, Nasıra kasabasına yerleşmişti.(2)

Yıllar su gibi hızla akıp geçmişti. Annesiyle birlikte Nasıra kasabasına yerleşmiş olan Hz. İsa (a.s.) hayatını genel olarak bu kasabada geçirmişti. Otuz yaşına geldiğinde Yüce Allah (c.c.) Hz. İsa'yı (a.s.) peygamber olarak görevlendirmişti. Ondan, İsrailoğullarını uyarmasını, onları her türlü zulüm, haksızlık ve kötülükten uzak durmaya çağırmasını istemişti. Allah'ın (c.c.) emrine uyan Hz. İsa (a.s.), İsrailoğullarına şöyle demişti: ***"...*Muhakkak ki Allah benim de Rabb'im sizin de Rabb'inizdir. O hâlde ona kulluk edin, doğru yol budur."**(3)

Hz. İsa (a.s.), kendisine verilen ilahi görevi en güzel şekilde yapmaya çalışmıştı. O, her fırsatta, **"...Ey İsrailoğulları! Yalnız, benim de Rabb'im sizin de Rabb'iniz olan Allah'a kulluk edin. Kim Allah'a ortak koşarsa artık Allah ona cenneti muhakkak haram kılmıştır. Onun barınağı da ateştir. Zalimler için hiçbir yardımcı yoktur."**(4) diyerek İsrailoğullarına uyarıda bulunmuştu.

Allah (c.c.) İsa Peygamber'i (a.s.) bazı mucizelerle desteklemişti. Mâide suresinde yer alan bir ayette, İsrailoğullarını doğru inanca yönlendirmesi için Hz. İsa'ya (a.s.), Yüce Allah (c.c.) tarafından verilen mucizelere şöyle değinilmiştir: **"İşte o zaman Allah şöyle diyecek: Ey Meryem oğlu İsa! Sana ve annene lütfettiğim nimetleri hatırla! Seni Rûhulkudüs'le (Cebrail) desteklemiştim de hem beşikte iken hem de yetişkin hâlinde insanlarla konuşuyordun. Sana yazmayı, hikmeti, Tevrat ve İncil'i öğretmiştim. Benim iznimle çamurdan kuş biçiminde bir şey yapıp ona üflüyordun ve benim iznimle derhâl kuş oluyordu. Benim iznimle körü ve alacalıyı iyileştiriyordun. Yine benim iznimle ölüleri diriltiyordun. Onlara açık kanıtlar getirdiğin zaman buna karşı içlerinden inkâr edenler 'Bu düpedüz bir büyü!' dediklerinde İsrailoğullarının sana zarar vermelerini önlemiştim."**(5) Ancak bu ayetten de anlaşılacağı gibi İsrailoğulları Hz. İsa'ya (a.s.) inanmamışlardı. Onun, Allah'ın (c.c.) izniyle ortaya koyduğu mucizeleri de büyücülük, sihirbazlık olarak nitelendirmişlerdi. İsrailoğulları bir süre sonra da Hz. İsa'yı (a.s.) toplum içerisinde kargaşa çıkarmakla suçlamıştı. Hz. İsa (a.s.) ne kadar uğraşırsa uğraşsın bir türlü İsrailoğullarını inkârcılıktan ve yaptıkları kötülüklerden vazgeçirememişti.

Hz. İsa'ya (a.s.) inanan, onun yolundan giden insanlar da olmuştu. Bunlardan bir bölümü havarilerdi. Havariler çoğunlukla Hz. İsa'nın (a.s.) yanında bulunuyor, ona gelen vahiyleri öğreniyor, ilahi ilkeleri öğrenip uygulamaya çalışıyordu. Ancak havariler de İsrailoğullarının

1. Taberî, Tarih, C 2, s. 19.
2. Taberî, Tarih, C 2, s. 21-23.
3. Meryem suresi, 36. ayet.
4. Mâide suresi, 72. ayet.
5. Mâide suresi, 110. ayet.

tavırlarından etkilenerek bir gün Hz. İsa'dan (a.s.) mucize istemişlerdi. Onlar, **"Ey Meryem oğlu İsa! 'Rabb'in bize gökten bir sofra indirebilir mi?' demişlerdi. İsa da 'Eğer müminler iseniz Allah'a karşı gelmekten sakının.' demişti. Onlar, 'İstiyoruz ki ondan yiyelim, kalplerimiz yatışsın. Senin bize doğru söylediğini bilelim ve onu, (gözü ile) görmüş şahitlerden olalım.' demişlerdi."**[1]

İsrailoğulları, Hz. İsa (a.s.) ne söylerse söylesin, hangi mucizeyi gösterirse göstersin ona inanmamışlardı. Allah'ın (c.c.) elçisinin çağrısını kendi çıkarlarına aykırı görüp onu öldürmek istemişlerdi. Ancak Kur'an'da açıkça belirtildiği üzere onu öldürmeye güç yetmemişti. Üstelik bir de İsrailoğulları, "İsa'yı öldürdük." diyerek kendi çirkin düşünce ve uygulamalarıyla kibirlenmişlerdi. Hâlbuki bu, Allah (c.c.) katında büyük bir günahtı. İsrailoğulları verdikleri sözlerden döndümüşlerdi, Allah'ın (c.c.) ayetlerini inkâr etmişlerdi; üstelik temiz, iffetli, masum bir insan olan Hz. Meryem'e de iftira atmışlardı. İnkârcılar, bu kötü davranışları sebebiyle Allah'ın (c.c.) gazabını da hak etmişlerdi.[2]

ETKİNLİK

" ... Hâlbuki onu ne öldürdüler ne de çarmıha gerdiler; (başkası ona benzer kılındığı için) şüphe içine düşürüldüler. Onun hakkında ihtilafa düşenler, bu konuda tam bir kararsızlık içindedirler. Bu hususta hiçbir bilgileri yoktur sadece zanna uyuyorlar. Onu kesin olarak öldürmediler. Bilakis Allah onu kendine kaldırmıştır. Allah izzet ve hikmet sahibidir." *(Nisâ suresi, 157-158. ayetler.)*

Yukarıdaki ayetlerde Hz. İsa (a.s.) hakkında ne gibi açıklamalar yer almaktadır.

Hz. İsa (a.s.), sağlığında, kendisinden sonra gelecek Ahmed adında bir peygamberi müjdelemişti.[3] Onun, Allah (c.c.) katına yükseltilmesinden sonra hem İsrailoğulları (Yahudiler) hem de Hristiyanlar fikir ayrılığına düştüler. Kimileri gerçekten onu öldürdüklerini sandılar. Kimileri de Hz. İsa'nın (a.s.) yaşarken ortaya koyduğu ilahi ilkelere aykırı olarak onu Allah'ın (c.c.) oğlu olarak kabul ettiler. Bazıları da Hz. İsa'nın (a.s.) tanrı olduğuna inandılar.[4]

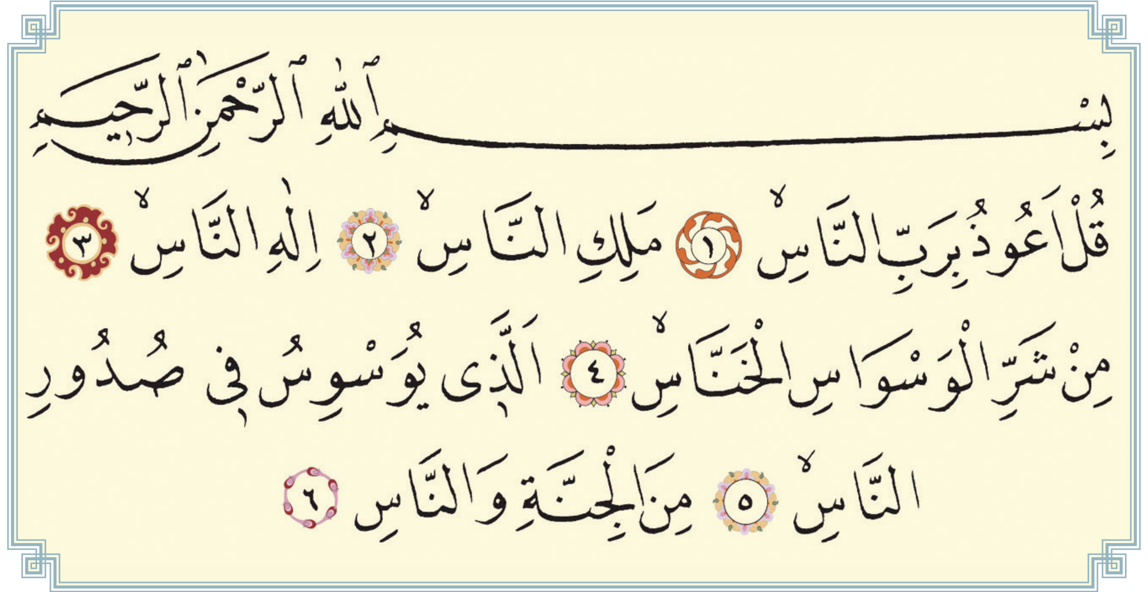
Sonuç olarak yukarıdaki ayetlerden de anlaşılacağı gibi Hz. İsa (a.s.), Allah'ın (c.c.) kulu ve elçisidir. O, Allah'ın (c.c.) bir mucizesi olarak babasız dünyaya gelmişti.[5] Hiçbir örneği yokken Hz. Âdem'i (a.s.) yaratan Yüce Allah (c.c.), Hz. İsa'yı (a.s.) da böyle yaratmayı dilemişti. Bununla ilgili olarak bir ayette, **"Şüphesiz Allah katında (yaratılış bakımından) İsa'nın durumu, Âdem'in durumu gibidir. Onu topraktan yarattı. Sonra ona 'Ol!' dedi. O da hemen oluverdi."**[6] buyrulmuştur. Bizler buna gönülden inanırız. Allah'ın (c.c.) dilediği her şeyi yaratacağına, onun, sınırsız güç sahibi olduğuna iman ederiz. Nasıl ki Hz. Âdem (a.s.), Hz. İbrahim (a.s.), Hz. Musa (a.s.), Hz. Muhammed (s.a.v.) gibi peygamberler vefat ettiyse eceli geldiğinde Hz. İsa'nın (a.s.) dünyadaki hayatı da sona ermiştir.[7] Hz. İsa'nın (a.s.) ölümsüz olduğunu düşünmek, hele hele onu tanrı gibi görmek İslami açıdan asla kabul edilecek bir inanç değildir.[8]

1. Mâide suresi, 112-113. ayetler.
2. bk. Nisâ suresi, 155-156. ayetler.
3. bk. Saff suresi, 6. ayet.
4. bk. Mâide suresi, 116-118. ayetler.
5. bk. Meryem suresi, 16-22. ayetler.
6. Âl-i İmran suresi, 59. ayet.
7. bk. Nisâ suresi, 157-158. ayetler.
8. bk. Mâide suresi, 17. ayet.

7. BİR SURE TANIYORUM: NÂS SURESİ VE ANLAMI

Nâs suresi, Kur'an-ı Kerim'in son suresidir ve altı ayetten oluşur. Bu sure, adını, birinci ayetinde geçen ve "insanlar" anlamına gelen "nâs" kelimesinden alır. Surede, şeytan ve cin gibi varlıkların kötülüklerinden Allah'a (c.c.) sığınmanın ve ondan yardım dilemenin öneminden söz edilir. Felâk suresi ile birlikte bu sureye **muavvizeteyn** (iki sığınılan) denir.

Nâs suresi, namazlarda okunan kısa surelerden biridir. Bunun yanında şeytan ve cin gibi görünmeyen varlıkların kötülüklerinden korunmak amacıyla da okunur. Peygamber Efendimiz (s.a.v.), Felâk ve Nâs surelerini sık sık okuyarak kötülüklerden Allah'a (c.c.) sığınmıştır. Bizlere de böyle yapmayı tavsiye etmiştir.[1]

OKUNUŞU

Bismillâhirrahmânirrahîm.

1. Kul eûzü birabbinnâs. 2. Melikinnâs. 3. İlâhinnâs. 4. Min şerril vesvâsil hannâs. 5. Ellezî yüvesvisü fî sudûrinnâs. 6. Minel cinneti vennâs.

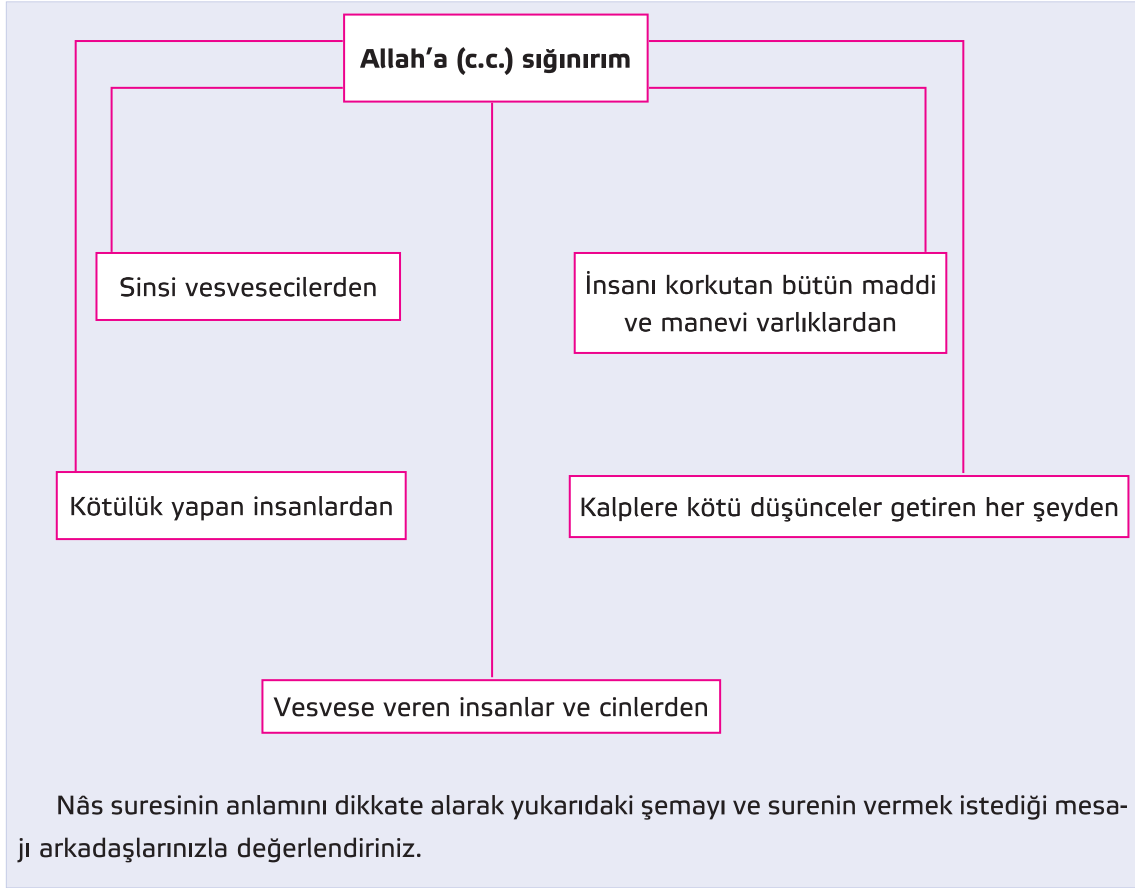
ANLAMI

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla (başlarım).

"(1-6) De ki: Cinlerden ve insanlardan, insanların kalplerine vesvese veren sinsi vesvesecinin şerrinden insanların Rabb'ine, insanların Melik'ine (mutlak sahip ve hâkimine), insanların İlah'ına sığınırım."

1. bk. Nesâî, İstiâze, 1.

ETKİNLİK

Nâs suresinin anlamını dikkate alarak yukarıdaki şemayı ve surenin vermek istediği mesajı arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

NOT EDELİM

Ukbe bin Âmir (r.a.)* bir gün Peygamberimizin (s.a.v.) Felâk ve Nâs sureleri ile ilgili kendisine şöyle buyurduğunu haber verir: "Ey Ukbe! Bu iki sure (Felâk ve Nâs sureleri) ile Allah'a sığın. Çünkü hiçbir kul Allah'a bunlardan daha faziletli bir şey ile sığınamadı."

Ebu Davud, Vitir, 1463.

* (r.a.) "Radıyallahü anhü." ifadesinin kısaltılmış hâlidir. "Allah ondan razı olsun." anlamına gelir.

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplandırınız.

1. Varlıklar âlemini nasıl sınıflandırabiliriz? Örnekler veriniz.
2. Meleklerin özellikleri nedir? Bilgi veriniz.
3. Meleklere imanın davranışlarımız üzerinde ne gibi olumlu etkileri vardır? Açıklayınız.
5. Ahiret ve kıyamet ne demektir? Açıklayınız.
6. Ahiret hayatının aşamaları hakkında bilgi veriniz.
7. Hz. İsa’nın (a.s.) doğumu ve çocukluğu hakkında bilgi veriniz.

B. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruların doğru seçeneğini işaretleyiniz.

1. Aşağıdaki eşleştirmelerden hangisi hatalıdır?

A) Cebrail → Peygamberlere vahiy getirmekle görevlidir.

B) Azrail → Ölenleri sorguya çekmekle görevlidir.

C) Mikâil → Tabiat olaylarını idare etmekte görevlidir.

D) İsrafil → Kıyametin kopması ve yeniden diriliş sırasında sûra üflemekle görevlidir.

2. Kıyamet koptuktan sonra bütün insanların dirilip Allah’ın (c.c.) huzurunda, dünyada yaptıkları davranışların hesabını vermek üzere toplanacakları yere ne ad verilir?

A) Cennet

B) Hesap

C) Kıyamet

D) Mahşer

3. Aşağıdakilerden hangisi sûra üflemekle ve kıyametin kopuşunu ve yeniden dirilişi başlatmakla görevli melektir?

A) Azrail (a.s.)

B) Cebrail (a.s.)

C) İsrafil (a.s.)

D) Mikâil (a.s.)

4. Ahirette insanların günah ve sevaplarının, iyilik ve kötülüklerinin tartılacağı manevi teraziye ne ad verilir?

A) Amel defteri

B) Hesap

C) Mahşer

D) Mizan

5. Aşağıdakilerden hangisi, Hz. İsa (a.s.) zamanında yaşamamıştır?

A) Hz. Meryem (a.s.)

B) Hz. Yahya (a.s.)

C) Hz. Yusuf (a.s.)

D) Hz. Zekeriya (a.s.)

C. Aşağıda verilen bilgilerden doğru olanların başına "D", yanlış olanların başına ise "Y" yazınız.

( ) Var olan bir şeyi mutlaka görmemiz gerekir, görmediğimiz şeyler yoktur.

( ) Melekler çok uzun mesafelere kısa sürede gidebilirler.

( ) Yüce Allah (c.c.), melekleri irade sahibi varlıklar olarak yaratmıştır.

( ) Kıyamet, Cebrail (a.s.) adlı meleğin sûra üflemesiyle kopacaktır.

( ) İnancımıza göre yaptığımız her iş ve davranış melekler tarafından yazılmaktadır.

( ) Kiramen kâtibîn adlı melekler insanları kabirde sorguya çekecektir.

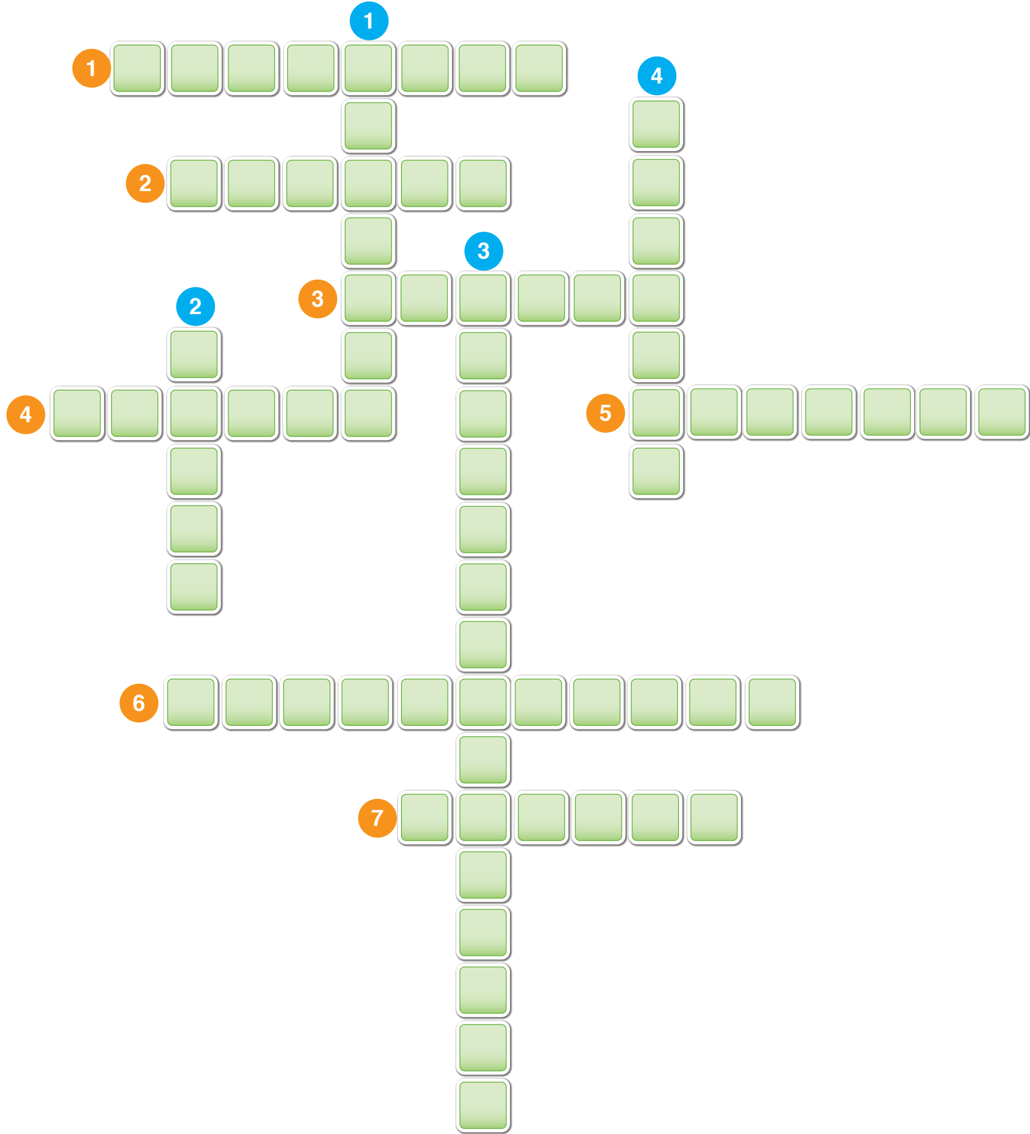
( ) Ahiret hayatı sınırlı bir süre devam edecektir.

Ç. Aşağıda verilen Nâs suresinde boş bırakılan bölümleri doğru bir şekilde tamamlayınız.

Bismillâhirrahmânirrahîm.

Kul eûzü birabbinnâs .... İlâhinnâs ....
.... Ellezî yüvesvisü fî sudûrinnâs ....
....

D. Aşağıdaki bulmacayı çözünüz.

Soldan Sağa

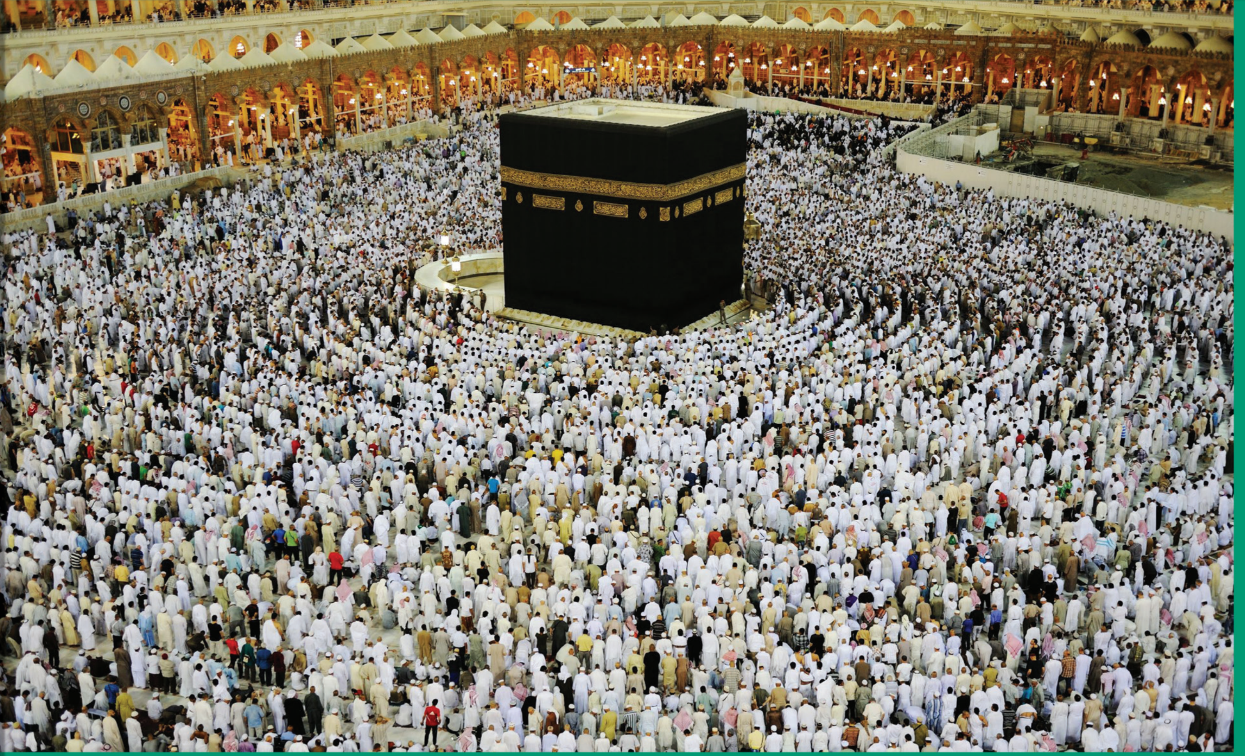
1. Gözle görülemeyen nurani varlıklar.
2. Hz. İsa'nın (a.s.) annesi.
3. Kıyamet günü insanların Allah'a (c.c.) hesap vermek için toplanacakları yer.
4. Dünya hayatından sonraki asıl ve sonsuz hayat.
5. Kıyamet günü sûra üflemekle görevli melek.
6. İnsanların dünyada yaptığı tüm iyiliklerin ve kötülüklerin kaydedildiği defter.
7. Dünyada Allah'a (c.c.) inanıp iyi ve güzel davranışta bulunanların ahirette ödüllendirileceği yer.

Yukarıdan Aşağı

1. Evrendeki herşeyin yok olmasıyla ölen tüm insanların yaptıklarının hesabını vermek üzere diriltilecekleri zaman.
2. Ahirette insanların amellerinin tartılacağı manevi terazi.
3. İnsanları çeşitli tehlikelerden ve kötülüklerden koruyan melekler.
4. Peygamberlere vahiy getirmekle görevli olan melek.

2. ÜNİTE
HAC VE KURBAN

ÜNİTEYE HAZIRLIK

1. Hac ve umre kavramlarının anlamlarını araştırıp öğreniniz.
2. Haccın kimlere farz olduğunu ilmihâl kitaplarından araştırınız.
3. Kurban ibadetinin önemiyle ilgili bir hadis araştırınız ve bu hadisi defterinize yazınız.
4. Genel Ağ, İslam ansiklopedisi vb. kaynaklardan Kâbe hakkında bir araştırma yapınız. Edindiğiniz bilgileri sunu hâline getiriniz. Hazırladığınız sunuyu sınıfınızda arkadaşlarınızla paylaşınız.
5. Saffât suresinin, 99-110. ayetlerini okuyunuz. Bu ayetlerde ne anlatıldığını defterinize not ediniz.

1. İSLAM'DA HAC İBADETİ VE ÖNEMİ

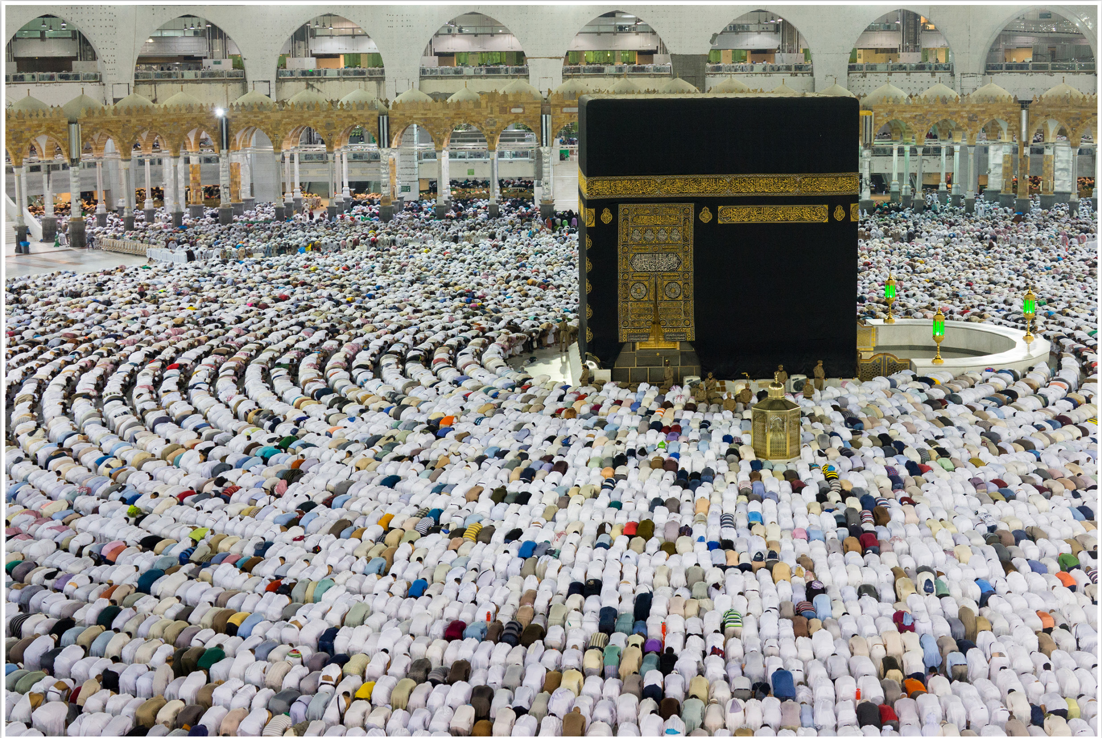

Çevrenizde hacca giden kimseleri uğurlarken neler yapılmaktadır? Gözlem ve izlenimlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Hac, yüce dinimizde emredilen ibadetlerden biri olup İslam'ın şartlarındandır. Bu ibadet, Peygamber Efendimizin (s.a.v.) Mekke'den Medine'ye hicretinin dokuzuncu yılında Müslümanlara farz kılınmıştır. Kur'an-ı Kerim'de ve hadislerde, gücü yeten Müslümanlar için haccın dinî bir yükümlülük olduğu açıkça belirtilmektedir. Rabb'imiz (c.c.), Kur'an'da şöyle buyurmaktadır: **"... Yoluna gücü yetenlerin o evi haccetmesi, Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır. Kim inkâr ederse bilmelidir ki Allah bütün âlemlerden müstağnîdir (Kimseye muhtaç değildir, her şey ona muhtaçtır.)."**[1] Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) de **"Şüphesiz Allah size haccı farz kıldı, haccı ifa ediniz."**[2] buyurarak haccın farz olduğunu ifade etmektedir.

Hac: İmkânı olan Müslümanların zilhicce ayında ihram giyerek, Arafat'ta vakfe yaparak ve Kâbe'yi tavaf ederek yaptıkları farz ibadettir.[3]

Hac; Hz. İbrahim'in (a.s.) tebliğ ettiği Hanif dininde de var olan bir ibadettir. Nitekim Kur'an'da Rabb'imiz (c.c.), Hz. İbrahim'e (a.s.) hitaben şöyle buyurmaktadır: **"İnsanlar arasında haccı ilan et ki gerek yaya olarak gerekse uzak yollardan gelen çeşitli binekler üzerinde sana gelsinler."**[4]

Hac ibadeti dinimiz İslam'da farz olan ibadetlerden biridir.

1. Âl-i İmrân suresi, 97. ayet.
2. Müslim, Hac, 412.
3. Dinî Terimler Sözlüğü, s. 109.
4. Hac suresi, 27. ayet.

Hac; akıllı, ergenlik çağına ulaşmış, hacca gidip gelmeye engel bir sağlık sorunu olmayan, hür ve zengin Müslümanlara Yüce Allah'ın (c.c.) kesin bir emridir. Müslümanlar, Allah'ın (c.c.) bu emrini yerine getirmek için hac ibadetini yaparlar.

Hac, Yüce Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmak için yapılır. Müslümanlar, hacca giderek Allah'ın (c.c.) emrini yerine getirirler. Rabb'imiz (c.c.) de emrine uyup bu ibadeti yapanları sever, onlardan razı olur. Hac, Yüce Allah'a (c.c.) şükretmek amacını da içerir. Müslümanlar, Allah'ın (c.c.) kendilerine vermiş olduğu sağlığın ve zenginliğin şükrünü, Rabb'imizin (c.c.) emrettiği ibadetleri yaparak ortaya koyarlar. Dolayısıyla müminler, Allah'ın (c.c.) verdiği nimetlere şükretmek amacıyla bu ibadeti yerine getirirler.

NOT EDELİM

"Mebrur (kabul edilmiş) bir haccın karşılığı ancak cennettir..."

(Buhârî, Umre, 1.)

Müslümanlar, Allah'ı (c.c.) ve Peygamber'ini (s.a.v.) çok severler. Bu sevgiyi göstermenin yollarından biri de haccetmektir. Müminler; Beytullah (Allah'ın evi) olarak nitelendirilen Kâbe'yi ziyaret ederek Allah'a (c.c.); Hz. Peygamber'in (s.a.v.) mezarını ve yaşadığı yerleri ziyaret ederek de Hz. Muhammed'e (s.a.v.) olan sevgi ve bağlılıklarını ifade ederler.

NOT EDELİM

Gerekli şartları taşıyan kimselerin, ömürlerinde bir kez hacca gitmesi farzdır. Bir kimseye haccın farz olması için gereken başlıca şartlar şunlardır:

a. Müslüman olmak,

b. Akıl sağlığı yerinde olmak,

c. Ergenlik çağına ulaşmış olmak,

ç. Hür olmak,

d. Bedenen sağlıklı olmak,

e. Temel ihtiyaçlarının dışında, hacca gidip gelinceye kadar kendisinin ve bakmakla yükümlü olduğu kişilerin ihtiyaçlarını karşılayabilecek kadar zengin olmak,

f. Yolda bulaşıcı hastalık, savaş vb. engellerin bulunmaması. Yol güvenliğinin sağlanması.

Hac esnasında herkes aynı kıyafetler içinde ibadetini yerine getirir. Bu ibadet yerine getirilirken insanlar arasındaki ırk, renk, milliyet, dil, cinsiyet, ekonomik ve sosyal farklılıklar, mevki ve makam farkları yok olur. Amir, memur, zengin, yoksul, yaşlı, genç, kadın, erkek herkes ihram denilen kıyafetler içinde ibadet görevini yapar. Bu durum, insanlarda eşitlik bilincinin oluşmasına ve gelişmesine katkı sağlar.

Hacda insanlar; dünyaya ait varlıklarını, makamlarını, evlerini, akrabalarını hatta ailelerini memleketlerinde bırakıp Allah'ın (c.c.) daveti gereği ihramlı olarak Kâbe'de toplanırlar. Bu durum, insanlara mahşeri hatırlatır. Malın, mülkün, mevki ve makamın geçici olduğu; herkesin, amelleriyle Allah'ın (c.c.) huzuruna geleceği bilincini geliştirir.

Hacca gidenler hem Allah'ın (c.c.) evi olarak nitelendirilen Kâbe'yi hem de Peygamber Efendimizin (s.a.v.) ve sahabilerin yaşadığı yerleri ziyaret ederler. İslamiyetin doğduğu ve yayıldığı, İslam tarihinde önemli olayların gerçekleştiği mekânları görürler. Buralara yaptıkları ziyaretler, müminlerin dinî duygularını güçlendirir. Onlarda, ibadetleri yapma ve dinî görevlerini yerine getirme konusunda daha güçlü bir bilinç oluşturur.

Hac esnasında müminler, gerek yolculuk sırasında gerekse hac görevini yerine getirirken yeni arkadaş ve dostlar edinirler. Ayrıca hacca giden kişiler, farklı kültürlere sahip insanlarla karşılaşırlar. Onlarla iletişim kurarlar. Bu durum, Müslümanlar arasında kardeşlik ve dostluk ilişkilerini güçlendirir. Sevgi, saygı, dayanışma gibi duyguları geliştirir. Müminlerin bilgisini, görgüsünü ve kültürünü artırır.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bir hadisinde, **"Kim Allah için hacceder de hac esnasında kötü sözlerden ve Allah'a karşı gelmekten sakınırsa annesinin onu doğurduğu günkü gibi (günahlarından arınmış olarak hacdan) döner."**[1] buyurur. Hacca giden insan; Kâbe'de, Arafat'ta, kutsal mekânlarda yaptığı duaların kabul edileceğine; işlediği günahların bağışlanacağına inanır. Bu durum kişiye büyük bir huzur verir ve inancının güçlenmesine katkı sağlar.

NOT EDELİM

"Haccedenler ve umre yapanlar Allah'ın misafirleridir. Kendisine dua ederlerse Allah onların dualarını kabul eder, bağışlanma dilerlerse onları bağışlar."

(İbn-i Mâce, Menâsik, 5.)

ETKİNLİK

Hacca gitmiş bir tanıdığınızla röportaj yapınız. Ona aşağıdaki soruları yöneltiniz. Aldığınız cevapları defterinize not ediniz.

Kendinizi tanıtır mısınız?

Hacca ne zaman gittiniz?

Hacca gitmeye nasıl karar verdiniz?

Hacca gitmeden önce neler yaptınız?

Hacda nereleri ziyaret ettiniz?

Kâbe'yi ilk gördüğünüzde neler hissettiniz ve orada neler yaptınız?

Hac esnasında ülkemizden ya da başka ülkelerden yeni arkadaşlar edindiniz mi?

Hac arkadaşlarınızdan hâlâ görüşüp konuştuğunuz kişiler var mı?

Hac esnasında en çok duygulandığınız ve etkilendiğiniz anlar hangileri oldu?

Hac ibadetini tamamlayıp memleketinize dönünce neler hissettiniz?

Hacca gideceklere ne gibi tavsiyelerde bulunabilir, neler söylemek istersiniz?

1. Buhârî, Hac. 4.

2. HACCIN YAPILIŞI

Hac denilince aklınıza hangi kavramlar ve mekânlar gelmektedir?

Hac ibadetiyle ilgili olarak bilinmesi gereken bazı kavramlar vardır. Şimdi bunları görelim.

İhram: Sözlükte yasaklamak, yasak etmek, haram kılmak anlamlarına gelir. Dinî terim olarak ise hac ya da umreye niyet eden kişinin, diğer zamanlarda helal olan bazı fiil ve davranışları, bu ibadetlerin esaslarını tamamlayıncaya kadar kendine haram kılmasıdır.[1] Hac ve umre esnasında giyilen, dikişsiz ve genellikle beyaz örtüye de ihram denilmektedir. Hacda ve umrede kadınlar, el ve yüzleri dışında bedenlerinin tamamını kapatan ve vücut hatlarını belli etmeyen giysiler giyerler.

Hac ve umre yapan müminler ihram giyerler.

İhrama, mikat yerlerinde girilir. **Mikat**; hac ve umre yolculuğuna çıkanların, Mekke ve çevresinde ihrama girmek zorunda oldukları sınırlara, yerlere denir.[2] Buralarda gusül abdesti alınır, ihram denilen giysiler giyilir, hac ya da umreye niyet edilir. Böylece ihram yasakları başlar. İhram yasakları, hac ve umre ibadeti tamamlanınca sona erer.

NOT EDELİM

Saç, sakal, bıyık ve tırnak kesmek; bitkilere ve hayvanlara zarar vermek, başkalarıyla tartışmak, kavga etmek ihramlıya yasak olan başlıca davranışlardır.

1. Dinî Terimler Sözlüğü, s. 161.
2. Dinî Terimler Sözlüğü, s. 239.

Tavaf ve şavt: Tavaf, sözlükte; bir şeyin çevresini dolaşmak, dönmek, ziyaret etmek anlamlarına gelir. Dinî terim olarak ise Hacerü'l-Esved'in hizasından başlayarak ve Kâbe'yi sola alarak Beytullah'ın etrafında yedi defa dönmektir. Her bir dönüşe şavt denir. Yedi şavt, bir tavaf olur.

Tavafa Hacerü'l-Esved'in bulunduğu hizadan başlanır. Tavafa başlarken eller Hacerü'l-Esved'e doğru kaldırılır ve "En büyük olan Allah'ın adıyla başlarım." manasına gelen "Bismillâhi Allâhü ekber." ifadesi söylenir.

Farz olan tavaf, Kurban Bayramı'nın ilk üç gününde yapılır. Tavaf esnasında hem kendimiz hem de ailemiz, sevdiklerimiz ve tüm insanlık için dua etmek güzel bir davranıştır.

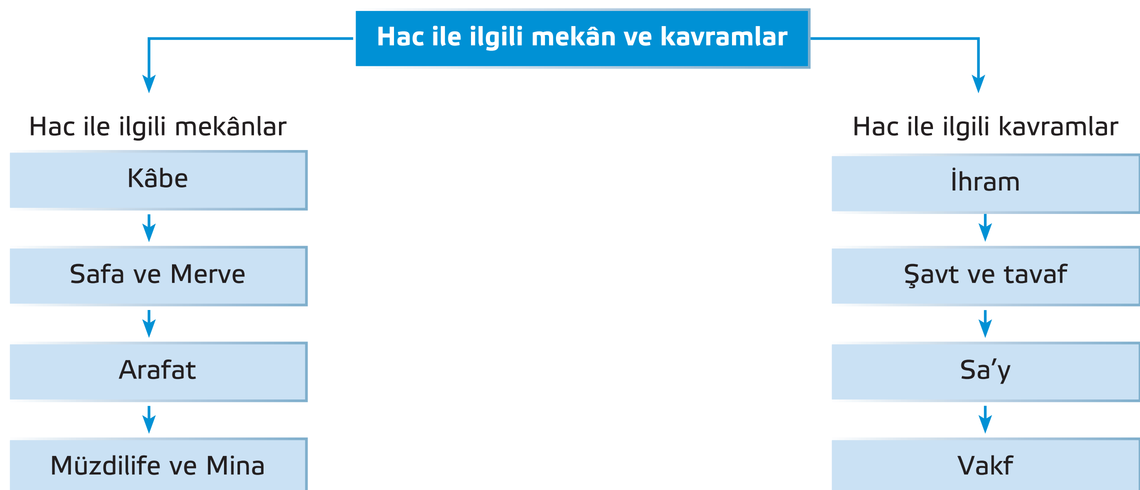
NOT EDELİM

Hacerü'l-Esved: Tavafın başlangıç yerini göstermek üzere Kâbe'nin güneydoğu köşesinde bulunan, yerden 1.5 metre yüksekliğinde, oval biçimde, hafif kırmızı ve sarı damarcıkları bulunan, 30 cm çapında, oldukça parlak, siyah bir taştır.

Kâbe'nin duvarında bulunan ve Müslümanlarca kutsal sayılan Hacerü'l-Esved'in cennetten geldiğine inanılır.

Dinî Terimler Sözlüğü, s. 110.

Sa'y: Sözlükte çalışma, gayret gösterme, yürüme, koşma gibi manalara gelir. Dinî bir terim olarak ise sa'y; hac ve umre ibadeti esnasında, Mekke'deki Safa ve Merve tepeleri arasında hızlı adımlarla yedi kez gidip gelmektir. [1]

Sa'ya Safa Tepesi'nden başlanır. Safa'dan Merve'ye dört gidiş, Merve'den Safa'ya da üç geliş olmak üzere gidiş gelişler yediye tamamlanır. Böylece haccın gereklerinden biri olan sa'y yapılmış olur. Sa'y, Hz. Hacer'in, oğlu Hz. İsmail (a.s.) için su aramasını sembolize eder.

Safa ile Merve tepeleri arasında sa'y yapan hacılar

NOT EDELİM

Hz. İbrahim (a.s.), eşi Hz. Hacer ile oğlu İsmail'i (a.s.) şimdiki Mekke'nin bulunduğu yere getirmişti. O zamanlar Mekke henüz kurulmamıştı. Hz. İbrahim (a.s.) onları bırakıp gittikten sonra İsmail (a.s.) susadı ve ağlamaya başladı. Hz. Hacer de oğluna su bulmak ümidiyle Safa ve Merve tepeleri arasında heyecan ve telaşla yedi kez gidip geldi. Ancak su bulamadı. Daha sonra Hz. İsmail'in (a.s.) bulunduğu yerden su fışkırdığını gördü. Suyun bitmemesi için eliyle suyun kaynağını kapattı ve "Zem zem!" (Dur, dur!) dedi. İşte hacca gidenlerin getirdiği zemzem suyu ilk olarak böyle ortaya çıktı.

Mustafa Sabri KÜÇÜKAŞÇI, "Zemzem", TDVİA, C 44, s. 242-243.

Arafat: Mekke'nin doğusunda bulunan bir bölgenin adıdır. Haccın farzlarından biri olan vakfe, burada yerine getirilir. Peygamberimiz (s.a.v.), **"Hac, Arafat'tır."**[2] buyurarak hac ile Arafat arasındaki ilişkiye dikkat çekmiştir.

Vakfe: Sözlükte durmak, ayakta dikilmek, duraksamak gibi anlamlara gelir. Dinî bir terim olarak ise haccın farzlarından biri olarak Mekke'nin Arafat denilen bölgesinde, Zihicce'nin dokuzuncu gününe rastlayan arife günü öğlen vaktinden Kurban Bayramı'nın ilk günü, güneş doğuncaya kadar bir süre beklemek demektir.[3]

Arafat'ta vakfe yapmak, haccın farzlarından biridir. Arafat vakfesinin zamanı, zilhicce ayının dokuzuncu günü yani Kurban Bayramı'ndan bir gün önce, arefe günü öğle vakti başlar, bayramın birinci günü tan yerinin ağarmaya başlamasına kadar devam eder. Hac ibadetini yapacak

1. Dinî Kavramlar Sözlüğü, s. 350.
2. Ebu Davud, Menâsik, 57.
3. Dinî Terimler Sözlüğü, s. 378.

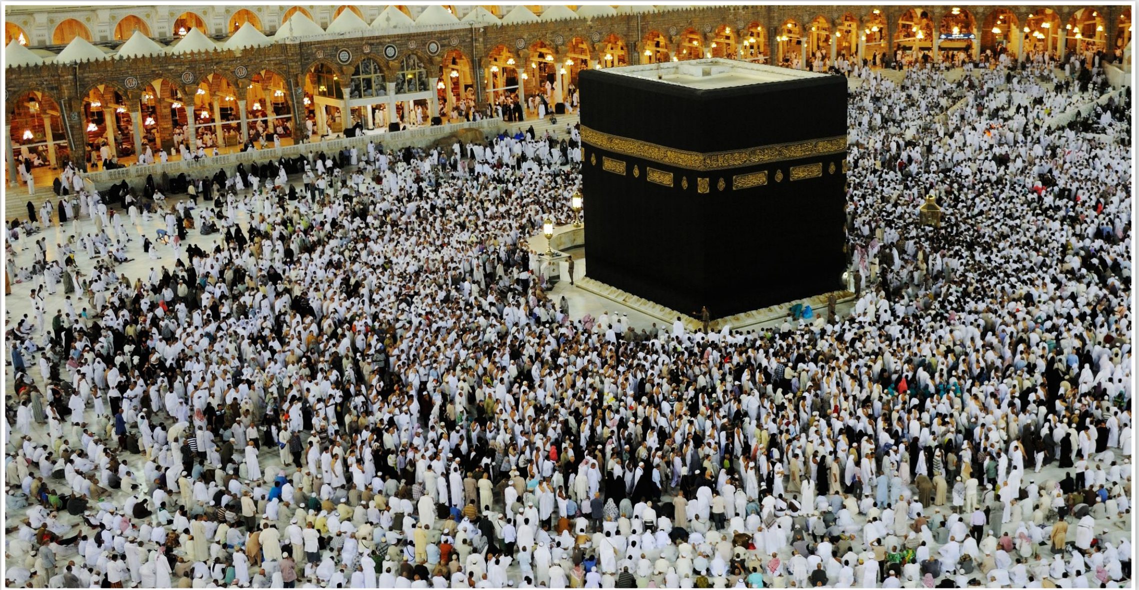
kişilerin, bu zaman diliminde kısa bir süre de olsa mutlaka Arafat'ta bulunmaları şarttır. Vakfeyi yapmayanlar, hac ibadetini yerine getirmiş sayılmazlar.

Hacca gidenler, Arafat'ta hem kendileri hem de sevdikleri ve tüm Müslümanlar için, bütün insanlık için dua ederler.

Arafat, vakfenin yapıldığı yerdir.

Kâbe: Mekke'deki Mescid-i Haram denilen ibadethanenin ortasında bulunan yapının adıdır. Kur'an-ı Kerim'de Kâbe; bu ad dışında Beytü'l-Haram, Beyt-i Atik, Beyt-i Ma'mur, el-Beyt isimleriyle de zikredilmiştir. Halk arasında Kâbe'ye, Allah'ın evi anlamına gelen Beytullah denilmektedir.[1]

Müslümanlar hac ve umre sırasında Kâbe'yi tavaf ederler.

1. bk. Dinî Terimler Sözlüğü, s. 187.

Safa ve Merve: Kâbe'nin doğu tarafında bulunan iki küçük tepedir. Haccın vaciplerinden olan sa'y görevi, bu iki tepe arasında gidip gelinerek yapılır. Kur'an-ı Kerim'de, Safa ve Merve ile ilgili şöyle buyrulur: **"Şüphesiz, Safa ile Merve Allah'ın (dininin) nişanelerindendir. Onun için her kim hac ve umre niyetiyle Kâ'be'yi ziyaret eder ve onları da tavaf ederse bunda bir sakınca yoktur. Her kim de gönlünden koparak bir hayır işlerse şüphesiz, Allah onu bilir, karşılığını verir."**[1]

ETKİNLİK

YUNUS EMRE'DEN

Arafat Dağı'dır bizim dağımız,
Anda kabul olur bizim duamız,
Medine'de yatar Peygamberimiz,
Ya Muhammed, canım arzular seni.

Yunus Emre

(Vedat Sağlam, M. Nuri Yıldırım, Seçme İlahiler, s. 188.)

Yukarıdaki dörtlükte ne anlatılmak isteniyor? Arafat'a gitme imkânınız olsaydı siz orada neler için dua ederdiniz? Belirtiniz.

Müzdelife ve Mina: Müzdelife, Arafat ile Mina arasında kalan bölgedir. Hac sırasında, Arafat'ta vakfe yaptıktan sonra Müzdelife'de bir müddet beklemek ve dua etmek haccın gereklerindendir. Buna Müzdelife Vakfesi denir. Mina; Arafat'a giden yol üzerinde, Müzdelife ile Mekke arasında bir yerin adıdır. Hacılar, Kurban Bayramı'nın dört günü içerisinde Mina'da şeytan taşlama işini gerçekleştirirler. Bayram günlerinde Mina'da gecelemek sünnettir.[2]

Hacılar, Kurban Bayramı günlerinde Mina'da şeytan taşlarlar.

1. Bakara suresi, 158. ayet.
2. Dinî Kavramlar Sözlüğü, s. 446; Lütfi Şentürk, Seyfettin Yazıcı, İslam İlmihâli, s. 299.

Diğer ibadetler gibi haccın da kendine ait bazı kuralları vardır. Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed (s.a.v.), haccın nasıl yapılacağını Müslümanlara anlatmış ve uygulamalı olarak göstermiştir. Bir hadisinde, **"Hac ibadetine ilişkin uygulamalarınızı benden alınız."**[(1)] buyurmuştur.

Hac şöyle yapılır:

Haccedecek kişi, mikat denilen yerlerden birinde gerekli temizliğini yapar, gusül abdesti alır, ihram denilen özel giysilerini giyer. Kadınlar için özel bir ihram yoktur. Hacı adayları ihrama girdikten sonra Mekke'ye gelir, Kâbe'yi tavaf eder ve burada iki rekât namaz kılar. Daha sonra Safa ve Merve tepeleri arasında sa'y eder. Arefe günü sabahleyin Arafat'a gelir ve burada, haccın farzlarından biri olan vakfe görevini yerine getirir. Hacı adayları, arefe günü öğle ve ikindi namazlarını birleştirerek öğle vaktinde, cemaatle Arafat'ta kılarlar. Sonra Müzdelife'ye gelir, akşam ile yatsı namazlarını birleştirerek yatsı vaktinde cemaatle burada eda ederler. Hacı adayları, geceyi Müzdelife'de geçirirler. Kurban Bayramı sabahı güneş doğmadan önce burada Müzdelife vakfesini yapar, şeytan taşlamak için küçük taşlar toplar ve Mina'ya giderler. Bayramın birinci günü Mina'da sembolik olarak şeytan taşlayıp kurban keserler ve tıraş olup ihramdan çıkarlar. Bundan sonra Mekke'ye gelir, haccın diğer bir farzı olan Kâbe'yi tavaf görevini yaparlar. Buna **ziyaret tavafı** denir. Farz olan tavaf yapıldıktan sonra hac ibadeti tamamlanmış olur.

Müslümanlar; hac görevlerini tamamladıktan sonra Medine'ye gider, burada Peygamber Efendimizin (s.a.v.) Mescid-i Nebi'nin bitişiğinde bulunan mezarına ziyarette bulunurlar. Ayrıca Peygamberimizin ve sahabilerin yaşadığı, İslam tarihinde önemli olayların gerçekleştiği bazı mekânları ziyaret ederler. Bazı Müslümanlar, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) kabrini ve diğer bazı önemli yerleri hac görevine başlamadan önce de ziyaret etmektedir. Zorunlu olmayan bu ziyaretler, müminleri oldukça duygulandırmaktadır.

1. Müslim, Hac, 51.

NOT EDELİM

Hac sırasında sık sık telbiye duası okunur. Telbiye duası şöyle okunur:

"Lebbeyk, Allâhümme lebbeyk. Lebbeyke lâ şerîke leke lebbeyk. İnnel hamde venni'mete leke vel mülke lâ şerîke lek."

Telbiyenin anlamı şöyledir: **"Buyur Allah'ım! Her zaman emrindeyim Allah'ım! Buyur Allah'ım! Senin asla hiçbir ortağın yoktur. Emrindeyim her zaman Allah'ım! Bütün hamdler ve şükürler sanadır Allah'ım! Bütün nimetler sendendir, tüm var olanların sahibi sensin. Senin asla hiçbir ortağın yoktur."**

3. UMRE VE ÖNEMİ

Müslümanlar Kâbe'yi, Mekke ve Medine'yi görmeyi, buraları ziyaret etmeyi çok arzulamaktadırlar? Sizce bunun sebepleri neler olabilir?

Umre; belirli bir zamana bağlı olmaksızın ihramlı olarak Kâbe'yi tavaf etmek, Safa ile Merve arasında sa'y yapmak ve tıraş olup ihramdan çıkmak suretiyle yerine getirilen bir ibadettir.(1)

Kur'an-ı Kerim'de, **"Haccı ve umreyi Allah için tam yapın..."**(2) ifadesiyle imkânı olanların umre yapması istenmektedir. Ayrıca haccın da umrenin de Allah (c.c.) rızası için yapılması gerektiği ifade edilmektedir.

NOT EDELİM

Hac ile umre arasındaki farklar

a. Hac farz, umre sünnettir.

b. Haccın belli bir zaman diliminde (zilhicce ayında) yapılması gerekir, umrenin ise belli bir zamanı yoktur. Umre her zaman yapılabilir.

c. Umrede, haccın aksine vakfe, şeytan taşlama ve kurban kesmek yoktur.

Umre yapmak sünnettir. Peygamberimizin (s.a.v.) yaptığı ve yapmamızı tavsiye ettiği bir ibadettir. Hz. Muhammed (s.a.v.), umrenin önemini çeşitli hadislerinde ifade etmiştir. Örneğin bir hadisinde şöyle buyurmuştur: **"Bir umre, diğer umreye kadar arada işlenen günahlar için kefarettir..."**(3)

Müslümanlar, Peygamberimizi (s.a.v.) çok sever ve onun sünnetine uymaya önem verirler. İmkân ve fırsat bulduklarında Mekke'ye gidip umre ibadetini yerine getirirler. Kâbe'yi ziyaret ederler. Nitekim yılın her mevsiminde yüz binlerce Müslüman Kâbe'yi ziyaret etmekte, umre ibadetini yapmaktadır.

1. Dinî Terimler Sözlüğü, s. 372.
2. Bakara suresi, 196. ayet.
3. Buhârî, Umre, 1; İbn-i Mâce, Menâsik, 3.

Umre yapan Müslümanlar, Allah'ın (c.c.) evi olan, kıblemiz Kâbe'yi ziyaret eder. Beytullah'ı ziyaret etmenin, Kâbe'yi tavaf etmenin heyecanını ve mutluluğunu yaşarlar. Umreye giden Müslümanlar hem kendileri hem de sevdikleri ve bütün insanlar için dua ederler. Peygamberimiz (s.a.v.), umreye gitmek için kendisinden izin isteyen Hz. Ömer'e (r.a.), **"Kardeşçiğim, duana bizi de ortak et ve bizi unutma."**[1] buyurarak ondan, umrede kendisi için dua etmesini istemiştir.

4. KURBAN İBADETİ VE ÖNEMİ

Sizce hangi hayvanlar kurban olarak kesilebilir, hangi hayvanlardan kurban olmaz?

Kurban, İslam dininde yapılması istenen mali ibadetlerden biridir. Kurbanın kelime anlamı yaklaşmak, yakınlaşmaktır. Dinî bir terim olarak ise **kurban**; Allah'a (c.c.) yaklaşmak ve onun rızasını kazanmak amacıyla belirli günlerde, belli niteliklere sahip hayvanı ibadet niyetiyle kesmektir.[2]

Kurban ibadetinin tarihçesi Hz. Âdem (a.s.) zamanına dayanır. Kur'an-ı Kerim'de, Hz. Âdem'in (a.s.) iki oğlunun Allah'a (c.c.) kurban takdim ettiklerinden sözedilir.[3] Kurbanla ilgili olarak Hac suresinde de **"Biz, her ümmete -(kurban kesmeye uygun) hayvan cinsinden kendilerine rızık olarak verdiklerimiz üzerine Allah'ın adını ansınlar diye- kurban kesmeyi gerekli kıldık…"**[4] buyrulmaktadır. Bu ayet, kurbanın İslam'dan önceki dinlerde de var olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. İslam kültüründe bugünkü şekliyle yerine getirilen kurban ibadetinin tarihçesi, Hz. İbrahim'e (a.s.) dayandırılır.

Dinimize göre aşağıdaki şartları taşıyan kişiler kurban kesmekle yükümlüdür:

a. Müslüman olmak,

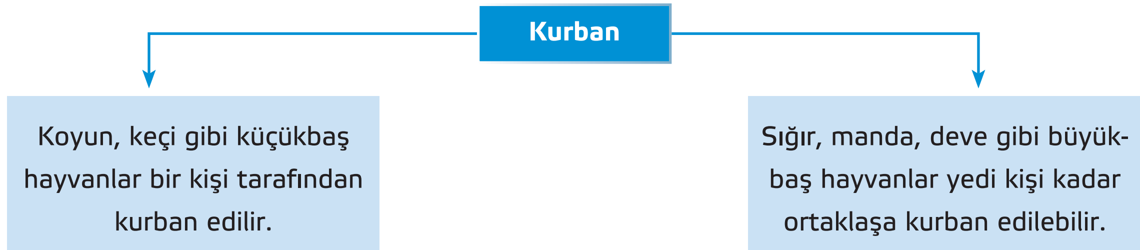
b. Akıl sağlığı yerinde olmak,

c. Ergenlik çağına ulaşmış olmak,

ç. Hür olmak,

d. Mukim olmak (kendi memleketinden ayrı yerde yani misafir olmamak)

e. Nisap miktarı mala sahip olmak (Temel ihtiyaçları ve borcu dışında en az 80,18 gram altın, 561 gram gümüş ya da buna eş değer mal veya paraya sahip olmak).[5]

1. Tirmizî, Daavât, 109.
2. Dinî Terimler Sözlüğü, s. 210.
3. bk. Mâide suresi, 27. ayet.
4. Hac suresi, 34. ayet.
5. Lütfi Şentürk, Seyfettin Yazıcı, İslam İlmihâli, s. 323.

Kurban, büyükbaş ve küçükbaş hayvanlardan kesilebilir. Bunun dışındaki hayvanlardan kurban olmaz. Koyun ve keçiyi sadece bir kişi kurban olarak kesebilir. Sığır, manda, deve gibi büyükbaş hayvanlar ise yedi kişiye kadar ortaklaşa kurban edilebilir. Sığır cinsi büyükbaş hayvanların kurban olarak kesilebilmesi için iki yaşını, küçükbaş hayvanların ise bir yaşını doldurmuş olması gerekir. Ancak altı ayını doldurmuş küçükbaş hayvanlar, bir yaşını doldurmuş gibi büyük görünüyorsa onlar da kurban edilebilir.

Büyükbaş hayvanları en fazla yedi kişi kurban olarak kesebilir.

Kurban ibadeti, Kurban Bayramı'nda yerine getirilir. Kurbanın; bayramın bir, iki ya da üçüncü gününde kesilmesi gerekir. Peygamber Efendimiz (s.a.v.), bir Kurban Bayramı'nda şöyle buyurmuştur: **"Bugünümüzde bizim için ilk yapılacak şey bayram namaz kılmaktır. Ondan sonra (evlerimize) dönüp kurban kesmek olacaktır. Her kim böyle yaparsa sünnetimize uygun iş yapmış olur. Kim önce kurban keserse o da ancak ailesine sunduğu bir ettir, kurbandan bir şey değildir."**[1]

Kurban kesilirken Allah'ın (c.c.) adının anılması şarttır. Bundan dolayı kurban, kıbleye doğru yatırılır ve "Bismillâhi Allâhü ekber." denilerek kesilir. Kurban kesilirken çevrenin kirletilmemesi, kurban atıklarının gelişigüzel atılmaması, yerel yönetimlerin belirlediği yerlerde kesimlerin yapılması önemlidir.

NOT EDELİM

Kurbanın etinin üçe bölünmesi, Peygamber Efendimizce (s.a.v.) tavsiye edilen güzel bir davranıştır.

Buna göre kurban etinin bir bölümü; eş, dost, akraba ve komşulara ikram edilir. Bir bölümü kurban kesemeyen fakirlere verilir. Bir bölümü de aile bireyleriyle yemek üzere eve ayrılır. İsteyen, kurban etinin tamamını fakirlere dağıtabilir. Kurbanın eti, derisi ya da başka bir parçası satılamaz. Derisinin hayır kurumlarına verilmesi uygun olur.

(bk. Ebu Davud, Dehâyâ, 10.)

1. Buhârî, Îdeyn, 8; Müslim, Edâhî, 7.

NOT EDELİM

Kurban Bayramı dışında da kesilen bazı kurbanlar vardır. Bunlara örnek olarak adak (nezir) kurbanı ile akika kurbanını verebiliriz. **Adak kurbanı**; bir dileğin gerçekleşmesine bağlı olarak kesilen kurbandır. Örneğin bir kişi, "Şu işim olursa bir kurban keseceğim." derse ve o dileği gerçekleşirse bu kişinin kurban kesmesi gerekir. **Akika kurbanı** ise yeni doğan çocuklar için Allah'a (c.c.) şükretmek amacıyla kesilen kurbandır. Adak kurbanının etinden, kurbanı kesen kişi ile onun aile fertleri yiyemez. Akika kurbanının etinden ise kurbanı kesen kişi ve ailesi yiyebilir.

Kurban, insanları Allah'a (c.c.) yaklaştıran bir ibadettir. Kurban kesen insan, malını ve varlığını Allah (c.c.) için feda etmeye hazır olduğunu ifade etmiş olur. Rabb'inin (c.c.) rızasını gözeterek bu ibadeti yerine getirir. Allahü Teâlâ (c.c.) da emrine uyup kurban kesen kişiyi sever, ondan razı olur. Böylece kurban, insanı Allah'a (c.c.) yaklaştırır. Kur'an'da da kurbanda aslolanın et değil, insanın Allah (c.c.) rızası için bu ibadeti yapması olduğu şöyle belirtilir: **"Onların ne etleri ne de kanları Allah'a ulaşır; fakat ona sadece sizin takvanız ulaşır. Sizi hidayete erdirdiğinden dolayı Allah'ı büyük tanıyasınız diye o, bu hayvanları böylece sizin istifadenize verdi. (Ey Muhammed!) Güzel davrananları müjdele!"** [1]

Küçükbaş hayvanlar bir kişi tarafından kurban edilebilir.

Kurban etinin bir kısmı yoksullara dağıtılır. Varlıklı insanlar; kurban kesemeyenleri arayıp bulurlar, onlara sevgi ve merhamet duygusuyla yaklaşır, et ikram ederler. Kurban sayesinde yıl boyunca et alma imkânı bulamayanlar et yemiş olurlar. Kendilerinin bu imkândan faydalanmasına vesile olanlara karşı sevgi ve yakınlık hissederler. Onlar için dua ederler. Bunun sonucunda da kurban, farklı toplum kesimleri arasında yakınlık meydana getirir. Toplumsal kaynaşma ve yardımlaşmaya katkı sağlar.

Kesilen kurbanın bir kısmı; eş, dost, komşu ve akrabalara ikram edilir. Kurban Bayramı'nda yapılan karşılıklı ziyaretlerde hep beraber sofralar kurulur, et ve diğer yemekler yenir. Hem bayram ziyaretleri hem de bu ziyaretlerde yapılan ikramlar insanları birbirine yaklaştırır. Bayramlar toplumda sevgi, saygı, kardeşlik, dayanışma gibi güzel duyguların gelişmesini sağlar.

Kesilen kurbanın etinden, fakir ve muhtaçlara da verilmesi, toplumda yoksulluğun azalmasına katkı sağlar. Ayrıca kurban, hayvan ticaretini de canlandırır. Kurban Bayramı sebebiyle çok sayıda hayvan satılır. Bu da hayvancılığın gelişmesini sağlar, ticari hayatı canlandırır. Kurban Bayramı, gerek hayvancılık, gerek dericilik sektörünün gelişmesine, dolayısıyla da fakirliğin azalmasına katkıda bulunur.

1. Hac suresi, 37. ayet.

ETKİNLİK

Çevrenizde ve toplumda Kurban Bayramı'nda neler yapılmaktadır? Gözlemlerinizi ya da Kurban Bayramı ile ilgili bir anınızı aşağıya yazınız.

....

....

....

....

....

....

OKUMA METNİ

Alevilik-Bektaşilik geleneğinde, Kurban Bayramı başta olmak üzere yılın belli mevsimlerinde çeşitli nedenlerle kurban kesilir. Adak kurbanı, ziyaret yerlerine giderken kesilen ziyaret kurbanı, muharrem ayında kesilen şükür kurbanı, Hakk'a yürüyen (ölen) kişinin affı için kesilen dâr kurbanı, yol kardeşliği (müsahiplik) sözü verilirken kesilen müsahiplik kurbanı bunlardan bazılarıdır.

Alevi-Bektaşi kültürüne mensup olanlar; kurbanlarının etini, ihtiyaç sahiplerine, akraba ve komşulara dağıtırlar. Cemlerde kesilen kurbanların etleri dualandıktan sonra "rıza lokması" olarak dağıtılır. Kurban kesilirken aşağıda yer alan Kurban Tığlama (kesme) duası yapılır:

"Bismillâhi Allâhü ekber, tekbir Allâhü ekber, tekbir Allâhü ekber, kurban-ı Halîl (Bu kurbanı Halil İbrahim Peygamber'in kestiği kurban niyetiyle kesiyorum.), fermân-ı Celîl (Allah'ın emri olduğu için kesiyorum.), tığ-ı Cebrâil (Cebrail'in İbrahim Peygamber'e getirdiği kurban niyetiyle kesiyorum.), itaat-ı İsmail (İsmail'in, babası İbrahim'e ettiği itaati hatırlamak ve ona uymak için kesiyorum.) bismillâhi Allâhü ekber, Allâhü ekber, lâ ilâhe illallâhu vallahu ekber, Allâhü ekber ve lillâhi'l-hamd (Kendisinden başka ilah olmayan, hamt kendisine mahsus olan Allah'a ibadet etmek niyetiyle kesiyorum.)."

Kurban kesildikten sonra şöyle dua edilir:

"Kurbanlarınız kabul, muratlarınız hâsıl ola. Dergâh-ı izzetine yazılmış ola. Dildeki dileklerinize, gönüldeki muratlarınıza vasıl ola. Kurbanlarınız kazaya kalkan, belaya bekçi ola. Duası bizden, kabulü de Allah'tan ola. Gerçeğe Hu…"

(Mehmet KIZILGÖZ, Gülbank-Alevilikte Dua, s. 70.)

5. BİR PEYGAMBER TANIYORUM: HZ. İSMAİL (A.S.)

Kâbe hangi peygamber zamanında yapılmıştır?

Yüce Allah (c.c.) insanlara rehberlik etmesi ve doğru yolu göstermesi için tarih boyunca birçok peygamber göndermişti. Bu peygamberlerden biri de Hz. İsmail'di (a.s.).

Hz. İsmail'in (a.s.) babası; Kur'an-ı Kerim'de kıssası anlatılan, tevhid mücadelesine geniş olarak yer verilen Hz. İbrahim'dir (a.s.). Yüce kitabımızda yer alan bilgilerden anlaşıldığına göre Hz. İbrahim (a.s.); henüz gençken putlara tapan, hatta kendini tanrı olarak gören kral Nemrut ve halkıyla çeşitli tartışmalar yaşamıştı. Hz. İbrahim (a.s.) onlara; putlara tapmanın boş bir inanç olduğunu vurgulamış, halkını eşi ve benzeri olmayan tek Allah'a (c.c.) inanıp ibadet etmeye çağırmıştı. Ancak başta kral Nemrut olmak üzere insanlar onun çağrısını reddetmiş, hatta onlar; Allah'ın peygamberi Hz. İbrahim'i (a.s.) öldürmek istemişlerdi. Yüce Allah (c.c.) da Hz. İbrahim'i (a.s.) onların hile ve tuzaklarından kurtarmıştı.[1]

Hz. İbrahim (a.s.), zamanla Nemrut ve halkının inatçı ve inkârcı topluluk olduğunu, onların asla putlara tapmaktan vazgeçmeyececeğini anlamıştı. Bu sebeple o, Harran bölgesini terk edip Şam tarafına gitmişti. Daha sonra Hz. İbrahim (a.s.), Hz. Hacer ile evlenmişti. Onun bu evlilikten bir çocuğu olmuştu. İşte bu çocuk Hz. İsmail'di (a.s.).[2]

Hz. İbrahim (a.s.), oğlunun doğumuna çok sevinmişti. Ancak o, bir süre sonra Allah'ın (c.c.) vahyine uyarak, eşi Hz. Hacer'i ve oğlu İsmail'i (a.s.), bugünkü Kâbe'nin bulunduğu bölgeye getirip bırakmıştı.

Zemzem Suyu

Hz. İbrahim (a.s.), İsmail (a.s.) ile Hz. Hacer'in yanına birkaç günlük yiyecek ve su bırakıp bölgeden ayrılmıştı. Yiyecekleri tükenen, içecek suları da kalmayan Hz. Hacer ve bebeği Hz. İsmail (a.s.) sıkıntıya düşmüştü. Kısa sürede susuzluk sebebiyle Hz. Hacer, çocuğunu da emziremez hâle gelmişti. Hz. İsmail (a.s.) açlıktan ağlıyordu. Hz. İsmail'in (a.s.) öleceğini sanan Hz. Hacer, korku içerisinde ve belki yardım edecek birini de bulurum umuduyla Safa ve Merve tepeleri arasında hızlı adımlarla koşturmuş, gidip gelmişti. Bu sırada Hz. İsmail'in (a.s.) ağlama sesi kesilmişti. Son olarak oğlu Hz. İsmail'in (a.s.) yanına gelen Hz. Hacer, Allah'ın (c.c.) bir mucizesi olarak onun ayaklarının dibinden su çıktığını görmüştü. Bu su, zemzem suyuydu. Hz. Hacer, suyu elleriyle gölet yapıp avuç avuç çocuğuna içirmişti. Kendisi de ondan kana kana içip şükretmişti. Su olduktan sonra artık yiyecek bulmak sorun olmazdı.[3]

Zemzem suyunun çıkışıyla Hz. İsmail (a.s.) ve annesinin bugünkü Mekke bölgesindeki hayat seyri de farklı bir hâl almıştı. Çünkü çöl ikliminde su kaynağının olması, bulunmaz bir nimetti.

1. bk. Enbiyâ suresi, 52-69. ayetler.
2. Taberî, Tarih, C 1, s. 122-127.
3. Taberî, Tarih, C 1, s. 130-132.

Zemzem suyunun kaynağının olduğu yerden bir görünüm-Mekke

Yüce Allah (c.c.) bir süre sonra onları bu ıssız yerde yalnız yaşamaktan da kurtarmıştı. Cürhümîler denen bir kabile, Hz. Hacer'den müsade alarak, zemzem suyunun olduğu yere geldi ve yerleşmişti. O zamanlar, bugünkü Kâbe'nin bulunduğu yerde, ne en küçük bir köy ne de herhangi bir ev vardı.

Hz. İsmail (a.s.) annesiyle birlikte Mekke'de yaşıyordu. O, burada Cürhümîlerin çocuklarıyla oynuyor, koyunları otlatıyor, ok atmayı ve avcılık yapmayı öğreniyordu. Zamanla o büyümüş; annesine saygılı, güzel ahlaklı bir çocuk olmuştu.[1] Ancak Hz. İbrahim (a.s.) bir gece rüyasında kendisinden, oğlunun kurban edilmesinin istendiğini görmüştü. Bu, Allah'tan (c.c.) gelen bir vahiydi. Hz. İbrahim (a.s.), Şam bölgesinden hareket edip Mekke'ye gelmişti. Oğluna, gördüğü rüyayı ve Allah'tan (c.c.) gelen vahyi anlatmıştı.[2]

Kur'an'da açıkça belirtildiği üzere bu olay bir imtihandı.[3] Yüce Allah (c.c.) hem Hz. İbrahim'i hem de onun oğlu Hz. İsmail'i (a.s.) sınamıştı. Böylece; Allah'ın (c.c.) emrine tereddüt etmeden bağlı kalan, bu uğurda canlarını bile feda etmeye hazır olduklarını gösteren Hz. İbrahim (a.s.) ve Hz. İsmail'in (a.s.) sarsılmaz bir imana sahip oldukları ortaya çıkmıştı. Yüce Allah (c.c.) da Hz. İbrahim'e (a.s.), oğluna bedel bir kurbanlık göndermişti.[4] Hz. İbrahim (a.s.) de kendisine Allah (c.c.) tarafından verilen hayvanı kurban etmişti. Dinimizde yer alan kurban ibadeti de köken olarak bu olaya dayanmaktadır.

Kâbe'nin İnşası

Kurban olayından sonra Hz. İbrahim (a.s.) Mekke'den ayrılmıştı. Aradan yıllar geçmiş, Hz. İsmail (a.s.) otuz yaşına ulaşmıştı.[5] Yüce Allah (c.c.), Hz. İbrahim'den (a.s.) bir Beyt (ev / mabet) yapmasını istedi. Esasen bu ev yani Kâbe, ilk olarak Hz. Âdem (a.s.) zamanında inşa edilmişti.[6] Kur'an'da yer alan, **"Gerçek şu ki insanlar için yapılmış olan ilk ev, âlemlere bir hidayet ve bir bereket kaynağı olan Mekke'deki evdir."**[7] ayeti de bu görüşü desteklemektedir. Hz. Âdem (a.s.) de bu kutsal mekânı birçok kez tavaf etmiş, hac ibadetini yapmıştı.[8] Ancak aradan yıllar ve asırlar geçmiş, Hz. Âdem (a.s.) zamanında inşa edilen bu kutsal mekân kaybolup gitmişti.

1. bk. Sâffât suresi, 101. ayet.
2. bk. Sâffât suresi, 102-105. ayetler.
3. bk. Sâffât suresi, 106. ayet.
4. bk. Sâffât suresi, 106. ayet.
5. İbn-i Sa'd, Tabakât, C 1, s. 52.
6. İbn-i Sa'd, Tabakât, C 1, s.19-20.
7. Âl-i İmrân suresi, 96. ayet.
8. İbn-i Sa'd, Tabakât, C 1, s. 19-20.

Kâbe, Müslümanlarca kutsal sayılan mekânlardandır.

Hz. Âdem'den (a.s.) asırlar sonra Yüce Allah (c.c.), Hz. İbrahim'den (a.s.) Kâbe'yi yeniden inşa etmesini istemişti.[1] Allahü Teâlâ'nın, Kâbe'yi inşa etme emrini yerine getirmek için Şam bölgesinden tekrar Mekke'ye gelmişti. Oğluna, Allah'ın (c.c.) emrettiği şeyi söylemişti. Böylece baba oğul birlikte Kâbe'nin temellerini kazmaya başlamışlardı. Sağlam zemine ulaşınca da temelleri büyük kayalarla yapmışlardı. Onlar, bu temel üzerine de sert, büyük taşlarla Kâbe'nin dış duvarlarını inşa etmişlerdi. Bu konuda Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulur: **"Bir zamanlar İbrahim, İsmail ile beraber Beytullah'ın temellerini yükseltiyor (şöyle diyorlardı:) Ey Rabb'imiz! Bizden bunu kabul buyur; şüphesiz sen işitensin, bilensin."**[2] Hz. İbrahim (a.s.) ve Hz. İsmail (a.s.) peygamberler, Kâbe'nin yapımını tamamlamışlardı. Burası tamamlandıktan sonra Hz. İbrahim (a.s.) Yüce Allah'a (c.c.) şöyle dua etmişti: **"...'Rabb'im! Burayı güvenli bir şehir yap, halkından Allah'a ve ahiret gününe inananları da çeşitli ürünlerle rızıklandır.' diye dua etmişti. Allah buyurdu ki: İnkâr edene de az bir süre dünya nimetleri veririm, ama sonunda onu cehennemin azabına sürerim. O ne kötü bir sondur!"**[3]

Kâbe'nin inşası tamamlandıktan sonra Hz. İbrahim (a.s.) ve Hz. İsmail (a.s.) burayı tavaf etmişlerdi. Hz. İbrahim (a.s.) Kâbe'de namaz kılıp dua etmiş, Allah'tan (c.c.), burayı kutlu ve mübarek kılmasını dilemişti. Rabb'imiz (c.c.) de onun bu dileğini kabul etmişti. Bu konuyla ilgili olarak Bakara suresinde şöyle buyrulmuştur: **"O zaman biz Kâbe'yi insanların gidip gelip ziyaret edecekleri bir makam ve bir güvenlik yeri yaptık. Siz de İbrahim'in makamından kendinize namaz kılacak bir yer edinin. İbrahim ve İsmail'e de tavaf edecekler için, ibadete kapanacaklar, rükû ve secde edecekler için evimi temiz tutun diye talimat verdik."**[4]

NOT EDELİM

Hz. İbrahim (a.s.) ve Hz. İsmail (a.s.) peygamberler, aynı zamanda Yüce Allah'a (c.c.) şöyle yalvarmışlardır: **"Ey Rabb'imiz! Bizi sana boyun eğenlerden kıl, neslimizden de sana itaat eden bir ümmet çıkar, bize ibadet usullerimizi göster, tövbemizi kabul et; zira, tövbeleri çokça kabul eden, çok merhametli olan ancak sensin."**

(Bakara suresi, 128. ayet.)

1. bk. Âl-i İmrân suresi, 96. ayet.
2. Bakara suresi, 127. ayet.
3. Bakara suresi, 126. ayet.
4. Bakara suresi, 125. ayet.

Babası Hz. İbrahim'in (a.s.) vefatından sonra Hz. İsmail (a.s.), kutsal bir mekân olan Kâbe'nin bakımını ve temizliğini yapmaya devam etmişti. O, insanların Kâbe'yi rahat bir şekilde ziyaret edip hac yapması için gayret göstermişti. Yüce Allah (c.c.), Hz. İbrahim'den (a.s.) sonra Hz. İsmail'i (a.s.) peygamber olarak görevlendirmişti. Bir ayette, **"Bu kitapta İsmail'i de okuyup an. O gerçekten sözüne sadıktı; elçi, peygamberdi."**[1] buyrularak bu gerçek açıkça ifade edilmiştir. Yine aynı konuyla ilgili olarak En'âm suresinde şöyle buyrulmuştur: **"İsmail, Elyesa', Yunus ve Lût'u da (hidayete erdirdik). Hepsini âlemlere üstün kıldık. Onların atalarından, çocuklarından ve kardeşlerinden bazılarını, evet onları da seçkin kıldık ve dosdoğru yola yönelttik."**[2]

Hz. İsmail (a.s.), Mekke ve çevresinde yaşayan kabilelere ve Yemen kabilelerine peygamber olarak görevlendirilmiştir. O, insanları yalnızca Allah'a (c.c.) inanıp ibadet etmeye çağırmıştı. Bir ayette, **"Halkına namazı ve zekâtı emrederdi ve Rabb'inin rızasına ermişti."**[3] buyrularak bu gerçeğe dikkat çekilmiştir.

Gelmiş geçmiş diğer peygamberler gibi Hz. İsmail (a.s.) de insanları hak dine davet etmişti. Onları; eşi ve benzeri olmayan tek Allah'a (c.c.) inanıp ibadet etmeye çağırmıştı. Ancak her dönemde olduğu gibi insanlardan bir kısmı ona iman etmiş, bir kısmı da inanmıştı.

ETKİNLİK

"İsmail'i, Elyesa'yı ve Zülkifl'i de an. Hepsi de iyi kimselerdir."

(Sa'd suresi, 48. ayet.)

Hz. İbrahim (a.s.) ve Hz. İsmail'in (a.s.) ettiği bir dua şöyledir:

"Soyumuz içinden, onlara senin ayetlerini okuyacak, kitabı ve hikmeti öğretecek, onları arındıracak bir elçi çıkar Rabb'imiz! Çünkü yalnız sensin kudret ve hikmet sahibi."

(Bakara suresi, 129. ayet.)

Yukarıdaki ayetleri arkadaşlarınızla yorumlayınız.

6. BİR AYET TANIYORUM: EN'ÂM SURESİ, 162. AYET VE ANLAMI

En'âm suresinin 162. ayetinin metnini ve anlamını Kur'an-ı Kerim mealinden bulup okuyunuz.

Allah (c.c.), insanı en güzel şekilde yaratmış ve ona pek çok nimet vermiştir. İnsan, hayatını Allah'ın (c.c.) verdiği nimetlerle sürdürür. El, ayak, göz, kulak gibi organlar; yiyecek ve içecekler, Güneş, hava, su vb. şeyler Rabb'imizin (c.c.) insana verdiği nimetlerdendir. İnsan da bütün bunların bilincinde olmalı, Allah'a (c.c.) şükretmelidir. Onun verdiği nimetlerin değerini bilmelidir. Ayrıca Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmak için gayret sarf etmelidir. Rabb'imizin (c.c.) rızasını kazanmayı, hayatının en önemli gayesi hâline getirmelidir. İbadetlerinde, sözlerinde, işlerinde, davranışlarında, kısacası hayatının her anında Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmayı gaye edinmelidir.

1. Meryem suresi, 54. ayet.
2. En'âm suresi, 86-87. ayetler.
3. Meryem suresi, 55. ayet.

İşte En'am suresinin 162. ayetinde Allah (c.c.), Peygamberimizden (s.a.v.) bunu istemektedir. Bu ayetin okunuşu ve anlamı şöyledir:

قُلْ اِنَّ صَلَاتٖى وَنُسُكٖى وَمَحْيَاىَ وَمَمَاتٖى لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمٖينَ

OKUNUŞU

Bismillâhirrahmânirrahîm.

Kul inne salâtî ve nüsükî ve mahyâye ve memâtî lillâhi Rabbil âlemîn. (En'am suresi, 162. ayet.)

ANLAMI

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla (başlarım).

"(Ey Muhammed!) De ki: Şüphesiz benim namazım da diğer ibadetlerim de yaşamım da ölümüm de âlemlerin Rabb'i Allah içindir." (En'am suresi, 162. ayet.)

İbadet ederken Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmayı amaçlamalıyız.

ETKİNLİK

Yukarıdaki ayetin bizlere vermek istediği mesajlar nelerdir? Bu mesajları doğru anlayan kişi, davranışlarında nelere dikkat etmelidir? Arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplandırınız.

1. Hac ibadetinin dinimizdeki önemini, ayet ve hadislerle açıklayınız.
2. Haccın insan davranışları üzerinde ne gibi etkileri vardır? Anlatınız.
3. Hac nasıl yapılır? Kısaca anlatınız.
4. Kurban ibadetinin toplumsal dayanışma ve birlik açısından önemi hakkında bilgi veriniz.
5. Hac kimlere farzdır? Söyleyiniz.

B. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruların doğru seçeneğini işaretleyiniz.

1. Yeryüzünde ibadet amacıyla inşa edilen ilk mabettir. Müslümanların kıblesidir. Beytullah adıyla da anılır.

Yukarıda belirtilen yer neresidir?

A) Arafat

B) Kâbe

C) Mina

D) Müzdelife

2. Aşağıdaki bilgilerden hangisi yanlıştır?

A) Hac sünnet, umre farzdır.

B) Hem hacda hem de umrede Kâbe tavaf edilir.

C) Hac belli bir zamanda yapılır, umre ise her zaman yapılabilir.

D) Hac ve umre ibadeti, ihrama girilerek yerine getirilir.

3. Hac ibadeti sırasında vakfe, aşağıdaki mekânlardan hangisinde yerine getirilir?

A) Arafat'ta

B) Kâbe'de

C) Mina'da

D) Müzdelife'de

4. Hz. İsmail (a.s.) aşağıdaki peygamberlerden hangisinin oğludur?

A) Hz. Yusuf'un (a.s.)

B) Hz. Musa'nın (a.s.)

C) Hz. Salih'in (a.s.)

D) Hz. İbrahim'in (a.s.)

5. Hac ibadeti esnasında Zilhicce ayının dokuzuncu gününe rastlayan arife günü öğle vaktinden Kurban Bayramı'nın ilk günü, güneş doğuncaya kadar Arafat'ta bir süre beklemeye ne ad verilir?

A) Sa'y

B) Şavt

C) Tavaf

D) Vakfe

6. Aşağıdakilerden hangisi kurbanla ilgili yanlış bir bilgi içermektedir?

A) Kurban, Allah'a (c.c.) yakınlaşmak ve onun rızasını kazanmak amacıyla kesilir.

B) Kurban etinin bir kısmı fakir ve muhtaçlara verilir.

C) Kişi, kestiği kurbanın etinin bir kısmını satabilir.

D) Kurban Bayramı'nın bir, iki ve üçüncü günleri kurban kesilebilir.

7. Hac esnasında sık sık okunan duaya ne ad verilir?

A) Rabbenâ

B) Salli-Bârik

C) Tahiyyat

D) Telbiye

8. Hacı adayları şeytan taşlama görevini ve kurban kesme ibadetini nerede yerine getirirler?

A) Arafat'ta

B) Kâbe'de

C) Mina'da

D) Müzdelife'de

9. Hac ya da umreye niyet eden kişinin, diğer zamanlarda helal olan bazı fiil ve davranışları, bu ibadetlerin esaslarını tamamlayıncaya kadar kendine haram kılmasına .... denir.

Yukarıdaki cümlede boş bırakılan yere hangi ifade gelmelidir?

A) Vakfe durmak

B) İhrama girmek

C) Sa'y yapmak

D) Tavaf yapmak

C. Aşağıda verilen cümlelerde boş bırakılan yerleri, yay ayraç içindeki ifadelerden uygun olanlarıyla tamamlayınız.

(adak, sa'y, ihram, akika, Hacerü'l-Esved, vakfe, şavt, tavaf)

1. Arafat'ta .... yapmak ve Kâbe'yi .... etmek haccın farzlarındandır.

2. Bir dileğin gerçekleşmesi şartına bağlı olarak kesilen kurbana .... kurbanı denir.

3. Yeni çocuğu dünyaya gelen birinin, Allah'a (c.c.) şükretmek maksadıyla kestiği kurbana .... kurbanı denir.

4. Mekke'de bulunan Safa ve Merve tepeleri arasında, haccın gereklerinden biri olan .... yapılır.

5. .... hac veya umre esnasında, kişinin diğer zamanlarda helal olan bazı fiil ve davranışları bir süre için kendine haram kılmasıdır.

6. Tavaf ederken Kâbe'nin etrafında bir kez dönmeye .... denir.

7. Tavafa başlarken Kâbe'nin duvarında bulunan .... adlı taşın bulunduğu yerden başlanır.

Ç. Aşağıda verilen bilgilerden doğru olanların başına "D", yanlış olanların başına ise "Y" yazınız.

( ) Dinimize göre imkânı olanların her yıl hacca gitmesi zorunludur.

( ) Kurban keserken besmele çekip Allah'ın (c.c.) adını anmak zorunludur.

( ) Küçükbaş hayvanları bir kişi, büyükbaş hayvanları ise yedi kişi ortak kurban edebilir.

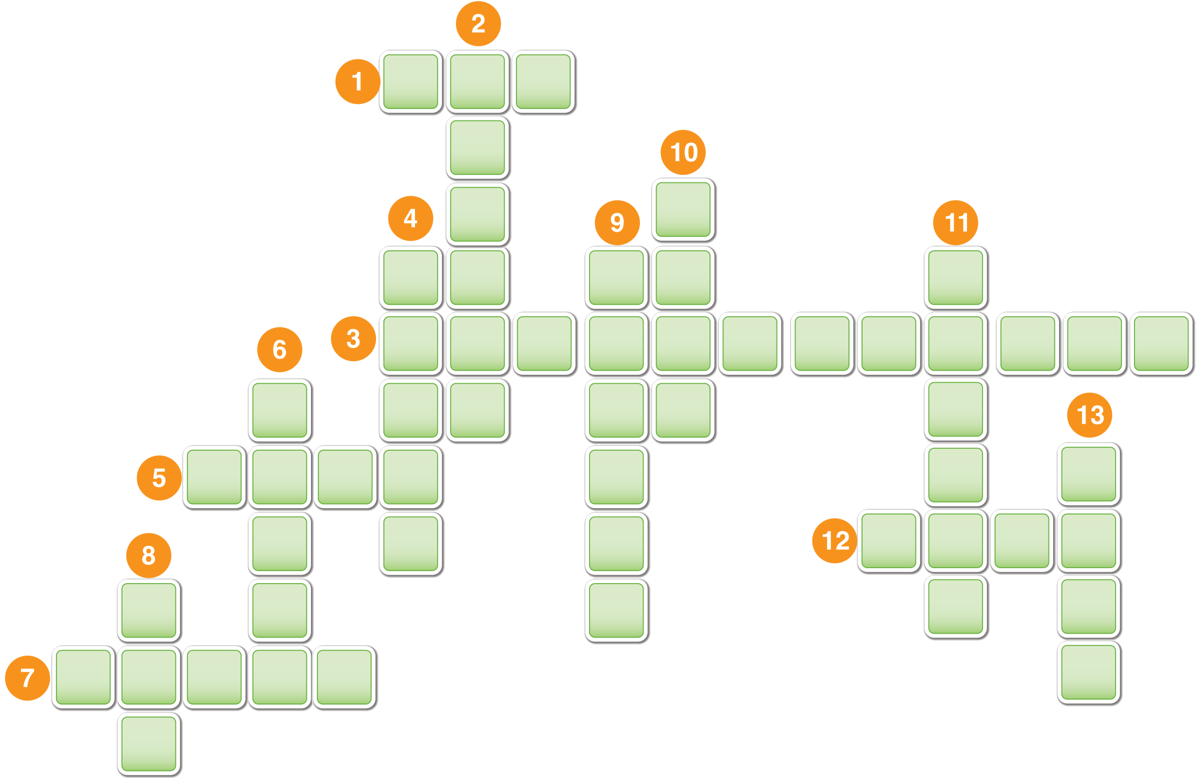
( ) Tavuk, horoz gibi kümes hayvanları kurban olarak kesilemez.

( ) İslam kültüründe, günümüzdeki şekliyle kurban ibadeti Hz. Musa'ya (a.s.) dayandırılır.

( ) Hacda şeytan taşlama görevi Arafat'ta yerine getirilir.

( ) Kâbe'yi Hz. İbrahim (a.s.) ile Hz. İsmail (a.s.) inşa etmiştir.

D. Aşağıdaki bulmacayı çözünüz.

1. İslam dininde zengin Müslümanlara farz olan ibadetlerden biri.
2. Haccın farzlarından olan vakfenin yapıldığı yer.
3. Kâbe'nin güneydoğu köşesinde bulunan ve tavafın başlangıç noktası olarak kabul edilen siyah taş.
4. Hacca gidenlerin giydiği iki parçadan oluşan dikişsiz beyaz giysi.
5. Hacı adaylarının sa'y yapmaya başladıkları tepe.
6. Hac sırasındaki Kâbe'nin etrafında yedi kez dönmek.
7. Arefe günü, Arafat'ta yerine getirilen haccın farzlarından biri.
8. Safa ile Merve tepeleri arasında yedi kez hızlı adımlarla gidip gelmek.
9. Hz. İsmail (a.s.) zamanından beri var olan, Kâbe'nin yanındaki kutsal su.
10. Yılın herhangi bir zamanında ihramlı olarak Kâbe'yi tavaf etmek, Safa ve Merve tepeleri arasında sa'y yapmak suretiyle yerine getirilen ibadet.
11. Hz. İbrahim'in (a.s.), Hz. Hacer'den dünyaya gelen oğlu.
12. Hac sırasında şeytan taşlama görevinin yerine getirildiği yer.
13. Hz. İbrahim (a.s.) ile oğlu Hz. İsmail (a.s.) tarafından inşa edilen Mekke'deki kutsal mabet.

3. ÜNİTE
AHLAKİ DAVRANIŞLAR

ÜNİTEYE HAZIRLIK

1. Ahlak ve adalet kavramlarının anlamlarını araştırıp öğreniniz.
2. Kur’an-ı Kerim’den, güzel ahlakla ilgili iki ayet bularak defterinize yazınız.
3. Hz. Muhammed’in (s.a.v.) güzel ahlakla ilgili iki hadisini bularak sınıfınızda okuyunuz.
4. Hz. Salih (a.s.) hakkında bir araştırma yapınız.
5. Felâk suresinin anlamını Kur’an mealinden bularak defterinize yazınız.

1. GÜZEL AHLAKİ TUTUM VE DAVRANIŞLAR

Güzel ahlaklı bir insan hangi özelliklere sahip olmalıdır?

İslamiyet, insanları güzel davranışlara yönlendirir.

Ahlak: İnsanın yaratılışından gelen özellikleri ile insanların iyiliğini ve mutluluğunu hedef alan kuralların hayata geçirilmesi ile kazanılan iyi ve güzel davranışlara denir.(1) İslam dininde güzel ahlaka büyük bir önem verilir. İnsanlardan; dürüst, güvenilir, büyüklerine saygılı, alçak gönüllü, merhametli, anlayışlı, tatlı dilli, güler yüzlü ve anlayışlı olmaları istenir.

Yüce dinimiz İslam, insanların güzel ahlaki tutum ve davranışlara sahip olmasını amaçlar. Sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.) de bu amacı gerçekleştirmek için gönderilmiştir. O, bu konuyla ilgili bir hadisinde, **"Ben ancak güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim."**(2) buyurmuştur. Kalem suresinde yer alan bir ayette de **"Ve sen elbette yüce bir ahlak üzeresin."**(3) buyrularak aynı gerçeğe dikkat çekilmiştir.

Hem Kur'an-ı Kerim'de hem de Hz. Peygamber'in (s.a.v.) hadislerinde bizleri güzel ahlaklı olmaya teşvik eden pek çok öğüt, uyarı ve ilke yer alır. Örneğin Rabb'imiz (c.c.) bir ayette; bizleri doğru sözlü olmaya, yalancı şahitlikten kaçınmaya ve adaletli davranmaya yönlendirir. Bu konuyla ilgili bir ayette şöyle buyrulur: **"Ey iman edenler! Kendiniz, ana babanız ve en yakınlarınız aleyhine de olsa Allah için şahitlik yaparak adaleti titizlikle ayakta tutan kimseler olun. (Şahitlik ettikleriniz) zengin veya fakir de olsalar (adaletten ayrılmayın) Çünkü Allah ikisine de daha yakındır. Öyleyse Adaleti yerine getirmede nefsinize uymayın. Eğer (şahitlik ederken gerçeği) çarptırırsanız veya (şahitlikten) çekinirseniz (bilin ki) şüphesiz Allah, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır."**(4)

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) de birçok hadisinde bizlere güzel ahlaklı olmayı öğütlemiştir. Örneğin o bir hadisinde, **"Müminlerin iman bakımından en mükemmeli, ahlakı güzel olan ve ailesine karşı iyi davranandır."**(5) buyurmuştur.

NOT EDELİM

"Şüphesiz kıyamet günü bana en sevgili ve makamca en yakın olanınız, ahlakı en güzel olanlarınızdır..."

(Tirmizî, Birr, 71.)

1. Dinî Terimler Sözlüğü, s. 9.
2. Malik b. Enes, Muvatta, Hüsnü'l-Hulk, 8.
3. Kalem suresi, 4. ayet.
4. Nisâ suresi, 135. ayet.
5. Ebu Davud, Sünnet, 15.

İslam ahlakının temelini Allah (c.c.) inancı oluşturur. Allah'a (c.c.) iman eden, onun her şeyi gördüğüne, işittiğine ve bildiğine inanan insan, davranışlarında ölçülü ve dikkatli olur. Her zaman nefsine hâkim olmaya, davranışlarını denetlemeye önem verir. Hiç kimsenin görmediği yerde bile kötülük yapmaz, günah işlemez. Çünkü Allah'ın (c.c.) her an kendisinin yanında olduğunu, yaptıklarından haberdar olduğunu bilir. Davranışlarına da bu bilinçle yön verir.

ETKİNLİK

Aşağıya, güzel ahlaklı insana yakışan davranışlardan birini ifade eden bir resim çiziniz.

Şimdi güzel ahlaklı bir insanda bulunması gereken bazı davranışları görelim:

Doğruluk ve Dürüstlük

Toplumsal ilişkiler güven üzerine kurulur. Hiç kimse yalan söyleyen, verdiği sözleri tutmayan biriyle arkadaşlık etmek ve yakınlık kurmak istemez. Dürüst, ahlaklı bir insan, karşısındaki kişinin de dürüst ve güvenilir olmasını bekler. Eğitimden aile ortamına, ticaretten arkadaşlıklara kadar toplumsal ilişkilerin sağlıklı bir şekilde devam edebilmesinin temel şartı, doğruluk ve dürüstlüktür.

Dinimiz; yalan söylemeyi, hile yapmayı, yalancı şahitlik etmeyi, başkalarını aldatmayı açık ve kesin bir şekilde yasaklar. Yüce Allah (c.c.) Müslümanlardan dürüst olmalarını, doğruluğu ilke

edinmelerini ister. Verdiğimiz sözleri tutmamızı, tutamayacağımız sözler vermekten de kaçınmamızı öğütler. Bu konuyla ilgili olarak Kur'an-ı Kerim'de, **"Ey iman edenler! Yapamayacağınız şeyleri niçin söylüyorsunuz?"**[1] buyrulur. Ahzâb suresinde ise Yüce Allah (c.c.), Müslümanları doğruluktan ayrılmamaları konusunda şöyle uyarır: **"Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve doğru söz söyleyin. (Böyle davranırsanız) Allah işlerinizi düzeltir ve günahlarınızı bağışlar..."**[2] Aynı konuyu dile getiren başka bir ayette ise **"...Yalan sözden sakının."**[3] buyurur. Böylece Rabb'imiz (c.c.) bizleri; yalan, hile vb. kötülüklerden kaçınmaya, dürüst, güvenilir bir insan olmaya yönlendirir.

NOT EDELİM

Sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.), hayatı boyunca doğruluğu ilke edinmiştir. O hiçbir zaman yalan söylememiş, kimseyi aldatmamıştır. Aile ilişkilerinde, toplumsal ilişkilerde, ticaret yaparken vb. her durumda daima dürüst ve güvenilir oluşuyla tanınmıştır. Bu özelliğinden dolayı da Mekkeliler onu **Muhammedü'l-Emîn** *(Güvenilir Muhammed)* olarak nitelendirmişlerdir.

Hz. Muhammed (s.a.v.) hem kendisi dürüstlüğü ilke edinmiş hem de bizleri bu konuda duyarlı olmaya teşvik etmiştir. Örneğin o, bu konuyla ilgili bir hadisinde, **"Doğruluktan ayrılmayın. Çünkü doğruluk iyiliğe, iyilik de cennete götürür... Yalan söz söylemekten kaçının. Çünkü yalan kötülüğe, kötülük de cehenneme götürür..."**[4] buyurmuştur.

Müslüman, Peygamberimizi (s.a.v.) örnek almalı, dürüstlüğe önem vermelidir.

Her alanda olduğu gibi doğruluk konusunda da bizler için en güzel örnek Hz. Muhammed'dir (s.a.v.). O, şaka bile olsa insanların aldatılmasını uygun bulmamıştır. Kadın erkek, yaşlı genç, küçük büyük herkese karşı dürüst olmamızı öğütlemiştir. Bir keresinde, **"Buraya gel, yanıma gel, sana bir şey vereceğim."** diye çocuğunu çağıran bir kadın görmüştür. Bu kadına, **"Ona ne vereceksin?"** diye sormuştur. Kadın da Peygamberimize (s.a.v.), çocuğa hurma vereceğini söylemiştir. Bunun üzerine Allah Resulü (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Eğer çocuğa bir şey vermeseydin senin hakkında, bir yalan söyledi diye yazılacaktı."**[5] Bu olay, kim olursa olsun çevremizdeki insanlara karşı her zaman dürüst davranmamız gerektiğini açıkça ortaya koymaktadır.

1. Sâff suresi, 2. ayet.
2. Ahzâb suresi, 70-71. ayetler.
3. Hac suresi, 30. ayet.
4. Buhârî, Edeb, 69.
5. Müslim, İman, 169.

Doğruluğa önem veren insan; dürüst ve güvenilir olmalı, verdiği sözleri tutmalı, emanetleri de titiz bir şekilde korumalıdır. Dinimiz de bizlerden bu konuda duyarlı olmamızı ister. Kutsal kitabımız Kur'an-ı Kerim'de; verdiğimiz sözleri tutmayı, yaptığımız antlaşmalara sadık kalmayı, emanetleri korumayı emreden birçok ayet bulunur. Örneğin bir ayette, müminlerde bulunması gereken özellikler sıralanırken **"Müminler... emanetlerine ve verdikleri sözlere riayet ederler."**[1] buyrulmaktadır.

NOT EDELİM

"...Birbirinize bir emanet bırakırsanız, emanet bırakılan kimse emaneti sahibine versin ve (bu hususta) Rabb'i olan Allah'tan korksun. Şahitliği, bildiklerinizi gizlemeyin. Kim onu gizlerse bilsin ki onun kalbi günahkârdır. Allah yapmakta olduklarınızı bilir."

(Bakara suresi, 283. ayet.)

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) dürüstlük konusunda bize örnek olmuş; verdiği sözleri tutmaya, emanetleri korumaya her zaman önem vermiştir. Mekke'den Medine'ye hicret ederken Mekkelilerin kendisine bıraktıkları emanetleri sahiplerine ulaştırması için Hz. Ali'ye (r.a.)* bırakmıştır. Hz. Ali (r.a.) de kendisine bırakılan emanetleri tek tek sahiplerine teslim ettikten sonra Medine'ye doğru yola çıkmıştır. Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) birçok hadisinde, emanetleri koruma konusunda bizleri açıkça uyarmıştır. Örneğin bir hadisinde, **"Münafığın alameti üçtür: Konuştuğu zaman yalan söyler. Söz verdiğinde, sözünde durmaz. Kendisine bir şey emanet edildiğinde (ise) korumaz, ihanet eder."**[2] buyurmuştur.

ETKİNLİK

Doğruluğu ve dürüstlüğü ilke edinen insan

....
....

kimseyi aldatmamalıdır.

hiçbir zaman yalan söylememelidir.

....
....

....
....

....
....

Verilen örnekleri de dikkate alarak yukarıdaki şemada boş bırakılan yerleri doldurunuz.

1. Mü'minûn suresi, 1 ve 8. ayetler.
* "Radıyallahü anhü" ifadesinin kasıltılmış yazımıdır. "Allah ondan razı olsun." manasında bir dua ifadesidir. Kadınların isminden sonra yazıldığında "Radıyallâhü anhâ" diye okunur.
2. Buhârî, Edeb, 69.

Yardımseverlik

İslam dininin ilkelerine gönülden inanmanın, ahlaklı olmanın birey ve toplum hayatı açısından büyük bir önemi vardır. Dinî ve ahlaki değerler konusunda duyarlı olan insan; sevgiye, saygıya, barışa, başkalarıyla iyi geçinmeye önem verir. Şefkatli, merhametli ve yardımsever bir insan olmayı ilke edinir. Fakirlere, kimsesizlere, yetimlere, öksüzlere, yaşlılara yardım eder. Sahip olduğu maddi imkânların fazlasından zekât ve sadaka vererek, infak ederek Allah (c.c.) yolunda harcar.

Esasen insan, şefkat ve merhamet sahibi bir varlıktır. Hiçbir insan; komşusu veya mahallesinde oturan herhangi birisi gerçekten açsa, ihtiyaç sahibiyse, kışın yakacak alacak parası yoksa bundan bana ne, diyemez. Şayet dese bile, hemen yanı başındaki komşusunun aç olduğunu bilmek insanı huzursuz eder. İşte bundan dolayı başkalarına maddi yardımda bulunmak hem insani hem de dinî ve ahlaki bir zorunluluktur.

Kutsal kitabımız Kur'an-ı Kerim'de, bizleri muhtaç durumda olan kimselere yardım etmeye yönlendiren birçok ayet bulunur. Örneğin bunlardan birinde, **"Ey iman edenler! Kazandıklarınızın iyilerinden ve rızık olarak yerden size çıkardıklarımızdan hayra harcayın. Size verilse gözünüzü yummadan alamayacağınız kötü malı, hayır diye vermeye kalkışmayın. Biliniz ki Allah zengindir, övgüye layıktır."**[1] buyrulur. Başka bir ayette ise infak konusunda cimrilik edenler, ihtiyaç sahiplerine yardım etme konusunda isteksiz davrananlar şöyle uyarılır: **"Allah'ın, kereminden kendilerine verdiklerini (infakta) cimrilik gösterenler, sanmasınlar ki o, kendileri için hayırlıdır; tersine bu onlar için pek fenadır. Cimrilik ettikleri şey de kıyamet gününde boyunlarına dolanacaktır. Göklerin ve yerin mirası Allah'ındır. Allah yaptıklarınızdan haberdardır."**[2]

İslam dini fakirlere yardım etmemizi ve paylaşmaya önem vermemizi emreder.

Yardımseverlik sadece maddi konularda söz konusu değildir. Yaşlı bir komşumuzun eşyasını taşımasına yardım etmek, sıkıntısı olan bir arkadaşımızı dinleyip ona moral vermek, yere düşen küçük bir çocuğu kaldırmak, annemize ve babamıza ev işlerinde yardım etmek, kardeşimize derslerinde yardımcı olmak gibi davranışlar da yardımseverliğin gereğidir. Peygamberimiz (s.a.v.), bu konuda bize şöyle yol göstermiştir: **"Vücuttaki bütün eklemler için her gün sadaka vermek gerekir. Bineğine binmek isteyen kişiye yardım etmek veya eşyasını bineğine yüklemek sadakadır. Güzel söz ve namaza giderken atılan her adım sadakadır. Birine (gideceği) yolu göstermek sadakadır."**[3]

1. Bakara suresi, 267. ayet.
2. Âl-i İmrân suresi, 180. ayet.
3. Buhârî, Cihad, 72.

"...Hayır olarak harcadıklarınız kendi iyiliğiniz içindir. Yapacağınız hayırları ancak Allah'ın rızasını kazanmak için yapmalısınız. Hayır olarak verdiğiniz ne varsa karşılığı size tam olarak verilir ve asla haksızlığa uğratılmazsınız."

(Bakara suresi, 272. ayet.)

NOT EDELİM

Sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.) hayatı boyunca ihtiyaç sahiplerine yardım etmiş; yetim, öksüz ve yaşlıları koruyup gözetmeyi ilke edinmiştir. O, birçok hadisinde bizleri de başkalarına maddi yardımda bulunmaya teşvik etmiştir. Örneğin bir hadisinde, **"Yanı başındaki komşusu açken tok yatan kimse, (gerçek anlamda) iman etmemiştir."**[1] buyurmuştur. Bütün bunlar, İslam dininde başkalarına maddi yardımda bulunmaya ne kadar önem verildiğini açıkça ortaya koymaktadır. O hâlde bizler de dinimizin öğütlerine uyalım. Güzel ahlaklı, cömert, yardımsever kişiler olmayı ilke edinelim. Başkalarına yardım eden kişilerin hem insanlar hem de Allah (c.c.) tarafından sevileceğini hiçbir zaman unutmayalım.

ETKİNLİK

Allah'ın elçisi Hz. Muhammed (s.a.v.) bir yolculuktan dönerken sahabilerden biri olan Hz. Cabir (r.a.) ile konuşmaktadır. Bu konuşma sırasında Cabir'in (r.a.) yeni evlendiğini ve borçlu olduğunu öğrenir. Cabir (r.a.), Hz. Peygamber'e (s.a.v.), sadece bir devesi olduğunu söyler.

Hz. Peygamber (s.a.v.), Cabir'e (r.a.) yardım etmek istemektedir. Konuşma sırasında ona, devesini çok beğendiğini söyler. Bu deveyi kendisine satıp satmayacağını sorar. Cabir (r.a.) de Hz. Peygamber'e (s.a.v.), Medine'ye kadar deveye binmek şartıyla satabileceğini ifade eder.

Yolculuk bitip Medine'ye varınca Hz. Cabir (r.a.) yolda yaptıkları konuşma gereğince deveyi teslim etmek için Hz. Muhammed'in (s.a.v.) yanına gider. Fakat hiç beklemediği bir durumla karşılaşır. Hz. Peygamber (s.a.v.), yaptıkları anlaşma gereğince devenin parasını öder fakat deveyi almaz. Bu deveyi Cabir'e (r.a.) düğün hediyesi olarak verir.

(Buhârî, Cihad, 49.)

Yukarıdaki olay, başkalarına maddi yardımda bulunmanın önemi konusunda nasıl bir mesaj içermektedir? Arkadaşlarınızla konuşunuz.

Hz. Peygamber (s.a.v.) insanlara yardım ederken nelere dikkat etmiş, nasıl bir incelik göstermiştir? Yorumlayınız.

Adalet

Adalet; bir işi yerli yerine koyma, hak sahibine hakkını verme, hak ve hukuka uygunluk gibi anlamlara gelir.[2]

Adaletli olmak, ahlaklı ve erdemli bir insanda bulunması gereken en temel özelliklerdendir. Böylesi güzel özelliklere sahip kişilerin çoğalması, toplumsal hayat açısından son derece önemlidir. Çünkü adaletin olduğu yerde barış, huzur ve güven de olur. İnsanların adaletli davranmadığı bir ortamda ise dürüstlük ve huzurdan da söz edilemez.

1. Hâkim en-Neysaburî, el-Müstedrek, C 2, s. 15.
2. Dinî Terimler Sözlüğü, s. 4.

İslam dini; güzel ahlaklı, dürüst, güvenilir ve adil insanlar olmamızı ister. Bizlere yalan, hile, haksızlık, adaletsizlik gibi kötü davranışlardan kaçınmamızı öğütler. Yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim'de adaletli olmayı emreden birçok ayet bulunur. Örneğin bunlardan birinde Rabb'imiz (c.c.) şöyle buyurur: **"Ey iman edenler! Adaleti titizlikle ayakta tutan, kendiniz, ana babanız ve akrabalarınız aleyhine de olsa Allah için şahitlik eden kimseler olun. (Haklarında şahitlik ettikleriniz) zengin olsunlar fakir olsunlar Allah onlara sizden daha yakındır. Hislerinize uyup adaletten sapmayın; (şahitliği) eğer, büker (doğru şahitlik etmez), yahut şahitlik etmekten kaçınırsanız (biliniz ki) Allah yaptıklarınızdan haberdardır."**[(1)] Böylece Yüce Allah (c.c.), şartlar ne olursa olsun daima adaletli olmamızı emreder.

Kutsal kitabımız Kur'an-ı Kerim'de doğru şahitlik yapmamız, hakkı gözetmemiz, düşmanlarımıza karşı bile adaletli olmamız emredilir. Bu konuyla ilgili olarak Yüce Rabb'imiz (c.c.) Mâide suresinde şöyle buyurur: **"Ey iman edenler! Allah için hakkı ayakta tutan, adaletle şahitlik eden kimseler olun. Bir topluluğa duyduğunuz kin, sizi adil davranmamaya itmesin. Adaletli olun; bu, Allah korkusuna daha çok yakışan (bir davranış)tır. Allah'a isyandan sakının. Allah yaptıklarınızı hakkıyla bilmektedir."**[(2)]

İslam dini hakkı ayakta tutmayı, adaletli olmayı emreder.

Kur'an-ı Kerim'de Yüce Allah (c.c.) Peygamberimize (s.a.v.) hitaben, **"...Ve eğer hüküm verirsen aralarında adaletle hükmet. Allah adil olanları sever."**[(3)] buyurur. Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) de hayatı boyunca adaletli davranmıştır. O, kimseye kötülük etmemiş, hiçbir zaman haksızlık yapmamıştır. Ne kimsenin hakkını yemiş ne de kendi hakkını yedirmiştir. Hak ve adalet konusunda hatır gönül dinlememiş, hukuk kurallarını herkese eşit olarak uygulamıştır.

Peygamberimizin (s.a.v.) adalete verdiği önemi gösteren çeşitli örnek olaylar vardır. Bir keresinde Medine'nin ileri gelen ailelerinden birine mensup bir kadın hırsızlık yapmıştır. Bazı kimseler, aracı göndererek Hz. Peygamber'den (s.a.v.), bu kadının cezalandırılmamasını istemişlerdir. Hz. Peygamber (s.a.v.) bu isteğe çok kızmıştır. **"Sizden önce gelip geçmiş milletler şu sebepten helak olmuşlardır: Onlar, içlerinden ileri gelen ve itibarlı kimseler suç işlediğinde (buna) göz yumar, ceza vermezlerdi. Kimsesiz, zayıf insanlar suç işlerse hemen cezalandırırlardı. Allah'a yemin ederim ki hırsızlık yapan kızım Fatıma bile olsa onun da elini keserdim."**[(4)] diyerek sahabilerini açık bir şekilde uyarmıştır. Böylece Peygamberimiz (s.a.v.) adalete önem verilmesi ve hukukun herkese eşit olarak uygulanması gerektiğine

1. Nisâ suresi, 135. ayet.
2. Mâide suresi, 8. ayet.
3. Mâide suresi, 42. ayet.
4. Buhârî, Hudûd, 12.

dikkat çekmiştir. Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.), başka bir hadisinde de hakkı bildiği hâlde adaletsiz davranan kimseleri şöyle uyarmıştır: **"...Hakkı bilip de hükmünde bile bile adaletsiz davranan cehennemliktir."**[1]

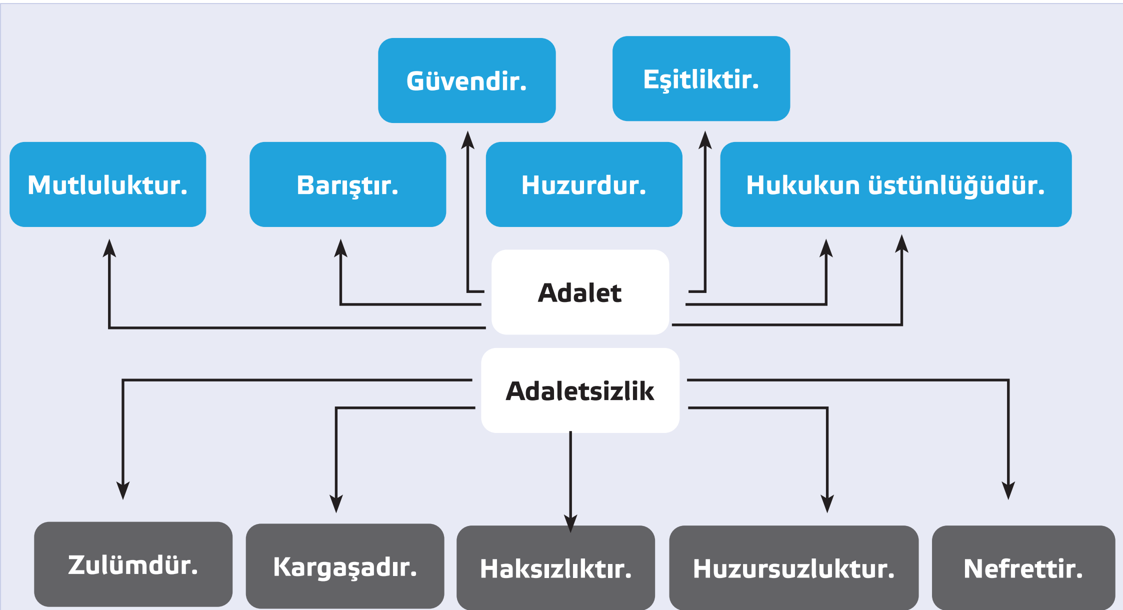
NOT EDELİM

"... Ölçü ve tartıyı adaletle yapın. Biz herkese ancak gücünün yettiği kadarını yükleriz. Söz söylediğiniz zaman yakınlarınız dahi olsa adaletli olun, Allah'a verdiğiniz sözü tutun..."

(En'âm suresi, 152. ayet.)

Bizler her zaman ve her yerde dürüst, güvenilir, adaletli kimseler olmaya önem verelim. Adaletsiz davranmanın hem insanı manevi açıdan huzursuz edeceğini hem de toplumdaki barış, huzur ve güven ortamına zarar vereceğini hiçbir zaman unutmayalım.

ETKİNLİK

Yukarıdaki şemayı inceleyiniz.

Bu şemayı adaletli olmanın önemi ve adaletsizliğin yol açacağı sorunlar açısından sınıfınızda değerlendiriniz.

Sevgi, Saygı ve Dostluk

İnsanın sahip olduğu en güzel duygulardan biri sevgidir. Hayatta her şey sevgi ile başlar. Bir çiçeğin yetişmesi, bir bebeğin büyümesi, bir hayvanın bakımı hep sevgiyle olur. Sevgiyle hem bir bebek hem de bir çiçek daha çabuk ve sağlıklı gelişir. Bu nedenle anne ve babalar çocuklarını çok severler, onlar için hiçbir fedakârlıktan kaçınmazlar.

1. Ebu Davud, Akdiye, 2.

Yüce dinimizde sevgiye büyük önem verilir. İnsanların birbirini karşılıksız sevmesi öğütlenir. Kur'an-ı Kerim'de yer alan bir ayette, **"Müminler ancak kardeştirler. Öyleyse kardeşlerinizin arasını düzeltin ve Allah'tan korkun ki esirgenesiniz."**[1] buyrulur. Böylece Müslümanlar birbirlerini sevmeye, kardeş gibi görmeye çağrılır. Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) de birçok hadisinde insanları birbirlerini sevmeye, birbirleriyle dostça ve kardeşçe yaşamaya çağırmıştır. Kendimiz için istediğimiz şeyleri kardeşlerimiz ve dostlarımız için de istememizi öğütlemiştir. Örneğin Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) bu konuyla ilgili bir hadisinde, **"Sizden biriniz, kendisi için sevdiğini mümin kardeşi için de sevmedikçe gerçek mümin olamaz."**[2] buyurmuştur.

NOT EDELİM

"İman etmedikçe cennete giremezsiniz, birbirinizi sevmedikçe de (gerçekten) iman etmiş olmazsınız. Size, yaptığınız takdirde birbirinizi seveceğiniz bir iş göstereyim mi? Aranızda selamı yayın."

(Müslim, İman, 93.)

Dinimiz, birbirimizle dostça geçinmemizi ister.

Sevgi, hem dostluk ve kardeşliğin hem de sağlıklı bir toplumun temelini oluşturur. İnsan, sevdiği kimselerden dostlar ve arkadaşlar edinir. Onlarla olan dostluğu, aralarındaki sevgiyle daha da gelişip güçlenir. Sevgi ve saygıya dayalı dostluklar, bu güzel duyguların toplumda da yaygınlaşmasını sağlar. Sevgi; toplumda birlik, dayanışma ve kardeşlik duygularını geliştirir. Bütün bunlar, sevginin dostluk ve kardeşliğin temeli olduğunu ortaya koymaktadır.

Dostluk ve kardeşlik ilişkilerinde sevginin önemli bir yeri vardır. İnsan, sevdiği kişilerle ilişkilerinde daha duyarlı olur. Sevdiği ve saygı duyduğu dostları için hiçbir fedakârlıktan kaçınmaz. Onlara karşı her zaman kardeşçe duygular besler. Dostlarını ve arkadaşlarını kıracak, üzecek davranışlardan kaçınmaya özen gösterir.

1. Hucurât suresi, 10. ayet.
2. Tirmizî, Sıfâtü'l-Kıyâme, 59.

Kur'an-ı Kerim'de yer alan birçok ayet, insanların dostça ve kardeşçe yaşamasını sağlamaya yönelik mesajlar içerir.

İslam dini, insanlar arasında iyi ilişkiler kurulmasına önem verir. Toplumda sevgi, saygı ve güven ortamının sağlanmasını ister. İnsanların birbirlerinin haklarına, düşüncelerine, inançlarına saygılı olmasını buyurur. Bunun için de herkesin dostça ve kardeşçe yaşamasını öğütler. İslamiyet sevgi ve barış dinidir. Bu nedenle yüce dinimizde sevgiye, saygıya, dostça ve kardeşçe yaşamaya büyük önem verilmiştir. Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) de çeşitli hadislerinde bu konuyu vurgulamıştır. Örneğin bir hadisinde, **"İman etmedikçe cennete giremezsiniz, birbirinizi sevmedikçe de iman etmiş olmazsınız..."**(1) buyurmuştur. Böylece başkalarını sevmeyi dinimizin gereği olarak değerlendirmiştir. Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) başka bir hadisinde ise **"Müslüman, elinden ve dilinden diğer Müslümanların güvende olduğu kimsedir."**(2) buyurmuştur. Böylece o, bizleri başkalarıyla dostça ve kardeşçe yaşamaya teşvik etmiştir.

Dinimizde toplumsal ilişkilere zarar veren her türlü kötü davranış yasaklanmıştır. Örneğin küs durmak, kin gütmek, dedikodu yapmak, yalan söylemek, alay etmek, başkalarını hor görmek bunlardan bazılarıdır. Bu gibi olumsuz davranışlar insanlar arasındaki iyi ilişkileri bozar, dostluk ve kardeşliğe zarar verir. Yüce Rabb'imiz de (c.c.) bizlere bu gibi kötü davranışlardan kaçınmamızı öğütler. Bu konuyla ilgili bir ayette şöyle buyrulur: **"Ey müminler! Bir topluluk diğer bir topluluğu alaya almasın. Belki de onlar kendilerinden daha iyidir. Kadınlar da kadınları alaya almasınlar..."**(3)

NOT EDELİM

"Bir Müslüman'ın, din kardeşiyle üç günden fazla küs durması helal olmaz!"

(Buhârî, Edeb, 62.)

1. Müslim İman, 93.
2. Tirmizî, İman, 12.
3. Hucurât suresi, 11. ayet.

Bizler, dinimizin emir, yasak ve öğütlerine uymaya önem verelim. Başkalarının düşüncelerine, inançlarına, değerlerine saygılı olalım. Arkadaşlarımızla dostça ve kardeşçe geçinelim. İnsanlara sevgi, şefkat ve merhametle yaklaşalım.

Vatan Sevgisi

Vatanımız; üzerinde özgürce yaşadığımız toprak parçasıdır ve bizim için kutsaldır. Bizler bu vatanda doğduk, asırlardır bu vatanda yaşıyoruz. Dilimizi, kültürümüzü bağımsız bir vatana sahip olmamız sayesinde yaşatabiliyoruz. Bağımsız bir vatana sahip olduğumuz için dilimizi serbestçe konuşabiliyor, dinimizin gereği olan ibadet ve davranışları serbestçe yapabiliyoruz. Örf ve âdetlerimizi vatanımızda serbestçe yaşatabiliyor ve bunları gelecek kuşaklara aktarabiliyoruz. Bağımsız bir vatana sahip olduğumuz için günde beş kez minarelerimizden ezan sesi yükselmekte ve şanlı bayrağımız, cennet yurdumuzun her köşesinde gururla dalgalanmaktadır. Atalarımızın mezarları, ölmüş aile büyüklerimiz bu topraklarda yatmaktadırlar. Bağımsız bir vatana sahip olmasak, dilimizi ve kültürümüzü koruyamaz ve yaşatamazdık. Dinimizin gereklerini serbestçe yerine getiremezdik. Bütün bu sebeplerle vatanımız bizim için çok önemlidir.

Uzungöl-Trabzon

İshak Paşa Sarayı-Ağrı

Mevlana Türbesi-Konya

Rumeli Hisarı-İstanbul

Cennet gibi vatanımız, birçok tarihî ve doğal güzelliği içinde barındırır.

Bizler cennet gibi bir vatanda yaşıyoruz. Bu cennet vatan, atalarımızdan bize emanettir. Bizler vatanımızı çok severiz. Onu korumak için her türlü fedakârlığı yaparız. Gerektiğinde bu cennet vatan için canımızı feda etmekten çekinmeyiz.

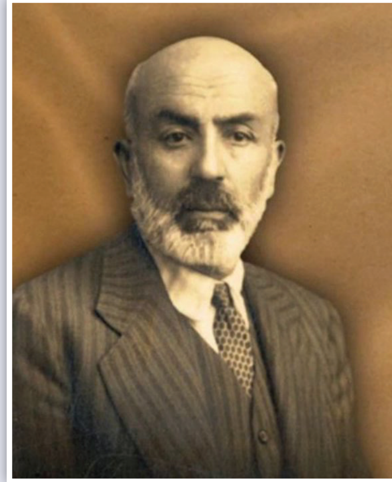
Vatanımızı sevmek, ona karşı sorumluluklarımızı yerine getirmemizi gerektirir. Çünkü sevmek, birtakım sorumlulukları da beraberinde getirir. Bunların başında, vatanı korumak ve geliştirmek gelir. Bizler vatanımızı korumak ve geliştirmek için elimizden gelen çabayı gösteririz. Vatanımızın doğal ve tarihî güzelliklerini koruruz. Doğaya, tarihî ve kültürel değerlerimize sahip çıkarız. Onlara zarar vermez, zarar verenlere de engel oluruz.

Vatanımızı, milletimizi yüceltmek de vatanseverliğin gereklerindendir ve hepimizin görevidir. Bunun için bizler çok çalışmalıyız. Vatanımıza ve milletimize layık bir insan olmak için çaba harcamalıyız. Derslerimize çok çalışmalı, ödevlerimizi tam ve zamanında yapmalıyız. Çok okumalı, kendimizi geliştirmeliyiz. Vatanın, ancak çalışkan insanlar sayesinde yükseleceğini unutmamalıyız.

ETKİNLİK

Bastığın yerleri "toprak!" diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da, bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şühedâ fışkıracak toprağı sıksan, şühedâ!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüdâ.

Mehmet Âkif ERSOY

cüda: Uzak kalmış olan.

Huda: Allah.

şüheda: Şehitler.

İstiklal Marşımızın yukarıdaki dörtlüklerinde vatan sevgisiyle ilgili ne gibi vurgular yer almaktadır? Arkadaşlarınızla konuşunuz.

OKUMA METNİ

BİR YOLCUYA

Dur yolcu! Bilmeden gelip bastığın
Bu toprak, bir devrin battığı yerdir.
Eğil de kulak ver, bu sessiz yığın
Bir vatan kalbinin attığı yerdir.

Bu ıssız, gölgesiz yolun sonunda
Gördüğün bu tümsek Anadolu'nda
İstiklal uğrunda, namus yolunda
Can veren Mehmet'in yattığı yerdir.

Düşün ki haşra dek kemiğin, etin
Yaptığı bu tümsek, amansız, çetin
Bir harbin sonunda bütün milletin
Hürriyet zevkimi tattığı yerdir.

Necmettin Halil ONAN

Dinî ve Millî Şiirler Antolojisi, s. 221

Sabırlı olmak

Sabır kavramı sözlükte direnç gösterme, kararlılık, acele etmeme gibi anlamlara gelir. Terim olarak ise sabır; hoşa gitmeyen olaylar, nefse ağır gelen şeyler ve insanı zorlayan durumlar karşısında ruhsal dengeyi bozmamak için dünya ve ahiret yararlarını düşünerek insanın kalbinde yer tutan sükûnet ve dayanma kuvveti, Allah'a (c.c.) sığınıp güvenerek zorluklar ve felaketlere direnç göstermek demektir.[1]

İnsan hayatta çeşitli olumsuzluklarla, sıkıntı ve sorunlarla, başarısızlıklarla karşılaşabilir. Örneğin insan; hastalanabilir, işleri kötü gidebilir, doğal afetlerden zarar görebilir, amaçlarına ulaşamayabilir, istediklerine sahip olamayabilir. Böyle durumlarda sabırlı olmak, karamsarlığa kapılmamak gerekir. Dinimiz bizden böyle davranmamızı ister. Zorluklarla mücadele etmemizi, sıkıntılar karşısında azimli ve sabırlı olmamızı öğütler. Karşılaştığımız zorluklarda Allah'a (c.c.)

1. Dinî Terimler Sözlüğü, s. 314.

sığınmamızı, ondan yardım dilememizi buyurur. Örneğin bir ayette Rabb'imiz (c.c.) şöyle buyurur: **"Ey iman edenler! Sabrederek ve namaz kılarak Allah'tan yardım dileyin. Şüphe yok ki Allah sabredenlerle beraberdir."**[1] Başka bir ayette de **"İşte onlar, sabretmelerine karşılık cennetin yüksek makamlarıyla mükâfatlandırılacaklar ve orada esenlik dileği ve selamla karşılanacaklardır."**[2] buyrularak sabırlı insanların Allah (c.c.) tarafından ödüllendirileceği ifade edilir.

ETKİNLİK

"Sabırla koruk helva olur."

"Sabır acı mevyesi tatlıdır."

Yukarıdaki atasözlerini yorumlayınız ve düşüncelerinizi aşağıya yazınız.

....

....

....

....

....

....

....

İslam dini sadece bela ve musibetler ile zorluklar karşısında değil, insanlarla ilişkilerimizde de sabırlı olmamızı ister. Davranışlarımızı kontrol etmemizi, nefsimize hâkim olmamızı buyurur. Tepkilerimizin ölçülü ve dengeli olmasını öğütler.

Peygamberimiz (s.a.v.), **"İnsanlarla bir arada yaşayan ve onların eziyetlerine sabreden mümin, insanlarla bir arada yaşamayan ve onların eziyetlerine sabretmeyen müminden daha büyük ecre nail olur."**[3] buyurur. Başka bir hadisinde de **"Güçlü kimse, insanları güreşte yenen değil, bilakis öfke anında kendisine hâkim olandır."**[4] buyurur. Böylece bizlere, nefsimize hâkim olmamızı, davranışlarımızı denetlememizi tavsiye eder. Peygamberimiz (s.a.v.) sevmede ve düşmanlıkta bile ölçülü olmayı buyurur.

NOT EDELİM

"Sevdiğin kimseyi ölçülü sev ki bir gün sevmeyeceğin bir kişi olabilir. Sevmediğin bir kimseyi de ölçülü şekilde sevme ki günün birinde çok sevdiğin bir kimse olabilir."

(Tirmizî, Birr, 60.)

1. Bakara suresi, 153. ayet.
2. Furkân suresi, 75. ayet.
3. İbn-i Mâce, Fiten 23.
4. Müslim, Birr, 107.

2. BİR PEYGAMBER TANIYORUM: HZ. SALİH (A.S.)

"Sizden öncekiler, Nûh, Âd ve Semûd kavimleriyle onlardan sonra gelenler hakkındaki bilgiler size ulaşmadı mı? Onları (tam olarak) ancak Allah bilir. Peygamberleri onlara mucizeler getirdi de ellerini ağızlarına götürüp getirerek 'Biz size gönderilene inanmıyoruz, bizi kendisine çağırdığınız şeye karşı derin bir kuşku içindeyiz.' dediler."

(İbrahim suresi, 9. ayet.)

Yukarıdaki ayetin anlamı üzerinde düşününüz.

Yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim'de adı geçen peygamberlerden biri de Hz. Salih'tir (a.s.). Hz. Salih'in (a.s.) peygamber olarak gönderildiği Semud kavmi; Medine ile Şam arasında, Hicr denilen bölgede yaşıyordu. Semudlular kayaların içine oydukları sağlam evlerde oturuyordu. Verimli topraklara, geniş arazilere sahip olan Semud kavminin insanları; sahip oldukları topraklarda bolluk ve bereket içinde yaşıyorlardı.[1]

Semudlular, Şam ile Hicaz arasıdaki Hicr denilen yerde, kayalar içine yapılmış evlerde oturuyorlardı (Günümüzdeki hâli).

Semud kavminin topraklarında lezzetli ve bol hurmalar, bereketli ürünler yetişiyordu. Bolluk içinde rahat bir yaşam süren Semud kavminin insanları bir süre sonra şımarmışlardı. Onlar; kendilerini yaratan, kendileri için çeşit çeşit nimetler veren Yüce Allah'ı (c.c.) unutmuşlardı. Taşlardan, kaya parçalarından kendi elleriyle yonttukları putlara tanrı diye tapmaya başlamışlardı. Zaman içerisinde bu batıl inanç toplum içinde iyice yaygınlaşmıştı. Bunun üzerine Yüce Allah (c.c.) onlara Hz. Salih'i (a.s.) peygamber olarak göndermişti.

Hz. Salih (a.s.) kavmini yalnızca Allah'a (c.c.) inanıp ibadet etmeye, putlara tapmaktan vazgeçmeye çağırmıştı. Mesela o, bir keresinde kavmine şöyle seslenmişti: **"...Ey kavmim! Allah'a kulluk edin. Sizin ondan başka tanrınız yoktur. O sizi yerden (topraktan) yarattı ve sizi orada yaşattı. O hâlde ondan mağfiret isteyin sonra da ona tövbe edin. Çünkü Rabb'im (kullarına) çok yakındır, (dualarını) kabul edendir."**[2]

1. Taberî, Tarih, C 1, s. 115-116.
2. Hûd suresi, 61. ayet.

Semud kavmi, kendi içlerinde doğup büyümesine rağmen Hz. Salih'e (a.s.) inanmamıştı. Onlar, kendisiyle alay edercesine, **"Dediler ki: Ey Salih! Sen bundan önce içimizde kendisine ümit bağlanan biriydin. Şimdi babalarımızın taptığı şeylere tapmaktan bizi engellemeye mi kalkışıyorsun? Doğrusu bizi davet ettiğin konuda ciddi bir şüphe içindeyiz."**[1] Hz. Salih (a.s.) ise onlara şöyle cevap vermişti: **"...Ey kavmim! Bir de şöyle düşünün: Ya ben Rabb'imden verilmiş apaçık bir delile dayanıyorsam ve o bana kendinden bir lütufta bulunmuşsa! Bu durum karşısında ona asi olursam beni Allah'a karşı kim korur? (Bu teklifinizle) siz benim ancak zararımı arttırmış olursunuz."**[2]

Hz. Salih (a.s.) hangi açıklamayı yaparsa yapsın, insanlar onu yalanlamışlardı. Allah'a (c.c.) iman etmemek için bahaneler arayan, kendileri gibi bir insanın peygamber olarak gönderilmesini kabullenmek istemeyen Semudlular şöyle demişti: **"Aramızdan bir beşere mi uyacağız? O takdirde biz apaçık bir sapıklık ve çılgınlık etmiş oluruz, dediler. Vahiy, aramızda ona mı verildi? Hayır o, yalancı ve şımarığın biridir (dediler)."**[3]

Hz. Salih (a.s.) günlerce, aylarca uğraşmış, insanları putlara tapmaktan vazgeçirmeye çalışmıştı. Fakat Semudlular son derece inatçı ve inkârcıydılar. Bunca uğraşa rağmen Semudlular arasında Hz. Salih'e (a.s.) inanan insan sayısı çok az olmuştu. İnkârcı Semud halkı Hz. Salih'in (a.s.) çağrısına şüpheyle yaklaşmış, ona inananlara şöyle demişti: **"...Biz de sizin inandığınızı inkâr ediyoruz..."**[4]

Hz. Salih (a.s.) sabırla, bıkmadan ve usanmadan insanları hakka davet etmişti. Her fırsatta insanları tevhit inancını kabul etmeye, putlara tapmaktan vazgeçmeye çağırmıştı. Fakat onlar Hz. Salih'i (a.s.) küçümseyip "Sen de bizim gibi bir insansın. Senin bizden bir farkın yok. Şayet sana inanmamızı istiyorsan peygamber olduğunu bize ispat etmelisin." demişlerdi. Hz. Salih'ten (a.s.) peygamber olduğunu kanıtlayacak bir mucize göstermesini istemişlerdi.

Hz. Salih (a.s.) kendisine güçlük çıkarmak isteyen inkârcıların isteklerine karşı Rabb'ine yalvarmıştı. Rabb'inden, onların istedikleri mucizeyi ortaya çıkarması için yardım dilemişti. Allah (c.c.) da onun dileğini kabul etmişti.

Semud kavminin inkârcıları Hz. Salih'le (a.s.) alay etmişti. Onlar, Hz. Salih'in (a.s.) verdiği sözü yerine getiremeyeceğini, böylece onun halk önünde küçük düşeceğini sanıyordu. Semudlular, mucizenin ortaya çıkacağı vakit yaklaştığında Hz. Salih'in (a.s.) söylediği yerde toplanıp beklemeye başlamıştı. İnanan ve inkâr eden herkes gözlerini açmış, sabırsızlıkla bekliyordu. Derken kayaların arasından dişi bir deve çıkmıştı. Herkes hayretler içinde kalmıştı. İnkârcılar büsbütün şaşırmıştı. Bu öyle büyük bir deveydi ki neredeyse herkese yetecek kadar süt veriyordu.[5] Hz. Salih (a.s.), Semud kavminin insanlarına şöyle demişti: **"Ey kavmim! İşte size mucize olarak Allah'ın gönderdiği deve. Onu bırakın Allah'ın mülkünde otlasın. Ona kötülük etmeyin; sonra sizi, yaklaşan bir azap yakalar."**[6]

---

1. Hûd suresi, 62. ayet.
2. Hûd suresi, 63. ayet.
3. Kamer suresi, 24-25. ayetler.
4. A'râf suresi, 76. ayet.
5. Taberî, Tarih, C 1, s. 116.
6. Hûd suresi, 64. ayet.

Herkes, ortaya çıkan mucizenin şaşkınlığı içerisinde kalmıştı. Bu olaydan sonra sayıları az da olsa bazı kimseler Hz. Salih'e (a.s) inanıp Allah'a (c.c.) iman etmişti. Fakat Semud kavminin ileri gelen inkârcı kişileri hâlâ Hz. Salih'i (a.s.) halk önünde nasıl küçük düşürebiliriz, onu nasıl yenebiliriz, diye plan kuruyordu. Onların kötülük yapabileceğinden şüphelenen Hz. Salih (a.s.), **"...İşte (mucize) bu dişi devedir; onun bir su içme hakkı vardır, belli bir günün içme hakkı da sizindir, dedi. Ona bir kötülükle ilişmeyin, yoksa sizi muazzam bir günün azabı yakalayıverir."**[1] diyerek Semud halkını açıkça uyarmıştı.

Fakat inkârcılar hiçbir uyarıyı dikkate almamış, Allah'ın (c.c.) mucize olarak yarattığı deveyi öldürmek için plan kurmuştu. Semud halkından, ileri gelen inkârcı kişiler bir gece yine toplanıp kendi aralarında tartışmıştı. Onlar, hem ailesiyle birlikte Hz. Salih'i (a.s.) hem de Allah'ın (c.c.) mucizesi olan deveyi öldürmeye karar vermişti. Putlara tanrı diye tapınmanın devam edebilmesi için bu planın tek çare olduğunu düşünmüştü. Bunu uygulamak için de tuzak kurmuştu. İnkârcıların kurduğu bu tuzak Kur'an-ı Kerim'de şöyle antılmıştır: **"O şehirde dokuz elebaşı vardı; bunlar yeryüzünde bozgunculuk yapıyor, iyileştirme ve düzeltme yoluna gitmiyorlardı. Allah'a and içerek aralarında şöyle konuştular: Gece baskınıyla onu ve ailesini öldürelim, sonra velisine, 'Biz Salih ailesinin öldürülmesi sırasında orada değildik, gerçekten doğru söylüyoruz.' diyelim."**[2]

Semud kavminin inkârcıları bir gece toplanıp gizlice devenin yanına gitmişti: **"Derken, o dişi deveyi ayaklarını keserek öldürdüler, böylece Rablerinin emrinden dışarı çıktılar ve 'Ey Salih! Eğer sen gerçekten peygamberlerden isen, bizi tehdit ettiğin azabı bize getir!' dediler."**[3]

Allah'ın (c.c.) mucizesi olan devenin öldürülmesinden sonra Hz. Salih (a.s.) artık Semud halkını uyarmaktan vazgeçmişti. Salih Peygamber (a.s.), **"...Onlardan yüz çevirdi ve şöyle dedi: Ey kavmim! Andolsun ki ben size Rabb'imin vahyettiklerini tebliğ ettim ve size öğüt verdim fakat siz öğüt verenleri sevmiyorsunuz."**[4] demişti.

Bu olaydan sonra artık inkârcıların helak olması, onların başına büyük bir bela gelmesi kaçınılmaz olmuştu. Onlar neredeyse fırsat bulsalar Hz. Salih'i (a.s.) bile öldüreceklerdi. Bütün bunların farkında olan Salih Peygamber (a.s.); inkârcılara, yaptıkları kötü işlerin karşılığı olarak üç gün içinde büyük bir azapla cezalandırılacaklarını bildirmişti. **"... Salih dedi ki: Yurdunuzda üç gün daha yaşayın (sonra helak olacaksınız)! Bu söz, yalanlanamayan bir tehdit idi."**[5]

Semud kavminin inkârcıları üç gün boyunca yine Hz. Salih'le (a.s.) alay etmişti. Üç gün geçtikten sonra kulakları sağır eden korkunç bir ses duyulmuştu. Bu sesi duyanlar hiçbir yere kaçamamışlar, yerlerinden bile kımıldayamamışlardı. Alaycı ve inkârcı Semud kavminin yok edilişi

1. Şuarâ suresi, 155-156. ayetler.
2. Neml suresi, 48-49. ayetler.
3. A'râf suresi, 77. ayet.
4. Â'râf suresi, 79. ayet.
5. Hûd suresi, 65. ayet.

hakkında Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulmuştur: **"Emrimiz gelince Salih'i ve onunla beraber iman edenleri, bizden bir rahmet olarak (azaptan) ve o günün zilletinden kurtardık. Şüphesiz Rabb'in kuvvetlidir, (her şeye) galip gelendir. Zulmedenleri de o korkunç ses yakaladı ve yurtlarında dizüstü çökekaldılar. Sanki orada hiç oturmamışlardı. Biliniz ki Semud kavmi gerçekten Rablerini inkâr ettiler. Yine bilesiniz ki Semud kavmi (Allah'ın rahmetinden) uzak kılındı."**(1)

Hûd suresinde yer alan bilgilerden de anlaşılacağı gibi Yüce Allah (c.c.) Hz. Salih'i (a.s.) ve ona inananları kurtarmıştı. Semud kavminin inkârcıları, Allah'ın (c.c.) peygamberini öldürmek için plan kurmuştu fakat Allah (c.c.) da onu ve inananları korumuştu. Her şeye hâkim olan ve her şeye güç yetirebilen Yüce Allah (c.c.) bu konuyla ilgili Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmuştur: **"Onlar böyle bir tuzak kurdular, biz de kendileri farkında olmadan bir plan kurduk. Bak onların tuzaklarının sonucu nasıl oldu. Biz onları ve kavimlerini topyekün helak ettik."**(2)

ETKİNLİK

Hz. Salih (a.s.) kıssasını dikkate alarak aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Hz. Salih (a.s.) hangi kavme peygamber olarak gönderilmiştir?

....

....

2. Semud kavminin yaşantısı ve inancı nasıldı?

....

....

3. Kavmi, Salih Peygamber'e niçin inanmadı ve sonuç ne oldu?

....

....

4. Hz. Salih (a.s.) kıssasından ne gibi sonuçlar çıkarabiliriz?

....

....

....

....

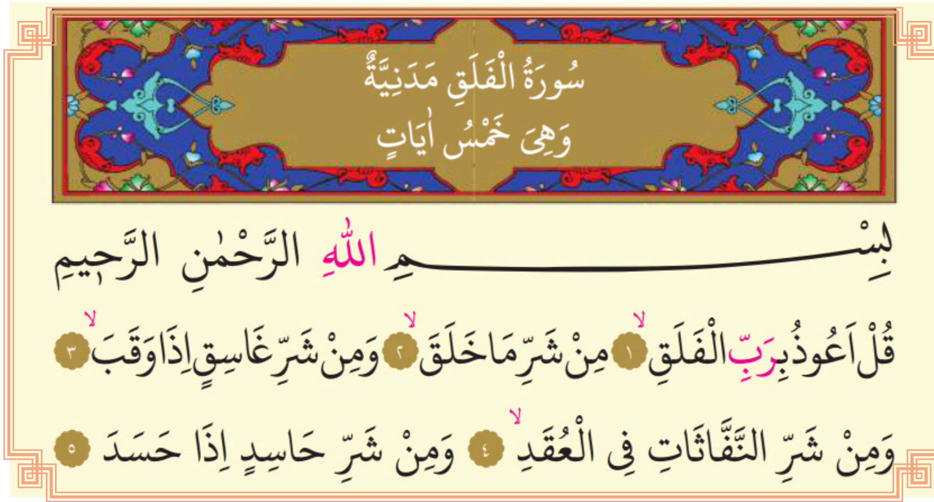
....

....

2. Hûd suresi, 66-68. ayetler.
3. Neml suresi, 50-51. ayetler.

3. BİR SURE TANIYORUM: FELÂK SURESİ VE ANLAMI

Felâk suresi, Kur'an-ı Kerim'in 113. suresidir ve beş ayetten oluşur. Sure, adını ilk ayetteki "felâk" kelimesinden alır. **Felâk** kavram olarak; sabah aydınlığı, şafak gibi anlamlara gelir. Surede; kıskanç kişilerin, büyücülerin, üfürükçülerin ve başka kötü şeylerin şerrinden Allah'a (c.c.) sığınılması istenir. Nâs suresi ile bu sureye "kendileriyle Allah'a (c.c.) sığınılan" anlamında, "muavvizeteyn" adı verilmiştir. Peygamberimiz (s.a.v.), özellikle yatmadan önce kötü varlıkların zararlarından Allah'a (c.c.) sığınmak amacıyla Felâk ve Nâs surelerinin okunmasını tavsiye etmiştir.[1]

OKUNUŞU

Bismillâhirrahmânirrahim.

1. Kul eûzû birabbil felâk. 2. Min şerri mâ halak. 3. Ve min şerri ğâsikin izâ vekab. 4. Ve min şerrin neffâsâti fil ukad. 5. Ve min şerri hâsidin izâ hased.

ANLAMI

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla (başlarım).

(1-5) "De ki: Yarattığı şeylerin şerrinden, karanlığı çöktüğü zaman gecenin şerrinden, düğümlere üfürüp büyü yapan üfürükçülerin şerrinden ve haset ettiği zaman hasetçinin şerrinden sabahın Rabb'ine sığınırım."

ETKİNLİK

Felâk suresi bize hangi mesajları vermektedir? Sureye göre nelerden Allah'a (c.c.) sığınmamız gerekir? Arkadaşlarınızla konuşunuz.

1. bk. Nesâî, İstiâze, 1.

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplandırınız.

1. İslam dini niçin güzel ahlaklı olmamızı ister? Açıklayınız.
2. Adalete niçin önem verilmelidir? Anlatınız.
3. Dinimizin dürüstlüğe verdiği önemi ayet ve hadislerle anlatınız.
4. Vatanımıza ve milletimize karşı ne gibi sorumluluklarımız vardır? Belirtiniz.
5. Hz. Salih (a.s.), kavmine ne gibi uyarılar yapmıştır? Açıklayınız.

B. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruların doğru seçeneğini işaretleyiniz.

1. Hoşa gitmeyen olaylar, nefse ağır gelen şeyler ve insanı zorlayan durumlar karşısında ruhsal dengeyi bozmamak için dünya ve ahiret yararlarını düşünerek insanın kalbinde yer tutan sükûnet ve dayanma kuvvetine ne denir?

A) İyimserlik
B) Dürüstlük
C) Merhamet
D) Sabır

2. I. Dinimiz fakirlere ve muhtaçla yiyecek, içecek, giyecek gibi yardımlarda bulunmayı emreder.

II. Yüce Allah (c.c.) müminlere sadaka vermelerini öğütler.

III. İslam dini verdiğimiz sözü yerine getirmemizi ister.

IV. Dinimiz zengin Müslümanlara zekât vermelerini farz kılmıştır.

Yukarıdaki ifadelerden hangileri dinimizin paylaşma ve yardımlaşmaya verdiği önemi ifade eder?

A) III ve IV
B) Yalnızca I ve II
C) I ve III
D) I, II ve IV

3. Aşağıdakilerden hangisi adaletle ilgili yanlış bir yargı içermektedir?

A) İnsanlar arasında hüküm verirken adil olunmalıdır.
B) Hak sahibine hakkını vermek adaletin bir gereğidir.
C) İnsan, yakınlarıyla ilgili kararlarda onları kayırmalıdır.
D) Adaletin hâkim olduğu toplumda barış ve huzur olur.

4. Aşağıdakilerden hangisi Hz. Muhammed'in (s.a.v.) dürüst ve güvenilir olduğunu ifade etmek için kullanılır?

A) Muhammedü'l-Emîn
B) Âlemlere rahmet
C) Allah Resulü
D) Son Peygamber

5. İslam kültüründe muavvizeteyn (kendisiyle Allah'a (c.c.) sığınılan) iki sure vardır. Bunlardan biri Felâk diğeri de .... suresidir.

Boşluğa hangi surenin adı yazılmalıdır?

A) Fâtiha B) İhlas C) Nâs D) Tebbet

C. Aşağıda verilen cümlelerde boş bırakılan yerleri, yay ayraç içindeki ifadelerden uygun olanlarıyla tamamlayınız.

(sabırlı, doğruluğu, sevmedikçe, kardeşçe, sözü, emanetidir)

1. İş ve davranışlarımızda her zaman .... ilke edinmeliyiz.

2. Toplumda insanlarla dostça ve .... geçinmeliyiz.

3. Peygamberimizin (s.a.v.) **"İman etmedikçe cennete giremezsiniz, birbirimizi** .... **de tam iman etmiş olamazsınız."** buyurmuştur. *(Müslim, İman, 95.)*

4. Vatanımız bizlere atalarımızın bir ....

5. Verdiğimiz .... yerine getirmeliyiz.

6. Zorluklar karşısında .... olmalıyız.

Ç. Aşağıda verilen bilgilerden doğru olanların başına "D", yanlış olanların başına ise "Y" yazınız.

( ) Hz. Muhammed (s.a.v.) güzel ahlakı tamamlamak için gönderilmiştir.

( ) İslam dini Müslümanlardan dürüst ve güvenilir olmalarını ister.

( ) Hz. Salih (a.s.), Mısır halkına peygamber olarak gönderilmiştir.

( ) Felâk suresi, yedi ayetten oluşmaktadır.

( ) Dinimize göre bir Müslüman, Müslüman'a üç günden fazla küs durmamalıdır.

( ) Kur'an'a göre Allah (c.c.), sabırlı insanlarla beraberdir.

( ) Sadece bizimle aynı dine inananlara karşı adaletli olmamız gerekir.

D. Aşağıda verilen Felâk suresinde boş bırakılan bölümleri, doğru bir şekilde tamamlayınız.

Kul eûzû .... Min şerri .... Ve min .... izâ vekab. Ve min şerrin .... Ve min şerri ....

4. ÜNİTE

ALLAH'IN (C.C.) KULU VE ELÇİSİ: HZ. MUHAMMED (S.A.V.)

ÜNİTEYE HAZIRLIK

1. Kur'an-ı Kerim'den, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) insani yönünü konu alan iki ayet bularak defterinize yazınız.
2. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) güzel ahlakla ilgili bir hadisini bularak sınıfınızda okuyunuz.
3. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) insanlığa rahmet olması ne demektir? Araştırınız.
4. Genel ağ, Dinî Terimler Sözlüğü, İslâm Ansiklopedisi vb. kaynaklardan; risalet, nübüvvet, rahmet, hâtemü'l-enbiyâ kavramlarının anlamlarını araştırınız.
5. Kâfirûn suresinin anlamını Kur'an mealinden bulup defterinize yazınız.

1. ALLAH'IN (C.C.) KULU HZ. MUHAMMED (S.A.V.)

"De ki: Ben de ancak sizin gibi bir insanım. Fakat bana ilahınızın yalnızca bir tek İlah olduğu vahyediliyor. Artık ona yönelin ve ondan bağışlanma dileyin. Allah'a ortak koşanların vay hâline."

(Fussilet suresi, 6. ayet.)

Yukarıdaki ayetin vermek istediği mesaj nedir?

Yüce Allah (c.c.), tarih boyunca birçok peygamber göndermiştir. Bunlardan biri de son peygamber Hz. Muhammed'dir (s.a.v.). Peygamberler, Rabb'imizin (c.c.) insanlar arasından seçip görevlendirdiği elçilerdir. Dolayısıyla bütün peygamberler bizler gibi insandır. Onlar da Allah'ın (c.c.) kulu olarak herkes gibi insani özelliklere sahiptir.

Hepimiz gibi Hz. Muhammed (s.a.v.) de bir insandı. O da her insan gibi yer, içer, giyinir, gezer, sevinir ve üzülürdü. Yorulduğu zaman dinlenir, uykusu geldiğinde uyurdu. İnsanlarla konuşur, görüşür, sohbet ederdi. Her kişinin kendisine ait özellikleri olduğu gibi onun da insan olarak kendisine ait özellikleri vardı. Onu diğer insanlardan farklı kılan en önemli özelliği, Allah'tan (c.c.) vahiy almasıydı. Rabbi'miz (c.c.), Hz. Muhammed'in (s.a.v.) bu özelliğini Kur'an-ı Kerim'de şöyle açıklamaktadır: **"De ki: Ben yalnızca sizin gibi bir insanım. Ancak bana ilahınızın tek bir ilah olduğu vahyolunuyor..."**[1]

Peygamberimizin (s.a.v.) doğduğu evin yerine, günümüzde kütüphane olarak kullanılan bir bina yapılmıştır.

1. Kehf suresi, 110. ayet.

Yüce kitabımız Kur'an, Peygamberimizi (s.a.v.) insanüstü bir varlık olarak algılamanın yanlış olduğunu bizlere açıklamaktadır. Rabb'imiz (c.c.) bu konuyla ilgili bir ayette şöyle buyurmaktadır: **"... Ben size Allah'ın hazineleri benim yanımdadır, demiyorum. Ben gaybı da bilmem. Size ben bir meleğim de demiyorum..."**[1] Yine bir diğer ayette de şöyle buyrulur: **"De ki: Ben Allah'ın dilediğinden başka kendime herhangi bir fayda veya zarar verecek güce sahip değilim. Eğer ben gaybı bilseydim, elbette daha çok hayır yapmak isterdim ve bana hiçbir fenalık dokunmazdı..."**[2] Bu ayetler, Hz. Muhammed'i (s.a.v.) insanüstü özelliklere sahip biri olarak görmenin doğru olmadığını açıkça ortaya koymaktadır. Başka bir ayette ise Hz. Muhammed'in (s.a.v.) ölümlü bir varlık olduğu şöyle vurgulanmaktadır: **"(Ey Muhammed!) Şüphesiz sen öleceksin ve şüphesiz onlar da ölecektir."**[3]

Sonuç olarak bizler, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) hepimiz gibi bir insan olduğunu, doğup büyüdüğünü, belli bir ömür yaşadığını, eceli geldiğinde vefat ettiğini hiçbir zaman unutmayalım. Ancak onun üstün ahlaki özelliklere sahip olduğunu da bilelim. Örneğin Peygamberimiz (s.a.v.) toplumda herkesin sevgisini, saygısını, takdirini kazanmış, dürüst ve güvenilir bir insandı. Her zaman doğruyu söylerdi. Herkese karşı şefkatli ve merhametliydi. İnsanların iyiliği ve mutluluğu için çalışırdı. Toplumdaki her ferdin inancına, düşüncesine saygı gösterirdi. Temiz, çalışkan ve yardımseverdi. Onu, diğer insanlardan ayıran temel özelliği, Allah'tan (c.c.) vahiy alması ve üstün ahlaki özelliklere sahip olmasıydı. Bizler de onun güzel ahlakını örnek alalım ve onun gibi davranmaya özen gösterelim.

Peygamberimizin (s.a.v.) Medine'deki mescidinde, kabri ile minberi arasındaki yere "Tertemiz gül bahçesi" anlamında Ravza-i Mutahhara denir.

---

1. En'âm suresi, 50. ayet.
2. A'râf suresi, 188. ayet.
3. Zümer suresi, 30. ayet.

ETKİNLİK

Bazı kimseler Allah Resulü'nün (s.a.v.) insanüstü özelliklere sahip olması gerektiğini söyleyerek Hz. Muhammed'e (s.a.v.) karşı çıkıyorlardı. Yüce Allah (c.c.) onları kınayarak şöyle buyurmaktadır: **"Onlar (bir de) şöyle dediler: Bu ne biçim peygamber; (bizler gibi) yemek yiyor, çarşılarda dolaşıyor. Ona bir melek indirilmeli, kendisiyle birlikte o da uyarıcı olmalıydı. Yahut kendisine bir hazine verilmeli veya içinden yiyip (meşakkatsizce geçimini sağlayacağı) bir bahçesi olmalıydı. Ayrıca o zalimler müminlere, 'Siz ancak büyüye tutulmuş bir adama uymaktasınız.' dediler."**

(Furkân suresi, 7- 8. ayetler.)

Yukarıdaki ayetleri Hz. Muhammed'in (s.a.v.) insani yönü açısından yorumlayınız.

2. ALLAH'IN ELÇİSİ HZ. MUHAMMED (S.A.V.)

"Andolsun ki Resullullah, sizin için, Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı, çok zikredenler için güzel bir örnektir."

(Ahzâb suresi, 21. ayet.)

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) bizim için örnek olması ne anlama gelmektedir?

Yüce Allah (c.c.) bizleri dünya üzerinde tek başımıza bırakmamıştır. Hem bize pek çok nimet vermiş hem de bizden kendisine inanıp ibadet etmemizi, güzel davranışlara yönelmemizi istemiştir. Bu konuda bizlere rehberlik edip örnek olması için de peygamberler göndermiştir. İnancımıza göre ilk insan olan Hz. Âdem (a.s.), aynı zamanda ilk peygamberdir. Hz. Nuh (a.s.), Hz. İdris (a.s.), Hz. Şit (a.s.), Hz. İbrahim (a.s.), Hz. Yakup (a.s.), Hz. Musa (a.s.) da Allah (c.c.) tarafından gönderilen peygamberlerden bazılarıdır.

NOT EDELİM

Peygamberlik, İslam kültüründe **nübüvvet** ve **risalet** kavramlarıyla da ifade edilmiştir. Bu iki kavram eş anlamlıdır. Nübüvvet ve risalet; Allah'ın (c.c.) gönderdiği vahiyleri, emir ve yasakları alıp insanlara dinin gerçeklerini duyurma; söz, tutum ve davranışlarıyla açıklama makamı olan peygamberlik demektir.

(Dinî Terimler Sözlüğü, s. 287.)

Rabb'imizin (c.c.) insanları doğru yola iletmek, onları kötülüklerden uzaklaştırıp iyiliklere yöneltmek amacıyla gönderdiği son peygamber Hz. Muhammed'dir (s.a.v.). Ahzâb suresinde, **"Muhammed... Allah'ın resulü ve peygamberlerin sonuncusudur. Allah her şeyi hakkıyla bilendir."**[1] buyrularak bu gerçek açıkça ifade edilmiştir. Hz. Muhammed'den (s.a.v.) sonra başka bir peygamber, Allah'tan (c.c.) vahiy alan herhangi bir elçi gelmeyecektir. Bundan dolayı Hz. Muhammed'e (s.a.v.), "peygamberlerin sonuncusu" anlamında **Hâtemü'l-Enbiyâ** denilmiştir.

1. Ahzâb suresi, 40. ayet.

Hz. Muhammed (s.a.v.) bütün insanların iyiliğini isteyen, onların dünya ve ahirette mutlu olmasını amaçlayan bir peygamberdir. O, Allah'ın (c.c.) ayetlerini insanlara duyurmuş, onları karanlıklardan aydınlığa kavuşturmuştur. Hz. Muhammed (s.a.v.) sadece bir millete, bir ülkeye veya sınırlı bir bölgeye değil, bütün insanlara peygamber olarak gönderilmiştir. Bu konuyla ilgili bir ayette, **"(Ey Muhammed!) De ki: Ey insanlar! Şüphesiz ben, yer ve göklerin hükümranlığı kendisine ait olan Allah'ın hepinize gönderdiği peygamberiyim..."**(1) buyrulmuştur. Böylece Hz. Muhammed'in (s.a.v.) peygamberlik görevinin evrensel olduğuna dikkat çekilmiştir.

Yüce Allah (c.c.), Hz. Muhammed'i göndererek bizlere iyilik etmiş, lütufta bulunmuştur. Rabb'imiz (c.c.) bir ayette, **"Andolsun ki içlerinden, kendilerine Allah'ın ayetlerini okuyan, (kötülüklerden ve inkârcılardan) kendilerini temizleyen, kendilerine kitap ve hikmeti öğreten bir peygamber göndermekle Allah, müminlere büyük bir lütufta bulunmuştur. Hâlbuki daha önce onlar apaçık bir sapıklık içindeydiler."**(2) buyurarak bu gerçeğe dikkat çekmiştir.

Diğer peygamberler gibi son peygamber Hz. Muhammed (s.a.v.) de insanları uyarmak, Allah'a (c.c.) inanıp salih ameller işleyenleri cennetle müjdelemek için gönderilmiştir. Yüce Allah (c.c.) bu konuyla ilgili bir ayette, **"İman edip salih ameller işleyenleri karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için size Allah'ın ayetlerini apaçık okuyan bir peygamber göndermiştir."**(3) buyurarak bu durumu ifade etmiştir.

1. A'râf suresi, 158. ayet.
2. Âl-i İmrân suresi, 164. ayet.
3. Talak suresi, 11. ayet.

Kur’an-ı Kerim’de, Hz. Muhammed’in (s.a.v.) insanlara bildirdiği ilahi ilkelerin, Allah’ın (c.c.) vahyi olduğu açıkça vurgulanmıştır. Bu konuyla ilgili olarak Necm suresinde, **“O (bildirdikleri) vahyedilenden başkası değildir. Çünkü onu güçlü, kuvvetli ve üstün yaradılışlı biri (Cebrail) öğretti.”** [1] buyrulmuştur.

İnsanlar arasında Allah’tan (c.c.) vahiy alan, diğer insanlardan ayrıcalıklı; özel ve ilahi bilgiler verebilen son kişi Hz. Muhammed’dir (s.a.v.). Dolayısıyla Hz. Muhammed’le (s.a.v.) birlikte peygamberlik kapısı kapanmıştır. Ancak Hz. Muhammed’in (s.a.v.) bildirdiği ilahi emirlerin bütünü olan İslam dini, herkese açıktır. Dileyen herkes son peygamber Hz. Muhammed’in (s.a.v.) bildirdiği ilkelere uyarak Müslüman olabilir. Allah’ın (c.c.) varlığına inanıp ona ibadet ederek anlamlı bir hayat sürdürebilir. Çünkü Hz. Muhammed’in (s.a.v.) çağrısı evrenseldir.

Bizlere İslam dinini açıklayıp öğreten kişi Hz. Muhammed’dir (s.a.v.). Her Müslüman’ın onu örnek alması şarttır. Ancak bu konuda dikkat etmemiz gereken bir husus vardır. O da Hz. Muhammed’in (s.a.v.) davranışlarının yerel ve evrensel boyutunu iyi bilmektir. Buna göre Hz. Muhammed’in (s.a.v.) kullandığı eşyalar, içinde yaşadığı şartlar, yediği yemekler, giydiği kıyafetler vb. onun davranışlarının yerel boyutunu oluşturur. Bir Müslüman’ın, Hz. Muhammed (s.a.v.) ulaşım için deveye binmiş, o hâlde ben de onun gibi davranayım, demesi doğru olmaz. Bizler Peygamberimizin (s.a.v.) sünnetini, hadislerini doğru bir şekilde öğrenmeye önem vermeliyiz ve onun sünnetini hayatımıza uygulamaya çalışmalıyız.

ETKİNLİK

Allah / son / evrensel / peygamber / vahiy / örnek

Yukarıdaki kelimeleri de kullanarak kısa bir paragraf yazınız.

....

....

....

Hz. Muhammed’in (s.a.v.) Rahmet Peygamberi Olması

Kültürümüzde yağmura rahmet denilmektedir. Çünkü yağmur hem kurumuş toprağa hem de bitkilere, hayvanlara, insanlara hayat verir. Yağmuru yağdıran da Yüce Allah’tır (c. c.). Bundan yaklaşık bin dört yüz sene önce insanlık karanlıklar içindeydi. İnsanlar Yüce Allah’ı (c.c.) bırakmış putlara tapıyordu. Haksızlık, adaletsizlik, ayrımcılık neredeyse sıradan hâle gelmişti. Allah’a (c.c.) imanla aydınlanması gereken kalpler iyice kararmıştı. İşte karanlıklar içerisindeki böyle bir ortama Yüce Allah (c.c.), Hz. Muhammed’i (s.a.v.) peygamber olarak gönderdi. Hz. Muhammed (s.a.v.) tıpkı yağan yağmurun kuru toprağı canlandırması gibi kararmış kalpleri aydınlattı, gönüllere iman ışığıyla hayat verdi. Şayet o olmasaydı insanlık cehalet karanlığında kalacak, hayatın anlamını kavrayamayacaktı.

1. Necm suresi, 4-5. ayetler.

Hz. Muhammed (s.a.v.), insanların; kendisini, çevresini, varlıklar âlemini ve evrenin yaratıcısı olan Yüce Allah'ı (c.c.) doğru anlamasını sağladı. Onları karanlıklardan çıkarıp aydınlığa ve imana ulaştırdı. İşte bütün bu gibi nedenlerle de o, insanlık için bir rahmettir. Kutsal kitabımız Kur'an-ı Kerim'de, **"(Resulüm!) Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik."**[1] buyrularak bu gerçek açıkça ifade edilmiştir.

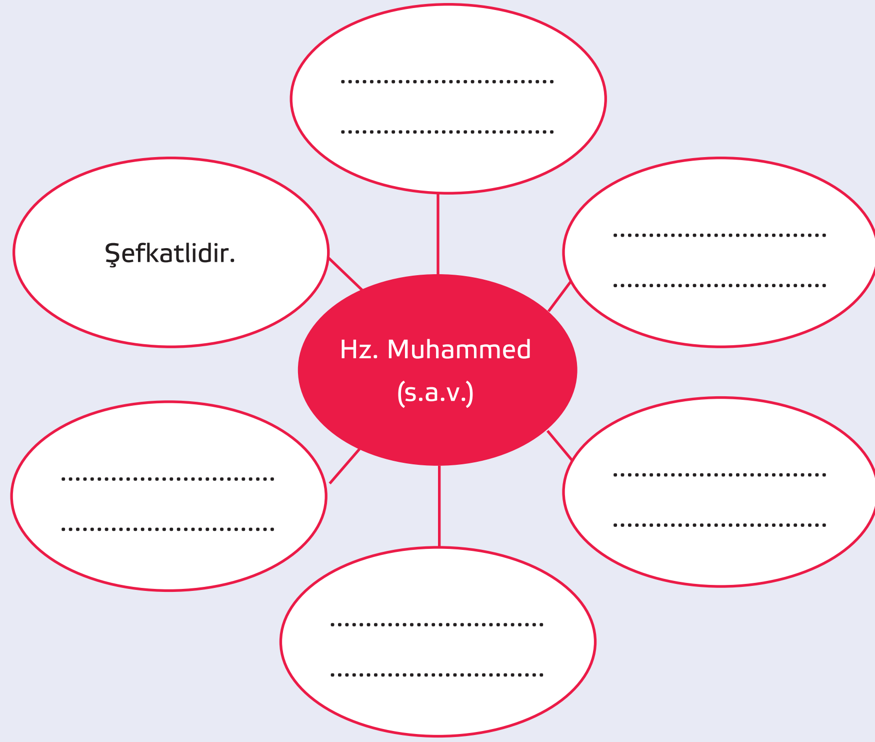

Hz. Muhammed (s.a.v.), insanları yalnızca Allah'a (c.c.) inanıp ibadet etmeye yönlendirmiştir.

Hz. Muhammed (s.a.v.) bir rahmet peygamberidir. Resullullah (s.a.v.); peygamberlik hayatı boyunca pek çok sıkıntı ve zorluğa katlanmış, baskı ve eziyetlere maruz kalmıştır. Bir keresinde İslam'ı anlatmak için Taif'e gitmiş fakat Taifliler onu dinlememişler, taşlayarak şehirlerinden kovmuşlardır. Atılan taşlar Peygamber Efendimizin (s.a.v.) vücudunun birçok yerini yaralamış, Allah (c.c.) Resulü'nün (s.a.v.) elbiseleri kan içinde kalmıştır. Buna rağmen Hz. Muhammed (s.a.v.) onlara beddua etmemiş, aksine Taiflilerin Müslüman olması için Allah'a (c.c.) dua etmiştir. Aynı şekilde o, kendisini ve diğer Müslümanları, doğup büyüdükleri şehir olan Mekke'yi terk etmek zorunda bırakan kişilere de hiçbir zaman beddua etmemiştir. Sadece onların hidayete erip doğru yolu bulmaları için Allah'a dua etmiştir. Bütün bunlar, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) rahmet ve merhamet peygamberi olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Yüce Allah (c.c.) da **"Nitekim size kendi aranızdan, ayetlerimizi okuyan, sizi kötülüklerden arındıran, size kitap ve hikmeti öğreten, ayrıca bilmediklerinizi de öğreten bir peygamber gönderdik."**[2] buyurarak bu gerçeğe işaret etmektedir.

1. Enbiyâ suresi, 107. ayet.
2. Bakara suresi, 151. ayet.

ETKİNLİK

Yukarıdaki şemaya Peygamberimizin (s.a.v.) tüm insanlığa rahmet oluşunu ifade eden örnekler yazınız.

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) Kur'an'ı Açıklaması

Hz. Muhammed (s.a.v.) 610 yılında Yüce Allah (c.c.) tarafından peygamber olarak görevlendirilmiştir. 632 yılında vefatından kısa bir süre öncesine kadar da ona vahiy gelmeye devam etmiştir. Peygamberimiz (s.a.v.) aşama aşama, bölüm bölüm kendisine gelen Kur'an ayetlerini insanlara bildirmiş, onları Allah'ın (c.c.) ayetlerine uymaya çağırmıştır.

Kur'an-ı Kerim'in pek çok ayeti Müslümanların kolayca anlayabileceği niteliktedir. Ancak bazı ayetlerin kolayca ve hemen anlaşılması mümkün değildir. Bu durum Hz. Peygamber (s.a.v.) zamanında yaşayan Müslümanlar için de söz konusudur. İşte Hz. Muhammed'in (s.a.v.) peygamberlik görevlerinden biri Kur'an'ı açıklamak ve insanları aydınlatmaktır. Yüce Allah (c.c.) Nahl suresinde, **"Senden önce de kendilerine vahyettiğimiz kişilerden başkasını peygamber olarak göndermedik... Apaçık mucizeler ve kitaplarla (gönderdik). İnsanlara, kendilerine indirileni açıklaman için ve düşünüp anlasınlar diye sana da bu Kur'an'ı indirdik."**[1] buyurmaktadır.

Kur'an-ı Kerim İslam dininin temel kaynağıdır. O, Allah'ın (c.c.) varlığına ve birliğine imandan ibadetlere, toplumsal ilişkilerden ahiret hayatına kadar pek çok konuda emir, yasak ve ilkeler içerir. Her Müslüman'ın Kur'an'da yer alan dinî ve ahlaki ilkeleri öğrenmesi, bunlara uyması gerekir. Ancak Kur'an ilahi bir kitaptır ve bizim için bir rehberdir. Onda her şeyin kapsamlı bir şekilde açıklanması mümkün değildir. İşte Kur'an'da tam olarak açıklanmayan konularda Peygamberimiz (s.a.v.) devreye girmiştir. Örneğin Kur'an-ı Kerim namaz kılmayı emretmiş,

1. Nahl suresi, 43-44. ayetler.

ancak namazın nasıl kılınacağını, namaz kılarken neler yapılacağını açıklamamıştır. Hz. Peygamber (s.a.v.), **"Ben namazı nasıl kılıyorsam siz de öyle kılın."**[1] buyurarak bu ibadetin nasıl yapılacağı konusunda sözlü ve uygulamalı olarak Müslümanları aydınlatmıştır. Aynı durum zekât, sadaka ve hac gibi ibadetler için de geçerlidir. Müslümanlar bu ibadetlerin nasıl yapılacağını da Peygamberimizin (s.a.v.) açıklamalarıyla öğrenmişlerdir.

Kur'an-ı Kerim hac ibadetini farz kılmıştır. Gücü yeten, imkânı olan Müslümanlara hacca gitmeyi emretmiştir. Ancak bu ibadetin nasıl yapılacağı Kur'an'da açıkça ifade edilmemiştir. Sevgili Peygamberimiz diğer konularda olduğu gibi haccın nasıl yapılacağını da hem sözlü hem de uygulamalı olarak bizlere öğretmiştir. Bu konuyla ilgili bir hadisinde de **"Haccın nasıl yapılacağı ile ilgili kuralları benden öğreniniz."**[2] buyurmuştur. Böylece Hz. Muhammed (s.a.v.) hem Kur'an'da yer alan bir ayeti açıklamış hem de bir ibadetin nasıl yerine getirileceği konusunda insanlara rehberlik etmiştir.

Hz. Muhammed (s.a.v.), insanlara Kur'an'ın ilkelerini tebliğ etmiş ve açıklamıştır.

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) hem İslam'ın emir, yasak ve öğütlerini insanlara anlatmış hem de Kur'an ayetlerini açıklamıştır. O, açıklamaları ve uygulamalarıyla hepimize dünya ve ahirette mutlu olmanın yollarını göstermiştir. Kur'an ayetlerini açıklayıp uygularken, insanları İslam'a davet ederken hiç kimseye baskı yapmamış, zorlamada bulunmamıştır. Bizler de Sevgili Peygamberimizi (s.a.v.) kendimize örnek alalım. Dinimizin öğütlerine uymayı ilke edinelim.

ETKİNLİK

Hz. Muhammed (s.a.v.) namaz, oruç, zekât, hac vb. ibadetlerin nasıl yapılacağını açıklayıp öğretmese Müslümanlar dinî ilkelerin uygulanması konusunda ne gibi güçlüklerle karşılaşırdı? Sınıfınızda arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

1. Buhârî, Ezan, 18.
2. Nesâî, Menâsik, 27.

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) Bütün İnsanlar İçin Uyarıcı ve Müjdeci Olması

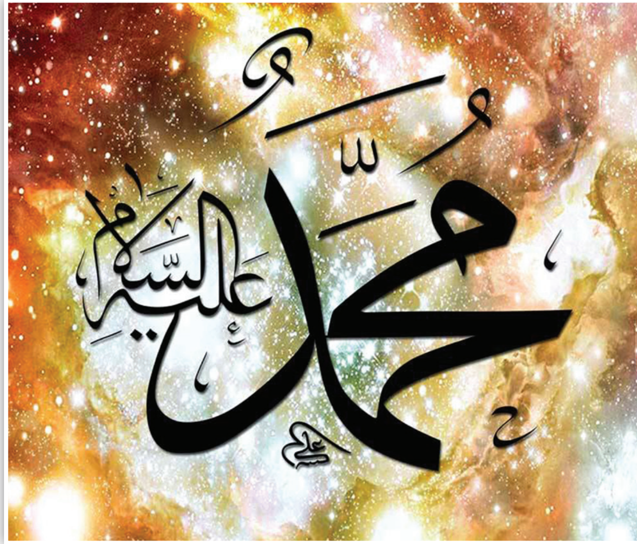
Hz. Muhammed'in (s.a.v.) peygamberlik görevi yaklaşık yirmi üç yıl sürmüştür. O, peygamberlik hayatının her anında insanlarla iç içe olmuş, Kur'an ayetlerini, dinimizin emir ve yasaklarını açıklamıştır. Cami ve mescitlerde, toplantı ve sohbetlerde Müslümanları, dinî ilkelerin neler olduğu ve bu ilkelere uymanın önemi konusunda aydınlatmıştır.

Peygamberimiz (s.a.v.) her fırsatta insanlara doğru yolu göstermiş, dünya hayatının geçiciliği, kötülüklerden uzak durmanın önemi vb. birçok konuda da insanları uyarmıştır. Çünkü peygamber olarak Hz. Muhammed'in (s.a.v.) başlıca sorumluluklarından biri de insanları uyarmaktır. Kutsal kitabımız Kur'an-ı Kerim'de, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) insanlara öğüt vermek ve onları uyarmak amacıyla gönderildiğini vurgulayan birçok ayet bulunur. Bunlardan birinde, **"Doğrusu biz seni hak (Kur'an) ile müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik..."**[(1)] buyrulur. Aynı konuyla ilgili olarak Ahzâb suresinde ise şu ifadeler yer alır: **"Ey Peygamber! Biz seni bir şahit, bir müjdeleyici, bir uyarıcı; Allah'ın izniyle kendi yoluna çağıran bir davetçi ve aydınlatıcı bir kandil olarak gönderdik."** [(2)] Böylece Hz. Peygamber'in (s.a.v.) hem bir davetçi ve elçi hem de bir uyarıcı olduğuna dikkat çekilir.

NOT EDELİM

"Biz seni bütün insanlara müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik. Fakat insanların çoğu bunu bilmezler."

(Sebe suresi, 28. ayet.)

Muhammed Aleyhisselam yazılı bir hat örneği

Kur'an-ı Kerim'de açıkça bildirildiğine göre Yüce Allah (c.c.) her millet için mutlaka bir uyarıcı, bir peygamber göndermiştir.[(3)] Hz. Muhammed (s.a.v.) de bu peygamberlerden biridir. O, hayatının her aşamasında; günah, zulüm, kötü alışkanlıklar, haksızlık, şirk, yalan, hile, yalancı şahitlik, dedikodu, kibir, bencillik vb. kötülüklerden uzak durmaları konusunda insanları uyarmıştır.

1. Bakara suresi, 119. ayet.
2. Ahzâb suresi, 45-46. ayetler.
3. bk. Fâtır suresi, 24-25. ayetler.

Sadece Allah'a (c.c.) inanıp ibadet etmek gerektiğini vurgulamıştır. Dünya hayatını anlamlı bir şekilde değerlendirmemiz gerektiğini belirtmiştir. Bu dünyada yaptıklarımızdan ahirette mutlaka hesaba çekileceğimiz konusunda da bizlere uyarılarda bulunmuştur. Bu konuyla ilgili olarak Zilzâl suresinde şöyle buyrulmuştur: **"O gün insanlar, amellerinin kendilerine gösterilmesi için bölük bölük kabirlerinden çıkacaklardır. Artık kim zerre ağırlığınca bir hayır işlerse onun mükâfatını görecektir. Kim de zerre ağırlığınca bir kötülük işlerse onun cezasını görecektir."**(1)

Hz. Peygamber (s.a.v.), kendisinin müjdeci ve uyarıcı olduğunu insanlara açıkça söylemiştir. Örneğin Peygamberimiz (s.a.v.), bir gün Mekkeli müşriklere şöyle demiştir: **"…Allah, beni size elçi olarak gönderdi, bana Kitabı'nı indirdi ve size müjdeci ve uyarıcı olmamı emretti…"**(2) Allah Resulü Hz. Muhammed (s.a.v.), İslam çağrısına uyan, Allah'ın (c.c.) varlığına ve birliğine inananlara da müjdeler vermiştir. İman edip güzel davranışlarda bulunanların dünya ve ahirette kurtuluşa ereceklerini müjdelemiştir. İbadetlerini yerine getiren, güzel ahlaklı ve erdemli insanların Allah'ın (c.c.) rızasına ve cennete kavuşacaklarını belirtmiştir. Örneğin bir hadisinde şu müjdeyi vermiştir: **"Rükûları, secdeleri, abdestleri ve vakitlerine riayet ederek beş vakit namaza devam eden ve bu beş vakit namazın Allah katından gelen bir hak olduğunu kabul eden kimse cennete girer."**(3)

NOT EDELİM

Bir keresinde Peygamberimiz (s.a.v.), ümmetine şu müjdeyi vermiştir:

"Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmadan ölen kimse cennete girer; Allah'a bir şeyi ortak koşarak ölen de cehenneme girer."

(Müslim, İman, 151.)

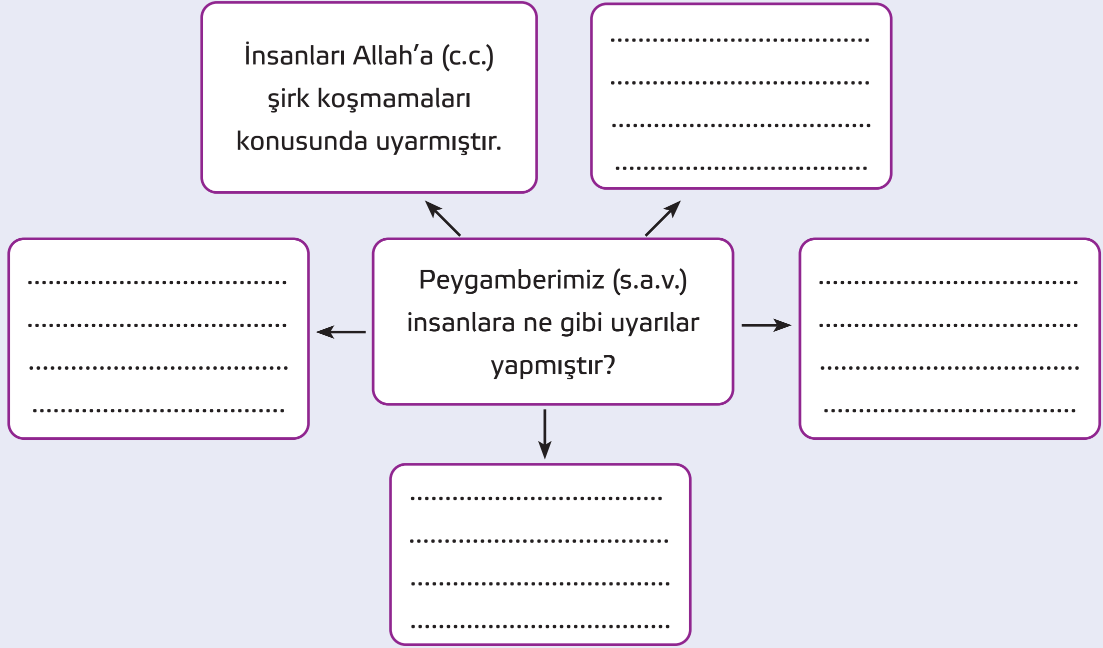
Hz. Muhammed (s.a.v.) hac sırasında yaptığı ve Veda Hutbesi olarak adlandırılan konuşmada da insanlara birçok uyarıda bulunmuştur. Başkalarının canına, malına zarar vermeme, şirk ve zulümden uzak durma, dünya hayatında yapılanların karşılığı olduğu, Allah'ın (c.c.) emirlerine bağlı kalmanın önemi vb. konularda hem kendisini dinleyenleri hem de bizleri açıkça uyarmıştır. Örneğin o, bu hutbenin bir bölümünde şöyle buyurmuştur: **"… Ey insanlar! biliniz ki Rabb'iniz birdir, atanız da birdir. Bütün insanlar Âdem'den gelmiştir. Âdem ise topraktan yaratılmıştır. Arap'ın Arap olmayana, Arap olmayanın Arap'a, beyazın siyaha, siyahında beyaza hiçbir üstünlüğü yoktur. Allah katında üstünlük ancak takva iledir. Biliniz ki bu şehriniz Mekke, bu gününüz arife ve bu ayınız zilhicce nasıl mukaddes (kutsal) ve dokunulmaz ise mallarınız ve canlarınız da aynı şekilde dokunulmazdır…"**(4)

Sonuç olarak Hz. Muhammed (s.a.v.) bizler için hem iyi bir örnek hem de bir müjdeci ve uyarıcıdır. O hâlde bizler de hayatımızın her anında Peygamberimizin (s.a.v.) uyarılarını dikkate alalım. Kutsal kitabımız Kur'an'ı ve Peygamberimizin (s.a.v.) hadislerini okumaya, anlamaya önem verelim. Hem dünya hem de ahiret mutluluğumuz için çalışmayı ilke edinelim. Onun sünnetlerine uyarak güzel ameller işlemeye gayret edelim.

.1. Zilzâl suresi, 6, 7 ve 8. ayetler.
2. İbn-i İshak, es-Sîretü'n-Nebeviyye, s. 234-235.
3. Ahmed b. Hanbel, Müsned, C 4, s. 266.
4. Bünyamin Erul, "Veda Hutbesi", TDV İslam Ansiklopedisi, C. 42, s. 592.

ETKİNLİK

Konuda verilen bilgilerden hareketle aşağıdaki şemayı tamamlayınız.

Hz. Muhammed'in (s.a.v.), Güzel Ahlakı Tamamlayıcı Olması

İslam dininde güzel ahlaka büyük bir önem verilir. Yüce Allah (c.c.), birçok ayette bizlere; büyüklerimize saygılı, dürüst, güvenilir ve adaletli kişiler olmamızı öğütler.[1] Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) de bu konuda bizler için en güzel örnektir. Rabb'imiz bir ayette, **"And olsun ki Resulullah, sizin için, Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı çok zikredenler için güzel bir örnektir."**[2] buyurarak bu gerçeği ifade etmiştir.

Hz. Muhammed (s.a.v.) çocukluğundan itibaren içinde yaşadığı toplumda sevilen, saygı duyulan bir insan olmuştur. Hz. Peygamber (s.a.v.); hayatı boyunca kibar, anlayışlı, tatlı dilli, merhametli olmayı ilke edinmiştir. Hiç kimseye kaba, kırıcı davranmamış, kin ve nefretten, kalp kırmaktan özenle kaçınmıştır. Peygamberimiz (s.a.v.) her zaman adil davranmış, emanetleri korumuş, verdiği sözleri tutmuş, çevresindeki insanlarla iyi geçinmiştir. Dürüstlüğü ve güvenilirliği sebebiyle Mekkeliler Peygamberimizi "Muhammedü'l-Emin (Güvenilir Muhammed)" diye adlandırmışlardır. Böylesi üstün özellikleri nedeniyle de Yüce Allah (c.c.) onu övmüştür. Kutsal kitabımız Kur'an-ı Kerim'de Hz. Muhammed'in (s.a.v.) ahlaki özellikleri hakkında, **"Ve sen elbette yüce bir ahlak üzeresin."**[3] buyrulmuştur.

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) hem Yüce Allah'ın (c.c.) kendisine verdiği insanları uyarma görevini en iyi şekilde yapmış hem de güzel ahlakıyla bizlere örnek olmuştur. O, bu konuyla ilgili bir hadisinde, **"Ben ancak güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim."**[4] buyurmuştur.

1. bk. Mâide suresi, 8. ayet; En'âm suresi, 152. ayet.
2. Ahzâb suresi, 21. ayet.
3. Kalem suresi, 4. ayet.
4. Malik b. Enes, Muvatta, Hüsnü'l-Hulk, 8.

Hz. Muhammed (s.a.v.) bir keresinde yanına gelerek cennete nasıl girileceğini soranlara, **"Takva (Allah'tan sakınma) ve güzel ahlak."**[1] cevabını vermiştir. O, başka bir hadisinde ise dinimizin ahlaka verdiği önemi vurgulamak için **"Nerede olursan ol, Allah'a karşı sorumluluğunun bilincinde ol! Kötülüğün peşinden iyi bir şey yap ki onu yok etsin. İnsanlara da güzel ahlaka uygun biçimde davran!"**[2] buyurmuştur.

NOT EDELİM

Hz. Muhammed (s.a.v.) gereksiz yere konuşmaz, kimsenin dedikodusunu yapmazdı. Verdiği sözleri tutar, tutamayacağı sözler vermekten kaçınırdı. Konuşmalarında herkesin anlayacağı bir dil kullanırdı. Söyledikleri herkes tarafından kolayca anlaşılırdı. Allah Resulü (s.a.v.) konuşan kimseyi sabır ve saygıyla dinler, sözünü kesmezdi. Peygamberimizle (s.a.v.) konuşan küçük büyük herkes, kendisine değer verildiğini hissederdi.

Allah'ın Kutlu Elçisi, aile fertleri başta olmak üzere çevresindeki herkesle iyi geçinirdi. Komşularına karşı son derece saygılı davranır, onların haklarını korurdu. Çevresindekilere de bu konuda öğütler verirdi. Örneğin Peygamberimizin (s.a.v.) bu konuyla ilgili bir hadisi şöyledir: **"Allah'a ve ahiret gününe iman eden kimse, komşusuna eziyet etmesin. Allah'a ve ahiret gününe iman eden kimse misafirine ikramda bulunsun. Allah'a ve ahiret gününe iman eden kimse ya hayır söylesin veya sussun."**[3]

Peygamberimizi (s.a.v.) örnek almalı, temizliğe önem vermeliyiz.

Allah Resulü (s.a.v.) sade ve temiz giyinir, dişlerini düzenli olarak fırçalardı. Düzenli olarak banyo yapar, saç, sakal ve tırnak bakımına özen gösterirdi. Çevresindeki kişilerin görüşlerine değer verir, arkadaşlarıyla istişareler yapardı. Hz. Peygamber (s.a.v.) hayatı boyunca pek çok sıkıntı ve güçlükle karşılaşmış ancak hiçbir zaman yılgınlık göstermemiştir. Peygamberimiz (s.a.v.); inançlı, kararlı ve sabırlı bir şekilde güçlüklerin üstesinden gelmiştir. Bütün bunlar, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) güçlü bir karaktere ve üstün ahlaki özelliklere sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

---

1. Tirmizî, Birr, 62.
2. Tirmizî, Birr, 55.
3. Müslim, İman, 74-75.

Esasen Hz. Muhammed'in (s.a.v.) ahlaki özelliklerinin kaynağı, Allah kelamı Kur'an'dır. Hz. Aişe (r.a.), kendisine gelerek Hz. Peygamber'in (s.a.v.) ahlakı nasıldı diye soranlara, **"Siz hiç Kur'an okumuyor musunuz? Onun (Allah Resulü'nün) ahlakı Kur'an'dan ibaretti."**[1] cevabını vererek bu gerçeğe işaret etmiştir. Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) de bir hadisinde, **"Beni Rabb'im terbiye etti ve terbiyemi pek de güzel yaptı."** [2] buyurarak aynı gerçeği vurgulamıştır.

Bütün bu açıklamalardan da anlaşılacağı gibi Hz. Muhammed (s.a.v.) sözleri, davranışları ve yaşayışıyla bizler için en güzel örnektir. O, güzel ahlakın tamamlayıcısıdır. Bizler de onu kendimize örnek alalım. Hz. Muhammed (s.a.v.) gibi dürüst, çalışkan, yardımsever, müsamahalı, iyi huylu bir insan olmayı ilke edinelim.

ETKİNLİK

Hz. Muhammed (s.a.v.)	**Ben**		
	Bazen	**Her zaman**	**Hiçbir zaman**
Dürüsttü.			
Müsamahalıydı.			
Komşularıyla iyi geçinirdi.			
Adaletliydi.			
Haksızlık yapmazdı.			
Büyüklerini sever, sayardı.			
Kötü söz söylemezdi.			
Kalp kırmazdı.			
İnsanlara değer verirdi.			
Temizliğe önem verirdi.			
Boş ve gereksiz konuşmalardan kaçınırdı.			
Kur'an'ın öğütlerine uyardı.			
Şefkatli ve merhametliydi.			
Güzel ahlaklıydı.			

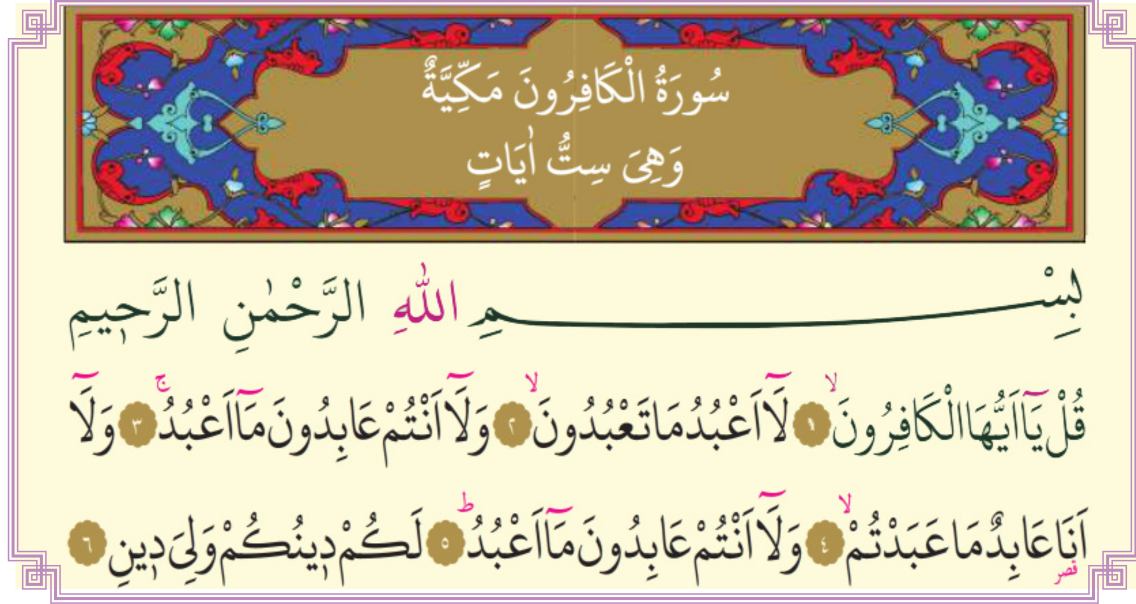
Yukarıdaki tabloda Hz. Muhammed'in (s.a.v.) bazı ahlaki özellikleri sıralanmıştır. Siz bunlardan hangilerine uymaya özen gösteriyorsunuz? Kendinize uygun seçeneği "X" ile işaretleyiniz. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) örnek davranışlarından hareketle kendi davranışlarınızı değerlendiriniz.

1. Müslim, Salâtü'l-Müsâfirîn, 139.
2. Suyuti, Câmiu's-Sağîr, C 1, s. 12.

3. BİR SURE TANIYORUM: KÂFİRÛN SURESİ VE ANLAMI

Kâfirûn suresi, kutsal kitabımız Kur'an-ı Kerim'in 109. suresidir ve altı ayettir. Bu sure, ilk ayette kâfirlere hitap ettiğinden "kâfirûn" ismiyle adlandırılmıştır.

Bir keresinde Mekkeli müşrikler Peygamberimize (sa.v.) gelip "Bir sene sen bizim ilahlarımıza ibadet et, bir sene de biz senin ilahına ibadet edelim." dediler. Bu sure, böyle bir teklifin asla kabul edilemeyeceğini ifade etmiştir. Surede, Peygamberimizin (s.a.v.) onların bu teklifini kesin bir şekilde reddettiği açıklanmıştır.

OKUNUŞU

Bismillâhirrahmânirrahim.

1. Kul yâ eyyühel kâfirûn. 2. Lâ a'büdü mâ ta'büdûn. 3. Velâ entüm âbidûne mâ a'büd. 4. Velâ ene âbidüm mâ abedtüm. 5. Velâ entüm âbidûne mâ a'büd. 6. Leküm dînüküm veliye dîn.

ANLAMI

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla (başlarım).

1. "De ki: Ey Kâfirler! 2. Ben sizin kulluk ettiklerinize kulluk etmem. 3. Siz de benim kulluk ettiğime kulluk edecek değilsiniz. 4. Ben sizin kulluk ettiklerinize kulluk edecek değilim. 5. Siz de benim kulluk ettiğime kulluk edecek değilsiniz. 6. Sizin dininiz size, benim dinim de banadır."

ETKİNLİK

Kâfirûn suresinden ne gibi mesaj ve ilkeler çıkarabiliriz? Arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

OKUMA METNİ

VEDA HUTBESİ

Hz. Peygamber (s.a.v.), Veda Hutbesi'nde Allah'a (c.c.) hamd ve senadan sonra kendisini dinleyen yüz bini aşkın Müslüman'a şöyle seslendi: "Ey insanlar! Bilmiyorum, belki de bugünden sonra burada sizinle bir daha buluşamayacağım. Allah'ın rahmeti, bugün sözümü işitip onu iyice kavrayanların üzerine olsun! Benim bu sözlerimi burada bulunanlar bulunmayanlara bildirsin. Olabilir ki bildirilen kimse burada bulunandan daha iyi anlar ve itaat eder.

Ey insanlar! Biliniz ki Rabb'iniz birdir, atanız da birdir. Bütün insanlar Âdem'den gelmiş, Âdem de topraktan yaratılmıştır. Arap'ın Arap olmayana, Arap olmayanın Arap'a, beyazın siyaha, siyahın da beyaza hiçbir üstünlüğü yoktur. Allah katında üstünlük ancak takva iledir. Biliniz ki bu şehriniz Mekke, bugününüz arefe ve bu ayınız zilhicce nasıl mukaddes ve dokunulmaz ise mallarınız ve canlarınız da aynı şekilde dokunulmazdır. Cahiliye Devri'ndeki her türlü ribâ (faiz) kaldırılmıştır, ayağımın altındadır. Fakat anaparanız sizindir. Ne haksızlık edin ne de haksızlığa uğrayın. Kaldırdığım ilk faiz, amcam Abbas b. Abdülmuttalib'in faizidir. Cahiliye Devri'nin kan davaları da kaldırılmıştır. Kaldırdığım ilk kan davası, akrabalarımdan Rebîa b. Hâris b. Abdülmuttalib'in oğlu Âmir'in kan davasıdır.

Ey insanlar! Kadınların haklarına riayet etmenizi ve bu hususta Allah'tan korkmanızı tavsiye ederim. Siz kadınları Allah'ın emaneti olarak aldınız. Onların namus ve iffetini Allah adına söz vererek helal edindiniz. Dikkat edin! Sizin kadınlar üzerinde hakkınız olduğu gibi onların da sizin üzerinizde hakları vardır. Sizin onlar üzerindeki hakkınız iffet ve namuslarını korumalarıdır. Kadınların sizin üzerinizdeki hakları geleneklere uygun biçimde yiyecek ve giyeceklerini sağlamanızdır. Kadınlar hususunda Allah'tan korkun ve onlara en iyi şekilde davranın.

Ashabım! Bugün şeytan sizin şu topraklarınızda yeniden hâkimiyet kurma ümidini ebediyen kaybetmiştir. Fakat size yasakladığım şeyler dışında küçük gördüğünüz şeylerde şeytana uyarsanız bu da onu sevindirir ve cesaret verir. Sözümü iyi dinleyin ve muhafaza edin. Müslüman, Müslüman'ın kardeşidir. Bir Müslüman'ın malı, rızası olmadan diğer bir Müslüman'a helal olmaz. Sakın zulmetmeyin...

Kimin yanında bir emanet varsa onu sahibine iade etsin. Rabb'iniz olan Allah'tan sakının, ona kulluk edin. Beş vakit namazınızı kılın. Ramazan ayında oruç tutun, hac ibadetini yerine getirin, mallarınızın zekâtını gönül hoşluğuyla verin. Yöneticilerinize, Allah'ın kitabına uydukları sürece itaat edin ve böylece Rabb'inizin cennetine girin. Benden sonra küfre ve sapkınlığa düşüp birbirinizin boynunu vurmayın. Benden sonra hiçbir peygamber gelmeyecektir. Ey müminler! Size iki emanet bırakıyorum. Onlara sımsıkı sarıldığınız takdirde bir daha asla yolunuzu şaşırmazsınız. Bunlar Allah'ın kitabı Kur'an'la Peygamberi'nin sünnetidir."

Vâkıdî, Kitabu'l- Meğâzî, C 3, 361-365; İbn-i Hişam, es-Sîretü'n-Nebeviyye, C 4, s. 345-346.

(Özetlenip alınmıştır.)

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplandırınız.

1. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) insani özellikleri nelerdir? Söyleyiniz.
2. Hz. Muhammed'i (s.a.v.) diğer insanlardan ayıran en önemli yönü nedir? Açıklayınız.
3. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) peygamberlik yönü ve son peygamber oluşu hakkında bilgi veriniz.
4. Hz. Muhammed (s.a.v.) Kur'an'ı niçin açıklamıştır? Örnek vererek anlatınız.
5. Peygamberimiz (s.a.v.) insanları hangi konularda uyarmıştır? Söyleyiniz.
6. Peygamberimizi (s.a.v.) niçin örnek almalıyız? Açıklayınız.

B. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruların doğru seçeneğini işaretleyiniz.

1. I. Peygamberimiz (s.a.v.), Kur'an'daki kavramların ve kapalı içerikli ayetlerin ne anlama geldiğini Müslümanlara anlatmıştır.

II. Peygamberimiz (s.a.v.) namazın nasıl kılınacağını, haccın nasıl yapılacağını, abdestin nasıl alınacağını uygulamalı olarak Müslümanlara öğretmiştir.

Yukarıdaki bilgiler Peygamberimizin (s.a.v.) hangi yönünü vurgulamaktadır?

A) İnsanlara değer verdiğini

B) Kur'an-ı Kerim'i açıkladığını

C) Güzel ahlak sahibi olduğunu

D) İnsanları uyardığını

2. "Hatemü'l-Enbiya" **kavramı ne anlama gelmektedir?**

A) Peygamberlerin ilki

B) Peygamberlik kurumu

C) Peygamberlerin sonuncusu

D) Peygamberlik mührü

3. **"Ve sen elbette yüce bir ahlak üzeresin."**

Kalem suresi, 4. ayet.

"(Resulüm!) Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik."

Enbiya suresi, 107. ayet.

Yukarıdaki ayetler Peygamberimizin (s.a.v.) hangi yönünü ifade etmektedir?

A) Allah'ın kulu olduğunu

B) Hayatında hem sevinçli ve hem de üzüntülü anlarının olduğunu

C) Tüm insanlar gibi ölümlü olduğunu

D) Güzel ahlak sahibi ve rahmet peygamberi olduğunu

4. Hz. Muhammed (s.a.v.) hakkında aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

A) Hz. Muhammed (s.a.v.) müsamahakâr ve iyi huylu bir insandı.

B) Hz. Muhammed (s.a.v.), Müslümanları ibadetlerin nasıl yapılacağı konusunda bilgilendirmiştir.

C) Hz. Muhammed (s.a.v.), kıyametin ne zaman kopacağını insanlara açıklamıştır.

D) Hz. Muhammed (s.a.v.), dünya hayatının anlamlı bir şekilde değerlendirilmesi konusunda insanları uyarmıştır.

C. Aşağıda verilen bilgilerden doğru olanların başına "D", yanlış olanların başına ise "Y" yazınız.

( ) Hz. Muhammed (s.a.v.) insanüstü özelliklere sahiptir.

( ) Hz. Muhammed'i (s.a.v.) diğer insanlardan ayıran en önemli özelliği, Allah'tan (c.c.) vahiy almasıdır.

( ) Kur'an-ı Kerim'de ibadetler ayrıntılı olarak açıklanır.

( ) Kâfirûn suresi, yedi ayetten oluşmaktadır.

( ) Hz. Muhammed'in (s.a.v.) peygamberliği evrenseldir.

( ) Kâfirûn suresi, Medine'de indirilmiştir.

( ) Hz. Muhammed (s.a.v.) müjdeleyici ve uyarıcıdır.

Ç. Aşağıda verilen Kâfirûn suresinde boş bırakılan bölümleri doğru bir şekilde tamamlayınız.

Kul yâ .... Lâ a'büdü .... Velâ entüm .... Velâ ene .... Velâ entüm âbidûne mâ a'b üd...

5. ÜNİTE
İSLAM DÜŞÜNCESİNDE YORUMLAR

ÜNİTEYE HAZIRLIK

1. Mezhep, fıkıh, itikat ve tasavvuf kavramlarının anlamlarını öğreniniz.
2. Fıkhi mezheplerin hangileri olduğunu araştırıp öğreniniz.
3. Nakşibendilik hakkında araştırma yapınız.
4. Yeseviliğin Orta Asya ve Anadolu'da İslam'ın yayılmasına katkısı hakkında bir araştırma yapınız.
5. Alevilik-Bektaşilikte yer alan semah, musahiplik ve gülbank kavramlarının anlamlarını sözlüklerden bularak defterinize yazınız.

1. DİN ANLAYIŞINDAKİ YORUM FARKLILIKLARININ SEBEPLERİ

Sizce insan çocukluk, gençlik ve yaşlılık gibi hayatının çeşitli dönemlerinde aynı şeyleri mi düşünür? İnsanlar her konuda aynı şeyi düşünebilir mi? Niçin?

Yüce Allah (c.c.) tarafından gönderilen son din İslamiyet, bu dinin peygamberi Hz. Muhammed (s.a.v.), kutsal kitabı ise Allah kelamı Kur'an-ı Kerim'dir. Dolayısıyla İslam dininin inanç ve ibadet ilkeleri, neleri emredip neleri yasakladığı Kur'an-ı Kerim'de ve Peygamberimizin (s.a.v.) sünnetinde ortaya konulmuştur. Hz. Muhammed (s.a.v.) vefat etmeden önce gelen son ayetlerle de din tamamlanmıştır. Bu konuyla ilgili olarak Mâide suresinde, **"... Bugün size dininizi tamamladım, üzerinize nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslam'ı beğendim..."**(1) buyrulmuştur.

Yüce Allah (c.c.), insanları doğru yola iletmek amacıyla Hz. Muhammed (s.a.v.) aracılığıyla son din olarak İslam'ı göndermiştir. Peygamberimiz (s.a.v.), sağlığında Müslümanları inanç ve ibadet konularında aydınlatıyor, onların dinî konulara ilişkin sorularına cevap veriyordu. Onun vefatından sonra İslam dini Arabistan'ın dışında hızla yayılmaya başladı. Farklı kültürlerden insanlar İslam dinini benimsedi. Böylece Müslümanlar değişik kültür, örf, âdet, gelenek ve göreneklere mensup insanlarla tanıştılar. Bu durum pek çok dinî meselenin ortaya çıkmasına neden oldu. Müslüman ilim adamları bu meselelere çözümler aradılar. Dinimizin temel kaynakları olan Kur'an ve sünneti esas alarak çeşitli yorumlar getirdiler. Bunlar dinin kendisi değil, dine ilişkin anlayışlardır. Çünkü din vahye, din anlayışı ise insanların kendi düşüncelerine, yorumlarına, dine bakış açılarına dayanır. Nitekim bu gerçeğin farkında olan İslam âlimleri, yazdıkları ve söyledikleri şeylerin hemen ardından, "Allah en doğrusunu bilendir." sözünü eksik etmemişlerdir. Bu sözleriyle ortaya koydukları bilgilerin, düşünce ve yorumların, dinin aslına değil, kendilerine ait olduğuna dikkat çekmişlerdir.

İslam dini tektir. Ancak İslam'ın temel kaynağı olan Kur'an ayetlerinin pek çok yorumu vardır. İslam dininin ilkelerinin nasıl anlaşılması gerektiğine ilişkin tarih boyunca ortaya çıkan yorum farklılıklarının bazı sebepleri vardır. İnsan unsuru, ortam ve kültür bu sebeplerden başlıcalarını oluşturur.

NOT EDELİM

Din ve din anlayışı birbirinden farklı olgulardır. Din, Yüce Allah'ın (c.c.) gönderdiği ilahi mesajlar bütünüdür. Kur'an-ı Kerim'de belirtilen inanç ve ibadet ilkeleri, her Müslüman için geçerlidir. Bunların zamana, mekâna göre değişmesi düşünülemez. Buna karşılık din anlayışı, insana ait sosyal ve kültürel bir konudur. İnsanın din hakkında geliştirdikleri yorum, duygu ve düşünceler bütünü demek olan din anlayışı, zaman içinde değişiklik gösterebilir.

1. Mâide suresi, 3. ayet.

Dini doğru anlamada birinci kaynağımız Kur'an-ı Kerimdir.

İnsan Unsuru

Kutsal kitabımız Kur'an-ı Kerim'in ve Peygamberimizin (s.a.v.) hadislerinin doğru bir şekilde anlaşılması gerekmektedir. Bunun için kapalı içerikli bazı ayetlerin ve hadislerin açıklanmaya, yorumlanmaya ihtiyacı vardır. Bunu yapacak olan da insandır. Yüce Allah (c.c.) her insanı farklı özelliklerde yaratmıştır. Her insanın kendine özgü bir yapısı, karakteri ve kişiliği vardır. İnsanların zevkleri, alışkanlıkları, olaylara bakışı, bilgi birikimi, yetenekleri de birbirinden farklıdır. Bu durum Allah'ın (c.c.) insana verdiği akıl, düşünme yeteneği ve özelliklerin bir sonucudur.

İnsanların olay ve olgulara yaklaşımları birbirinden farklılık arzetmektedir. Aynı öyküyü okuyan, aynı resme bakan kişiler, birbirinden farklı değerlendirmelerde bulunabilmektedir. Bu durum İslam âlimlerinin dinî meselelere bakışında, Kur'an-ı Kerim'in ayetlerini ve Peygamberimizin (s.a.v.) hadislerini anlayıp açıklamalarında da etkili olmaktadır.

Yaşanılan Ortam ve Kültür

Her insan bir toplum içinde dünyaya gelir. İçinde yaşadığı toplumun değerlerini, örf ve âdetlerini öğrenerek büyür. Zamanla bu değerleri, kültürel özellikleri iyice benimser. Kişilerin davranışları, düşünceleri, uygulamaları da içinde yaşadığı ortam ve kültürden etkilenir. Bu durum din anlayışı için de söz konusudur. Aynı dine inandıkları hâlde değişik coğrafi bölgelerde, farklı kültürel ortamlarda yaşayan Müslümanların din anlayışları da farklılık gösterebilmektedir.

Hz. Peygamber (s.a.v.) hayattayken hemen hemen bütün Arap Yarımadası'nda İslam dini hâkim olmuştur. Bu süreç Hz. Muhammed'in (s.a.v.) vefatından sonra da devam etmiştir. İslam dini, zamanla farklı kültürlerde ve coğrafyalarda yaşayan toplumlar arasında hızla yayılmıştır. Bu toplumların, sahip oldukları örf, âdet, gelenek ve görenekleri terk etmeleri kolay olmamıştır. Hatta onlar, sahip oldukları bazı kültürel değerleri İslam kültürüne de taşımışlardır. Müslüman olduktan sonra da bazı geleneklerini sürdürmüşlerdir. Toplumların kendilerine ait kültürel uygulamaları devam ettirmeleri dinî açıdan sorun değildir. Ancak ortam ve kültürden kaynaklanan uygulamalarla dinî ilkeleri birbirinden ayırt etmek gerekir. Bunun için de kutsal kitabımız Kur'an'ı ve Peygamberimizin (s.a.v.) hadislerini okuyup anlamamız şarttır.

Sonuç olarak şunu söylemek gerekir ki tarih boyunca Müslümanlar arasında, farklı din anlayışlarının ortaya çıkmasında insan unsuru, ortam ve kültür etkili olmuştur. Ancak ortaya çıkış nedeni ne olursa olsun din ile din anlayışını birbirinden ayırt etmek gerekir. Her Müslüman, dinin tek ve Allah'a (c.c.) ait olduğunu iyi bilmelidir. Dinin özüne aykırı olmadığı sürece, Müslümanlar arasında ortaya çıkan yorum farklılıklarını da doğal karşılamalıdır.

Konya-Türkiye

Negeri Sembilan-Malezya

Orta Cava-Endonezya

Mazar-ı-Sharif-Afganistan

Farklı ortam ve kültürler, insanların dini anlama ve yaşama şekillerini etkilemektedir.

NOT EDELİM

Sizce günümüzde dinî konularda farklı düşünce ve anlayışların ortaya çıkmasının başka ne gibi sebepleri olabilir? Sınıfınızda tartışınız.

2. İSLAM DÜŞÜNCESİNDE YORUM BİÇİMLERİ

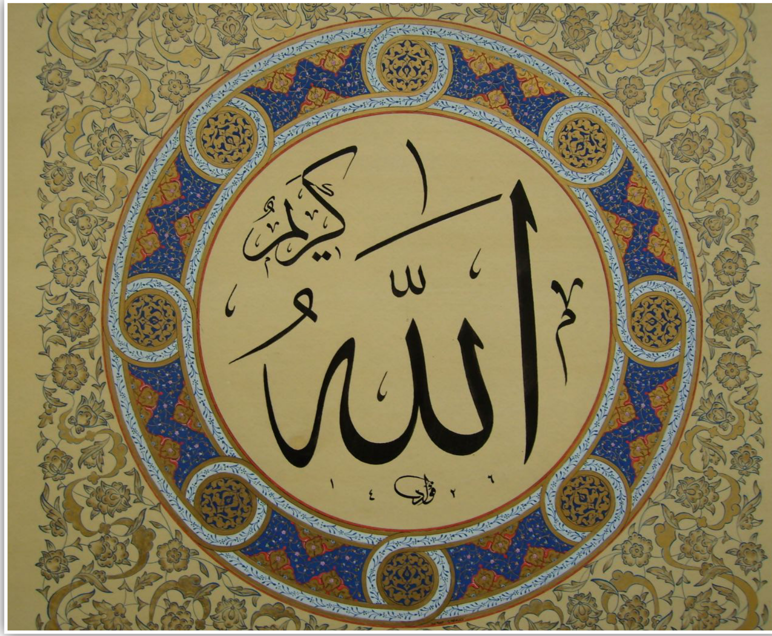
İtikat, fıkıh ve mezhep kavramları hakkında neler biliyorsunuz?

İslam düşüncesinde ortaya çıkmış çeşitli yorum biçimleri vardır. Bunlar, inançla ilgili yorumlar, fıkhi yorumlar ve tasavvufi yorumlar olmak üzere genel olarak üç başlık altında ele alınabilir.

İnançla İlgili Yorumlar

Kutsal kitabımız Kur'an-ı Kerim'de en çok üzerinde durulan konular inanç esaslarıdır. Yüce Allah'ın (c.c.) varlığına, birliğine, meleklere, kitaplara, peygamberlere, ahirete, hayır ve şerrin Allah'tan (c.c.) olduğuna inanmak dinimizin temelidir. İslam dininin inanç esasları konusunda Müslümanlar arasında hiçbir fikir ayrılığı söz konusu değildir.

Allah yazılı hüsnühat

Hz. Muhammed (s.a.v.) zamanında, Müslümanlar arasında ne inanç ve ibadetler ne de dinî uygulamalar konusunda hiçbir görüş ayrılığı yoktu. Bütün Müslümanlar, Kur'an'da yer alan emir ve ilkeleri Hz. Peygamber'in (s.a.v.) açıkladığı şekilde anlamaya, uygulamaya özen gösteriyordu. Yeni bir durum veya herhangi bir mesele ortaya çıktığında Müslümanlar hemen Hz. Peygamber'e (s.a.v.) gidip onun görüşünü alıyorlardı. Peygamberimizin (s.a.v.) açıklamalarını sorgulamadan kabul edip uyguluyorlardı. Ancak Hz. Muhammed'in (s.a.v.) vefatından sonra bu durum değişti. İslam dini, Arap Yarımadası dışında geniş bir coğrafyada yayıldı. Suriye, Irak, Mısır, İran, Anadolu, Orta Asya ve Afrika'ya kadar farklı bölgelerden, farklı kültürlere mensup pek çok kişi Müslüman oldu. Bunlar arasında Yunan, Pers (İran) ve Hint medeniyetlerine mensup kimseler de vardı. Yeni Müslüman olan kimseler eski kültürlerinden tam olarak kopamadılar. Kendilerine ait örf ve âdetleri, gelenek ve görenekleri yaşatmaya devam ettiler. Bu süreçte yoğun bir tercüme faaliyeti de başladı. Özellikle Yunan kültür ve felsefesine ait eserler Arapçaya çevrildi. Müslümanlar arasında felsefi tartışmalar ve kültürel çatışmalar ortaya çıktı. Bazı

art niyetli kişiler de İslam'ın ilkelerini, inanç esaslarını sorgulamaya başladılar. Toplumda fitne tohumları ekerek inançla ilgili konularda Müslümanlarda şüphe oluşturmaya çalıştılar.

İşte böyle bir ortamda İslam'ın ilkelerinin ayet ve hadislere dayalı olarak mantıklı ve akılcı bir şekilde savunulması gerekiyordu. İslam âlimleri de bu doğrultuda çalışmalar yaptılar. Dinimizin inanç esaslarını, ahlaki ilkelerini sistemli bir şekilde açıklayıp temellendirdiler. Ortaya atılan şüpheleri, dayanaksız iddiaları akılcı bir şekilde reddettiler. Dinimizin ilkelerini açıkça ifade edip savundular. Geçmişte İslam âlimleri tarafından bu doğrultuda yapılan bazı çalışmalar ve ortaya konulan görüşler Müslümanlar tarafından daha çok benimsendi. Onların görüşleri sistemli hâle getirilip toplandı. İşte bu da İslam kültüründe inançla ilgili (itikadi) yorumların ortaya çıkmasını sağladı. Maturidilik ve Eş'arilik İslam dünyasında ortaya çıkmış başlıca itikadi yorumlardandır. İtikat; dinin inançla ilgili esaslarını ve ilkelerini ifade eder.

Maturidilik

Maturidilik; İmam Maturidi'nin görüşleri ve düşünceleri doğrultusuda oluşmuştur. İmam Maturidi, 852'de Semerkant yakınındaki Maturid denilen yerde doğmuş, 944'te Semerkant'ta vefat etmiştir.

İmam Maturidi küçük yaşlardan itibaren Semerkant'ta ilim öğrenmeye başlamış, zamanla kendisini İslami ilimlerde yetiştirmiştir.

İmam Maturidi, İslam'ın inanç esaslarını Kur'an ve sünneti esas alarak aklî delillerle temellendirmeye ve savunmaya çalışmıştır. O, insanın Allah'ın (c.c.) varlığını, birliğini, sıfatlarını aklıyla kavrayabileceği görüşündedir.[1] İmam Maturidi, İslam dünyasının yetiştirdiği en büyük kelam âlimlerinin başında gelir. İmam Maturidi'nin görüşleri doğrultusunda itikadi mezheplerden biri olan Maturidilik ortaya çıkmıştır.

İmam Maturidi'nin görüşleri Semerkant, Pakistan, Afganistan, Türkiye, Balkanlar, Orta Doğu gibi pek çok bölge ve ülkede yayılmıştır.

İmam Maturidi Türbesi (Semerkant-Özbekistan)

Kelam, İslam dininin inanç esaslarını konu edinen bir ilim dalıdır.

NOT EDELİM

1. Bekir Topaloğlu, "Mâtüridi, TDV İslam Ansiklopedisi, C28, s. 151.

Eş'arilik

Eş'arilik; İmam Eş'ari'nin görüşleri doğrultusunda ortaya çıkmış itikadi bir mezheptir. İmam Eş'ari 874'te Basra'da doğmuş ve 936'da Bağdat'ta vefat etmiştir.

İmam Eş'ari, İslam'ın inanç esaslarını delilleriyle birlikte ortaya koymaya çalışmıştır. Onun görüşleri zamanla İslam dünyasında yayılmış ve insanlar tarafından kabul görmüştür. O da İmam Maturidi gibi kelam ilminin önde gelen âlimlerinden biri olmuştur. İmam Eş'ari Allah'ın (c.c.) varlığı ve birliği, ahiret hayatı, peygamberlik, kaza ve kader gibi konularda görüşlerini ortaya koyarken öncelikle Kur'an-ı Kerim'i ve Peygamberimizin (s.a.v.) sünnetini esas almıştır.

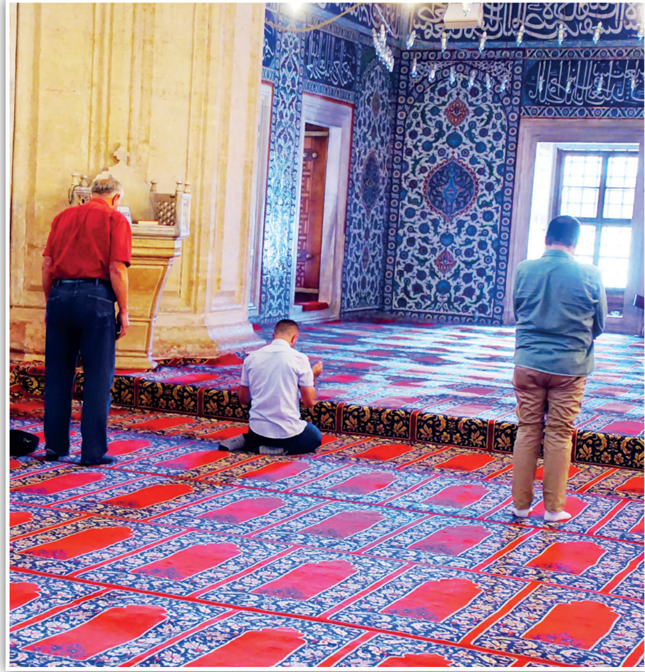
Eş'arilik başta Irak ve Suriye olmak üzere Hicaz, Horasan, Mısır ve Kuzey Afrika'da yayılmıştır.

ETKİNLİK

Maturidilik ve Eş'ariliğin benzer ve farklı yönlerini karşılaştırınız.

Fıkhi Yorumlar

Fıkıh, İslam kültürüne ait bir ilim dalıdır. **Fıkıh** kavramı sözlükte; bilmek, kavramak, anlamak, derin bilgi sahibi olmak gibi anlamlara gelir. Dinî bir terim olarak ise fıkıh; İslam'ın, ibadetler, ticaret, evlilik, boşanma, aile hukuku, miras vb. hükümlerini dayanaklarıyla birlikte ortaya koyan ilim dalına denir.

İbadetlerin nasıl yerine getirileceği fıkıh ilminin konularındandır.

İslami ilim dallarından biri olarak fıkıh, Müslümanları; ibadetlerin neler olduğu, nasıl yapılacağı, mirasın nasıl paylaşılacağı, aile hukuku vb. uygulamaya yönelik konularda bilgilendirir. Müslümanlar fıkıh ilmi sayesinde dinimizin ilkelerini günlük hayatta kolayca uygulama ve yaşama imkânı bulurlar.

İslam düşüncesinde sadece itikadi değil fıkhi yorumlar da ortaya çıkmıştır. Buna göre İslam'ın ilk dönemlerinde toplumsal hayat karmaşık değildi. Müslümanlar son derece sade bir hayat yaşıyordu. Herhangi bir problemle karşılaştıklarında da Hz. Peygamber'in (s.a.v.) verdiği cevabı tartışmasız bir şekilde kabul edip uyguluyorlardı. Çünkü o hem Allah'ın (c.c.) peygamberi hem de dinî konularda tek otoriteydi.

Ancak Sevgili Peygamberimizin (s.a.v.) vefatından sonra İslam dini geniş bir coğrafyada hızla yayıldı ve farklı milletlere, kültürlere mensup pek çok insan Müslüman oldu. Namaz, oruç, hac, zekât, miras, ticaret vb. konularda birçok yeni sorunla karşılaşıldı. Müslümanlar bu gibi konularda karşılaştıkları meselelerin çözümünü öğrenmek için İslam âlimlerine başvurdular. Onlar da yaşadıkları bölgelerde, karşılaşılan sorunlara, Kur'an ve sünnette açıkça yer almayan konularda yine dinimizin bakış açısını esas alarak çözüm ürettiler. İşte zamanla bazı İslam âlimleri tarafından, dinî meselelere çözüm üretmek için ileri sürülen görüşler Müslümanlar tarafından benimsendi. Bu görüşler toplumda yaygınlaşarak zamanla sistemli hâle getirildi. Böylece İslam düşüncesinin önemli bir unsuru olan fıkhi yorumlar ortaya çıktı. Hanefilik, Malikilik, Şafiilik, Hanbelilik İslam dünyasında yaygın olan başlıca fıkhi yorumlardır.

Hanefilik

Hanefilik; Ebu Hanife'nin görüş ve düşünceleri doğrultusunda ortaya çıkmıştır. Ebu Hanife, 699'da Kûfe'de dünyaya gelmiş, 767'de Bağdat'ta vefat etmiştir. O daha sonraları İmam Âzam adıyla meşhur olmuştur.

Ebu Hanife küçük yaşta Kur'an-ı Kerimi ezberlemiş ve hafız olmuştur. Başta fıkıh ve kelam olmak üzere dinî ilimlerde kendisini yetiştirmiştir. O, bir yandan ticaretle uğraşırken bir yandan da ilmî çalışmalarını sürdürmüştür. Derin bilgisi, güçlü zekâsı ve ticaretteki tecrübesi ile toplumsal hayatta Müslümanların dinî konularda karşılaştıkları sorunlara pratik çözümler getirmiştir. Ebu Hanife din ilgili sorunlara çözüm getirirken Kur'an ve sünneti esas almıştır. Bunun yanında hüküm verirken aklını kullanmaya da büyük önem vermiştir. Onun görüşleri insanlar tarafından benimsenmiş ve Hanefilik mezhebinin temelini oluşturmuştur. Hanefilik daha çok Türkiye, Balkanlar, Pakistan, Afganistan, Irak, Suriye, Türk Cumhuriyetlerinde yayılmıştır.

Malikilik

Malikilik; İmam Malik'in görüşleri doğrultusunda ortaya çıkmıştır. İmam Malik, 712'de Medine'de doğmuş ve 795'te yine bu şehirde vefat etmiştir.

İmam Malik küçük yaşlardan itibaren ilim öğrenmeye başlamış, özellikle fıkıh ve hadis ilimlerinde uzmanlaşmıştır. Onun fıkhi konularla ilgili görüşleri zamanla sistemli hâle gelmiş, Malikilik mezhebinin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

İmam Malik Medine'de yaşadığından dinî konularda açıklamalarda bulunurken Peygamberimizin sünnetine ve sahabilerin görüşlerine büyük önem vermiştir. Onun görüşleri öğrencileri vasıtası ile Mısır ve Kuzey Afrika ülkelerinde yayılmıştır.

Şafiilik

Şafiilik; İmam Şafii'nin fikirleri çerçevesinde oluşmuş fıkhi bir mezheptir. İmam Şafii, 767'de Filistin'in Gazze şehrinde doğmuş, 819'da Mısır'da vefat etmiştir.

Hayatının büyük bir bölümünü Bağdat ve Mısır'da geçiren İmam Şafii, Müslümanların dinî konularda karşılaştığı sorunlara çözümler getirmeye çalışmıştır. Onun fıkhi konulardaki görüşleri insanlar tarafından kabul görmüş ve Şafiilik mezhebinin temelini oluşturmuştur.

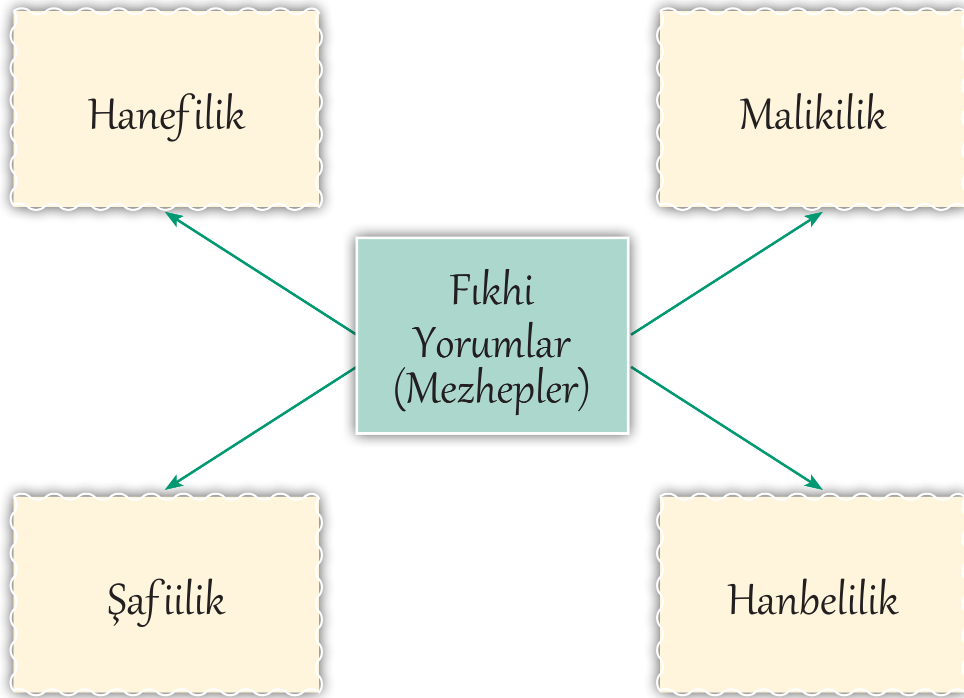
İmam Şafii Medine, Bağdat, Mısır gibi farklı bölge ve coğrafyalara ait şehirlerde bulunmuştur. O, buralardaki insanların sorularına verdiği cevaplarla İslam âlimlerine örnek olmuştur. Onun görüşleri, daha çok Suriye, Irak, Mısır ve Filistin'de yayılmıştır. Ülkemizde de Şafii mezhebine mensup Müslümanlar bulunmaktadır.

Hanbelilik

Hanbelilik; Ahmed bin Hanbel'in görüş ve düşünceleri çerçevesinde ortaya çıkmıştır. Ahmed bin Hanbel, 780'de Bağdat'ta doğmuş ve 854'te yine aynı şehirde vefat etmiştir.

Küçük yaşta Kur'an-ı Kerim'i ezberleyen Ahmed bin Hanbel, çok iyi bir eğitim görmüş, ilim öğrenmek için çeşitli seyahatlerde bulunmuştur. O, özellikle hadis ve fıkıh alanında derin bilgisi olan bir âlim olarak tanınmıştır.

Ahmed bin Hanbel dinî meseleleri çözüme kavuştururken öncelikle Kur'an-ı Kerim'e ve Hz. Peygamber'in (s.a.v.) sünnetine baş vurmuştur. Bu sebeple onun hadisçi yönü öne çıkmıştır. Hanbelilik mezhebi günümüzde daha çok Suudi Arabistan'da yaygındır. Bunun yanısıra Irak, Suriye, Filistin'de de bu mezhebe mensup olanlar vardır.

ETKİNLİK

Çevrenizde Şafiilik, Malikilik vb. farklı mezheplere mensup Müslümanlar var mıdır? Varsa bunların, namaz, abdest vb. konularda ne gibi farklı uygulamaları söz konusudur? Gözlemlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

3. İSLAM DÜŞÜNCESİNDE TASAVVUFİ YORUMLAR

Sufi, tasavvuf ve mutasavvıf kavramları hakkında neler biliyorsunuz?

İslam kültürüne ait temel unsurlardan biri, tasavvufi yorumlardır. **Tasavvuf** daha çok İslam'ın ahlaki boyutunu ön plana çıkaran, kalbe Allah (c.c.) sevgisini yerleştirmeyi amaç edinen bir düşünce akımıdır. Bu düşünce akımı, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) yaşantısına uygun bir hayat tarzının Müslümanlar arasında hâkim olmasını ister. Sade bir şekilde yaşamaya önem verir. İnsanı ahlaki yönden yüceltmeyi, böylece ona Allah'ın (c.c.) sevgisini kazandırmayı amaç edinir.

Hz. Peygamber (s.a.v.) zamanında Müslümanlar her türlü lüks ve gösterişten uzak, sade bir hayat yaşıyorlardı. Ellerindeki imkânlarla yetiniyor, dünya malına tamah etmiyorlardı. Gereksiz harcama yapmak yerine mal veya paralarının fazlasını fakirlere dağıtmayı tercih ediyorlardı.

Allah Resulü'nün (s.a.v.) vefatından sonraki dönemde hızlı bir fetih hareketi başladı. Yeni ülkeler, zengin ve verimli topraklar fethedildi. Bu sayede Müslümanlar zamanla iyice zenginleşti. Artan ekonomik imkânlara paralel olarak bazı Müslümanların lüks içinde yaşaması, aşırı zenginliğe sahip olması İslam âlimleri arasında tartışmalara neden oldu. Bazı âlimler, manevi duyguları körelten, dinî değerlere bağlılığı azaltan lüks yaşam tarzının İslam'a aykırı olduğunu vurguladılar. Müslümanların, Hz. Peygamber (s.a.v.) zamanındaki sade hayat tarzına tekrar yönelmesi gerektiğini savundular. Çevrelerindeki kişilere lüks ve savurganlıktan kaçınmayı, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) sünnetine uymayı, dünya malına fazla önem vermemeyi öğütlediler. Müslümanları ahiret hayatını düşünmeye, güzel ahlaklı olmaya, kalp temizliğine önem vermeye çağırdılar. İşte zamanla bu İslam âlimlerinden bazılarının düşünceleri toplumda daha çok kişi tarafından benimsenerek sistemli hâle getirildi. Böylece tasavvufi yorumlar oluştu. Yesevilik, Kadirilik, Nakşibendilik, Mevlevilik, Alevilik- Bektaşilik İslam düşüncesinde ortaya çıkmış tasavvufi yorumlardan başlıcalarıdır.

Mevlevilik, İslam düşüncesindeki tasavvufi yorumlardan biridir.

ETKİNLİK

Yol odur ki doğru vara
Göz odur ki Hakk'ı göre
Er odur ki alçakta dura
Yüceden bakan göz değil.

Yunus Emre Divanı - Seçmeler, s. 254.

Yunus Emre'nin yukarıdaki sözü ne anlama gelmektedir? Düşüncelerinizi aşağıya yazınız.

....

....

....

....

....

....

....

3.1. Yesevilik

Ahmet Yesevi kimdir? Onun hakkında neler biliyorsunuz?

Yesevilik; Hoca Ahmet Yesevi'nin görüş ve düşünceleri çerçevesinde ortaya çıkıp yaygınlaşmış tasavvufi yorumlardan biridir. Hoca Ahmet Yesevi (öl. 1166), Türkistan'ın Yesi şehrine bağlı Sayram kasabasında doğmuştur. Babası, o küçükken vefat etmiştir. İlim öğrenmeye Yesi'de başlamış, daha sonra zamanın önemli ilim merkezlerinden biri olan Buhara'ya gitmiştir.

Ahmet Yesevi, dönemin ünlü âlimlerinden dersler almış, İslami ilimlerde kendini yetiştirmiştir. Doğduğu şehir olan Yesi'ye tekrar dönen Hoca Ahmet Yesevi, burada insanları eğitmeye başlamıştır. Çevresindekilere İslam'ın ilkelerini, inanç, ibadet ve ahlak esaslarını anlatmıştır. Onun, duru ve anlaşılır bir dille söylediği şiirler, halkın İslam dinini anlamasında ve benimsemesinde önemli bir rol oynamıştır. Şiirleri, büyük ölçüde dinî ve ahlaki ilkeler, öğütler içermektedir. Hoca Ahmet Yesevi'nin Türkçe olarak söylediği, hikmet olarak adlandırılan şiir ve deyişleri Divan-ı Hikmet adı verilen eserde toplanmıştır. Ünlü mutasavvıf Hoca Ahmet Yesevi, birçok öğrenci yetiştirmiştir. Onun görüş ve düşünceleri de öğrencileri tarafından yayılmıştır. Halk tarafından çok sevilen Hoca Ahmet Yesevi; yetimleri, fakirleri, kimsesizleri, zorda kalanları gözetmiş, onlara her zaman destek olmuştur.

Yesevilikte önem verilen çeşitli ilkeler vardır. Samimi bir şekilde Kur'an ve sünnete bağlanmak, dinî emir ve yasaklara uyma konusunda titiz davranmak, dünya malına fazla önem vermemek bunlardan bazılarıdır. Dürüst olmak, doğruluktan ayrılmamak, kibirden uzak durmak, kendini kimseden üstün görmemek, sırları açığa vurmamak, cömert olmak da Yesevilikte önem verilen ilkelerdendir. Ayrıca Yesevilikte, misafirlere ikramda bulunmaya, yumuşak huylu olmaya, namazları cemaatle kılmaya, abdestli gezmeye, Allah'ı (c.c.) çok zikretmeye, onun rahmetinden hiçbir zaman ümit kesmemeye de büyük önem verilir.[1]

Hoca Ahmet Yesevi Türbesi (Yesi-Kazakistan)

ETKİNLİK

"Sünnet imiş, kâfir de olsa incitme sen,

Huda bizardır, katı yürekli gönül incitenden

Allah şahit, öyle kula hazırdır cehennem."

Ahmet Yesevi, Divan-ı Hikmet, s. 72.

bîzar: Tedirgin, bezmiş, usanmış, bezginlik getirmiş.

Huda: Allah.

Ahmet Yesevi'nin yukarıdaki sözün anlamını sınıfınızda değerlendiriniz.

1. Ahmet Güner, Tarikatlar Ansiklopedisi, s. 413-414.

3.2. Kadirilik

Kadirilik ve Abdülkadir Geylani hakkında neler biliyorsunuz?

Tasavvufi yorumlardan biri olan Kadirilik; Abdülkadir Geylani'nin görüş ve düşüncelerine dayanır. Abdülkadir Geylani, 1077 yılında Hazar Denizi'nin güneybatısında bulunan Geylan bölgesindeki Neyf köyünde doğmuş, 1166'da Bağdat'ta vefat etmiştir. Küçük yaşta babasını kaybeden Abdülkadir Geylani, annesi ve dedesi tarafından büyütülmüştür.

Abdülkadir Geylani, küçük yaşta İslami ilimleri öğrenmeye başladı. Zamanla tefsir, hadis, fıkıh, kıraat gibi İslami ilimlerde iyice uzmanlaştı. Medreselerde dersler verdi, birçok öğrenci yetiştirdi. Ancak onun gönlü tasavvuftan yanaydı. Bir süre sonra bütünüyle tasavvufa yöneldi. Bu alanda kendisini yetiştirdi. Döneminin önemli mutasavvıflarından dersler aldı, onların sohbetlerine katıldı. Tasavvuf alanında iyice derinleşen Abdülkadir Geylani, ileri sürdüğü görüşlerle meşhur mutasavvıflardan biri hâline gelmiştir.

NOT EDELİM

Abdülkadir Geylani, İslam dünyasının ilk ve en önemli sufileri arasında yer alır.

Abdulkadir Geylani'nin tasavvuf düşüncesinin temeli Kur'an ve sünnete dayanır. Kur'an'ın ilkelerine ve Hz. Peygamber'in (s.a.v.) sünnetine uygun yaşamak Kadirilikte en fazla önem verilen husustur.[1] Abdülkadir Geylani'nin tasavvuf anlayışında; cömert olmak, sabırlı olmak, hakkına razı olmak, mütevazı ve sade bir şekilde giyinmek, alçak gönüllü olmak önemli yer tutar.

Kadirilikte büyük önem verilen beş temel ilke vardır. Bunlar; himmeti yüceltmek, haramlardan uzak durmak, amelleri güzelleştirmek, azmi artırmak ve nimete saygı göstermektir.[2]

ETKİNLİK

Amelleri güzelleştirmek, azmi artırmak, nimete saygı göstermek ne demektir? Sınıfınızda tartışınız.

3.3. Nakşibendilik

Nakşi ve Nakşibendi kavramları sizlere neler çağrıştırmaktadır? Nakşibendilik hakkında neler biliyorsunuz?

Nakşibendilik; Muhammed Bahauddin Nakşibend'in (öl. 1389) görüş ve düşüncelerine dayanan tasavvufi yorum biçimidir. Muhammed Bahauddin Nakşibend, Buhara yakınlarındaki Kasr-ı Ârifan köyünde doğmuş, yine aynı köyde vefat etmiştir.

1. Halit Özdüzen, Tasavvuf Yolcusu, s. 49.
2. Nihat Azamat, "Kadiriyye" Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C 24, s.133; Ahmet Güner, Tarikatlar Ansiklopedisi, s. 12.

Muhammed Bahauddin Nakşibend, Buhara'nın tanınmış âlim ve mutasavvıflarından dersler almış, ilim öğrenmiştir. O, alçak gönüllü bir insandı. Haramlardan titizlikle sakınır, hediyeleşmeye önem verirdi. Kendisine getirilen hediyeleri karşılıksız bırakmazdı. Misafirlere saygı gösterirdi. Muhammed Bahauddin Nakşibend, içinde yaşadığı çevrede âlim ve takva sahibi bir kişi olarak tanınmıştır. Güzel ahlaklı, sade yaşamı benimseyen ve dünya malına fazla değer vermeyen bir kişi olarak toplumda sevilip saygı görmüştür.

Allah'ı (c.c.) çok zikretmek, dinin emir ve yasaklarına titizlikle uymak, dünya malına karşı hırslı olmamak, bütün canlılara iyilik etmek, hayır işlerine yönelmek Nakşibendilikte en çok tavsiye edilen davranışlardandır.

Nakşibendiliğe göre insan, günlük işlerini yapmalı, sorumluluklarını tam olarak yerine getirmeli, dünya nimetlerinden de faydalanmalıdır. Ancak bunları yaparken Yüce Allah'a (c.c.) karşı görevlerini de asla ihmal etmemelidir. Allah'ı (c.c.) çokça zikretmeli, onu hiçbir zaman hatırından çıkarmamalıdır. İbadetlere devam etmek, her işte Allah'ın (c.c.) rızasını gaye edinmek, kin, nefret ve düşmanlıktan uzak durmak Nakşibendilikte en çok önem verilen hususlardandır.[1]

ETKİNLİK

Nakşibendilikte, "Halk içinde Hak ile beraber olmak" ilkesine büyük önem verilir.

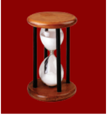
"Halk içinde Hak ile beraber olmak" sözüyle anlatılmak istenen nedir? Arkadaşlarınızla yorumlayınız.

Muhammed Bahauddin Nakşibend Türbesi (Buhara-Semerkant)

1. Necdet Tosun, "Nakşibendiyye", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C 32, s. 342-343.

3.4. Mevlevilik

Mevlâna Celaleddin Rumi hakkında neler biliyorsunuz?

Mevlevilik; Mevlâna Celaleddin Rumi'nin görüş ve düşünceleri doğrultusunda oğlu Sultan Veled (öl. 1312) tarafından sistemleştirilip kurulmuştur. Bu meşhur mutasavvıf ve düşünürümüz, 1207 yılında Horasan'ın Belh şehrinde dünyaya gelmiş, 1273'de Konya'da vefat etmiştir. Tasavvufi yorumlardan biri olan Mevlevilik onun görüş ve düşünceleri çerçevesinde oluşmuştur.

Mevlâna'nın babası, dönemin tanınmış İslam âlimlerinden biri olan Bahâuddin Veled, annesi ise Mü'mine Hatun'dur. Mevlâna, küçük yaşta iken ailesi ile birlikte Belh'ten ayrılıp Konya'ya yerleşti. Mevlâna iyi bir eğitim gördü. Onun ilk hocası, babası Bahauddin Veled'dir. Mevlâna; Halep, Şam, Konya gibi dönemin ilim merkezlerinde tanınmış İslam âlimlerinden ders aldı. Tefsir, hadis, fıkıh gibi İslami ilimlerde iyice uzmanlaşan Mevlâna Celaleddin Rumi, Arapça ve Farsça dillerini mükemmel bir şekilde öğrenmiştir. Yaşadığı dönemin edebiyat dili Farsça olduğu için Mevlâna da eserlerini bu dilde yazmıştır.

Mevlevilik; insanı yüceltmeyi amaçlayan, insanlar arasındaki ortak değerleri ön plana çıkaran bir düşünce akımıdır. Allah (c.c.) sevgisi, insan sevgisi ve insanın manevi ve ahlaki yönden yüceltilmesi Mevlevilikte önem verilen ilkelerdendir.

Mevlevilikte, ibadetler üzerinde önemle durulur. İbadetlerin düzenli ve samimi bir şekilde yapılması gerektiği belirtilir. Yüce Allah'a (c.c.) olan sevgi ve bağlılığın ibadetlerle de gösterilmesi istenir. Mevlevilikte, İslam'ın sevgi ve anlayışlı olmayı ön plana çıkaran yorumuna önem verilir. Hayatın anlamı ve insanın evrendeki üstün konumu üzerinde de sıkça durulur. Başkalarının ayıplarının yüzlerine vurulmaması, hatalarından dolayı insanların incitilmemesi gerektiği belirtilir. Milliyet, din, dil, ırk, zengin, fakir vb. hiçbir ayrım yapılmaksızın bütün insanların sevilmesi öğütlenir.

Mevlâna Türbesi ve Selimiye Camiisi (Konya)

ETKİNLİK

İnsanlar arasında ayrım yapmanın zararları nelerdir? Sınıfınızda tartışınız.

Mevlâna Celaleddin Rumi'ye göre Yüce Allah (c.c.) insana değer vermiş, onu üstün ve ayrıcalıklı bir varlık olarak yaratmıştır. O hâlde insana değer verilmeli ve saygı duyulmalıdır. Mevleviliğe göre insan, kalbini kin, hırs, kibir, kıskançlık, bencillik gibi kötü duygulardan arındırmalıdır. Sevgi ve saygıyı ilke edinmelidir.

Mevlevilik akımında dinî ve ahlaki ilkeler vazgeçilmez bir öneme sahiptir. Bu akıma göre doğruluk, adalet, hikmet, zayıfları gözetme, yardımlaşma vb. değerler genel olarak bütün insanları mutluluğa götürecek temel ilkelerdir. Buna karşın tembellik, yalan, hile, kin, nefret, öfke, dedikodu, kibir vb. kötü özellikler ise insanın helakına sebep olur. İyi bir Mevlevi bu gibi kötülüklerden uzak durmayı ilke edinmelidir.

Mevlevilik düşüncesinde sema ayininin önemli bir yeri vardır. **Sema**; müzik eşliğinde ve belli bir düzen içerisinde yapılan törene verilen addır. Sema ayinine katılanlara semazen, bu ayinin yapıldığı yerlere ise semahane denir. [1]

ETKİNLİK

Güneş gibi ol, şefkatte, merhamette,
Gece gibi ol, ayıpları örtmede,
Akarsu gibi ol, keremde, cömertlikte
Toprak gibi ol, tevazuda, mahviyette
Ya olduğun gibi görün ya da göründüğün gibi ol.

Mesnevi - Seçmeler, s. 47.

kerem : Büyüklük, asalet. Bağış olarak verme, iyilik, cömertlik, eli açıklık, lütuf.
mahviyet : Alçak gönüllülük.
tevazu : Alçak gönüllü olma, kibirlenmeme, yumuşak huylu, gösterişsiz olma.

Mevlana'nın yukarıdaki sözünün anlamını yorumlayınız ve düşüncelerinizi aşağıya yazınız.

....

....

....

....

....

1. Reşat Öngören, TDV İslam Ansiklopedisi, "Mevlana" C 29, s. 448-452; Barihuda Tanrıkorur, TDV İslam Ansiklopedisi, "Mevleviyye" C 29, s. 465-468.

3.5. Alevilik-Bektaşilik

Hacı Bektaş Veli hakkında neler biliyorsunuz?

Kültürümüzde önemli bir yeri olan tasavvufi yorumlardan biri, Alevilik-Bektaşiliktir. **Alevi** kelimesi sözlükte; Ali tarafında olan, Ali'yi seven, Ali'ye bağlı vb. anlamlara gelir. Dinî bir kavram olarak Alevilik; Hz. Peygamber'in (s.a.v.) vefatından sonra halifeliğin, Hz. Ali'nin (r.a.) ve onun soyundan gelenlerin hakkı olduğunu savunan anlayışı ifade eder. Bektaşilik ise büyük mutasavvıf ve düşünür Hacı Bektaş Veli'yi kendilerine pir ve önder olarak gören, onun yolundan gitmeyi amaç edinen kimselerin bağlı olduğu tasavvufi yorumdur.

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) vefatının ardından, sırasıyla Hz. Ebu Bekir (r.a.), Hz. Ömer (r.a.), Hz. Osman (r.a.) ve Hz. Ali (r.a.) halife olmuşlardır. Ancak bazı Müslümanlar, Peygamberimizin (s.a.v.) vefatından sonra halifeliğin öncelikle Hz. Ali'nin (r.a.) hakkı olduğuna inanmışlardır. 680 yılında Yezid'in emriyle Peygamberimizin (s.a.v.) sevgili torunu Hz. Hüseyin (r.a.) ve ailesinden bazı kişiler Kerbela'da şehit edilmişlerdir. Bu acı olay, Müslümanlarda büyük bir üzüntüye neden olmuştur. Birçok kişi ehl-i beyt mensuplarına ve onların haklarına sahip çıkmaya başlamıştır. İşte bu yaklaşım zamanla sistemli hâle gelmiş ve Alevilik akımının doğup yaygınlaşmasını sağlamıştır.

NOT EDELİM

Temel ilkelerindeki benzerlikler sebebiyle kültürümüzde Alevilik ile Bektaşilik, birlikte değerlendirilmiştir.

Hacı Bektaş Veli (Temsilî resim)

Horasan erenlerinden biri olan Hacı Bektaş Veli, 1209 yılında doğmuş, 1271 yılında vefat etmiştir. O, Anadolu'yu yurt edinmiş, burada yaşayan Türkmenlere Allah (c.c.) ve Peygamber (s.a.v.) sevgisini aşılamak için büyük çaba harcamıştır.

Hacı Bektaş Veli, insanlara İslam'ın ilkelerini ve güzel ahlak prensiplerini kavratmayı amaç edinmiştir. O, sevgi ve saygıyı ilke edinmiş, sade bir dille verdiği nasihatlerle insanların kalbinde yer edinmiştir. Sohbetlerinde; tevazu, cömertlik, fedakârlık, sevgi, saygı, anlayış vb. değerler üzerinde önemle durmuştur. İnsanlara kin ve nefretten uzak durmayı, zorda kalanlara yardım etmeyi, cömert olmayı ve kimsesizleri gözetmeyi öğütlemiştir.

Hacı Bektaş Veli, insanlar arasında ırk, renk, dil vb. ayrımlar yapılmamasını öğütlemiştir. Allah'ın (c.c.) yarattığı üstün varlık olması sebebiyle her insanın sevilmesi gerektiğini belirtmiştir. O, İslam'ın yayılması ve yaşanması için yıllarca çalışmıştır. Ortaya koyduğu ilkelerle Anadolu'da Türk kültürünün yaşatılmasında, toplumda birlik, barış ve huzurun gerçekleşmesinde büyük rol oynamıştır.

NOT EDELİM

Hacı Bektaş Veli'nin en önemli eseri Makâlât'tır.

Alevi-Bektaşi için Kur'an'a uymak, onun bildirdiği esaslardan ayrılmamak temel hedeftir. ''Buyruk''larda yer alan, "Ayetsiz, kitapsız söz söyleyip nasihat eden pirin söylediği sözler saygın değildir. Söylenen sözün kesinlikle Kur'an'a uyması gerekir."[1] şeklindeki ifadeler de bu gerçeğe dikkat çekmektedir.

Hacı Bektaş Veli Türbesi (Hacıbektaş-Nevşehir)

Alevilik-Bektaşilikte ehl-i beyt sevgisinin önemli bir yeri vardır. **Ehl-i beyt**; Hz. Peygamber'in (s.a.v.) ev halkı anlamına gelir. Pek çok İslam âlimine göre ehl-i beyt; Hz. Muhammed'le (s.a.v.) birlikte Hz. Ali (r.a.), Hz. Fatıma (r.a.), Hz. Hasan (r.a.) ve Hz. Hüseyin'den (r.a.) oluşmaktadır. Alevilik-Bektaşilik düşüncesine göre her Müslüman, ehl-i beyti sevmeli ve saymalıdır. Kerbelâ'da günlerce aç ve susuz bırakılarak şehit edilen ehl-i beyt mensuplarının acısını da yüreğinde hissetmelidir.

1. Buyruk, s.24.

Alevilik-Bektaşilikte en çok önem verilen ilkelerden biri de on iki imam inancıdır. On iki imam inancı; Alevilik-Bektaşilikte Hz. Muhammed'den (s.a.v.) sonra önder olarak kabul edilen ve Hz. Ali (r.a.) ile Hz. Fatıma'nın (r.a.) soyundan gelen on iki kişiyi ifade eder. Buna göre on iki imam sırasıyla şu kişilerden oluşur:

1. Hz. Ali (r.a.)
2. Hz. Hasan (r.a.)
3. Hz. Hüseyin (r.a.)
4. İmam Zeynelabidin
5. İmam Muhammed Bakır
6. İmam Cafer Sadık
7. İmam Musa Kazım
8. İmam Ali Rıza
9. İmam Muhammed Taki
10. İmam Ali Naki
11. İmam Hasan Askeri
12. İmam Muhammed Mehdi

ETKİNLİK

Alevilik-Bektaşilikte önem verilen ilkeler içerisinde en çok dikkatinizi çekenler hangileridir? Bunlardan üç tanesini yazınız.

....

....

....

....

....

Alevilik-Bektaşilikte önem verilen bazı kavramlar vardır. Cem, cemevi, razılık ve kul hakkı, on iki hizmet, semah, musahiplik, gülbank, Hızır orucu, Muharrem orucu bunların başında gelir.

Cem ve Cemevi

Alevilik-Bektaşilikte önem verilen kavramlardan biri cemdir. Cem kelimesi sözlükte; bir araya gelmek, toplanmak, bütünleşmek gibi anlamlara gelir. Dinî bir kavram olarak ise cem; Alevilik- Bektaşilikte belli bir disiplin ve kurallar içerisinde dede, pir veya mürşit denilen manevi önderlerin yönetiminde gerçekleştirilen törene verilen addır. Cemin yapıldığı mekânlar ise cemevi olarak isimlendirilir. Bektaşilikte cemevi yerine "meydan evi" ifadesi de kullanılır. Cemevi; ayin-i cem erkânının yapıldığı "yol, adap ve erkân yeri" olarak da nitelendirilir.

Geçmişten günümüze Alevilik-Bektaşilik kültüründe cemevi, birçok işlevi yerine getiren bir kurum olmuştur. Cemevleri zaman zaman tasavvufi sohbet ve muhabbet yeri olmuş, bazen fakirler için aşevi veya misafirhane işlevi görmüştür. Ayrıca cemevleri tarihte ve günümüzde birer ilim, eğitim ve irfan yuvası olarak da değerlendirilmiştir.

Alevilik-Bektaşilikte cemevinin ve cem töreninin çok önemli bir yeri vardır. Alevilik-Bektaşilik inancına göre cemevinin kapısı kutsal kabul edilir. Cemevinin ortasına "Kırklar Meydanı" adı verilir. Meydanın tam ortası ise "Dâr Meydanı" olarak isimlendirilir. Alevilik- Bektaşilik kültüründe cemin yapıldığı alan kutsal görülür. Burası, "Muhammed Ali Meydanı" ya da "ölmeden önce ölünen yer"[1] olarak adlandırılır.

Cem töreninden bir görüntü

Alevilik- Bektaşilikte önemli bir yeri olan cem, dede önderliğinde yapılır. Bu önemli uygulamaya katılacak kişi, evinde beden temizliğini yapar. Üzerine temiz kıyafetlerini giyerek cemevine gelir. Cemevine dua ve niyaz ederek girilir. Burası "hakikat şehri" olarak kabul edilir. Yani Alevilik- Bektaşilik inancına göre cemevi, "Ben ilmin şehriyim, Ali de onun kapısıdır." buyuran Hz. Muhammed'in (s.a.v.) manevi makamını temsil eder. Cemevinin kapısı da Hazret-i Ali'yi (r.a.) sembolize eder.

Cem törenine katılmak için cemevine gelen Alevi-Bektaşiler, dedenin önünde halka şeklinde sıralanırlar. Dede, ilk önce dargın olanlar varsa onları barıştırır. Daha sonra cem törenine geçilir. Cemde her hizmet yapılmadan önce o hizmetin anlamını ifade eden bir Kur'an ayeti okunur. Böylece Yüce Allah'a (c.c.) olan inanç ve bağlılık yenilenmiş olur. İnsanlar cemde, yüzlerini dedeye dönerek ayakta dururlar.

1. Ali Yaman, Alevilik-Kızılbaşlık Tarihi, s. 231.

Dede cem törenine "Bism-i Şah Allah, Allah!" deyip dua ederek başlar. Cem sırasında "Allahümme salli alâ seyyidinâ Muhammed ve alâ âl-i seyyidinâ Muhammed" denilerek Hz. Peygamber'e (s.a.v.) ve ehl-i beytine salavat getirilir. Cemde okunan gülbank, dua, on iki imam aşkına söylenen düvaz-imam, deyiş ve nefesler arasında sık aralıklarla topluca "Allah Allah" denir. Semahlar dönülür. Kerbelâ'da 72 evladı ve arkadaşlarıyla birlikte susuz bırakılıp şehit edilen Hz. Hüseyin (r.a.) aşkına su dağıtılır. Son olarak getirilen yiyecekler, kesilen kurbanlar dede tarafından dua yapıldıktan sonra dağıtılır.

NOT EDELİM

Dede, cemin sonunda şöyle dua eder: "Bism-i Şâh! Allah, Allah. Oturan, duran, kovsuz gıybetsiz Hak Muhammed Ali deyip evine varan tüm canların Yüce Allah dildeki dileğine, gönüldeki muradına vasıl eyleye. Gerçeğe Hû…"

Alevi- Bektaşi kültürüne göre her zaman cem yapmak mümkündür. Ancak yine de yılın belli zamanlarında yapılan bazı cemler, ön plana çıkmaktadır. Abdal Musa cemi, ikrar cemi ve görgü cemi bunlara örnek verilebilir. Buna göre yılın ilk cemi, Alevi-Bektaşi büyüklerinden Abdal Musa adına yapılır ve Abdal Musa cemi olarak adlandırılır. Bu cem, her yıl yaz bitip sonbahar gelince küskünlerin barıştırılması ve birliğin sağlanması amacıyla yapılır. Böylece insanlar arasında kardeşlik bağları güçlendirilir, toplumda birlik ve bütünlük sağlanır.

Görgü cemi, özellikle kış aylarında düzenlenir. Bu cemde aralarında problem olan kişiler barıştırılır, onların birbirlerinden helallik almaları sağlanır. Bu cem, kişilerin, dedenin ve toplumun huzuruna çıkıp kendi rızasıyla hesap vermesi esasına dayanır. Böylece kişi, manen temizlenmiş ve kendini arındırmış olur. Görgü ceminde, görgüsü görülecek kişiler kurban kestirip ceme katılanlara ikramda bulunurlar.

Cem çeşitlerinden biri de ikrar cemidir. Alevilik-Bektaşilik yoluna girmek isteyen kişi için bir cem yapılır. Bu cemde kişi, kendi istek ve arzusuyla dedenin ve cemde bulunanların huzurunda bu yolun gereklerine uyacağına dair söz verir. Dede de onun için dua eder. Buna ikrar cemi adı verilir. Bu cemde yola girmek isteyen kişi, Alevilik-Bektaşiliğin ilkelerine uyacağına; geçici tutkulardan, hırslarından, dünya menfaatlerinden vazgeçip özünü Hakk'a çevireceğine söz verir.[1]

Cem töreninin en önemli unsurlarından biri ikrardır. Bu törenin ayrılmaz bir parçası olan ikrar, kişiyi Alevi-Bektaşi yoluna bağlayan en önemli bağdır. **İkrar**; Alevilik-Bektaşilik yoluna girmek isteyen kişi tarafından verilen söz demektir. Bu söz; Alevilik-Bektaşiliğin gereklerine uymayı, kötü hırs ve arzulardan uzaklaşıp yönünü Hakk'a, gerçeğe dönmeyi ve iyi bir insan olmayı içerir.

Alevilik-Bektaşilikte ikrar, pire verilir. Pire verilen ikrar, Hz. Muhammed'e (s.a.v.) verilmiş sayılır. Hz. Muhammed'e (s.a.v) verilen ikrar ise Allah'a (c.c.) verilen ikrardır. Buna "el ele, el Hakk'a ikrarı" da denir.

1. Mehmet Yaman, Alevîlik, İnanç Edeb Erkân, s. 193.

NOT EDELİM

Alevilik-Bektaşilikle ilgili önemli kavramlardan biri de "ocak"tır. Ocak, Alevi-Bektaşi önderlerinin kendi inanç ve değerleri çerçevesinde oluşturduğu yapılanmalardır. Ocaklarda Alevi-Bektaşi önderleri, dedeleri bulunur. Burada insanlara Alevi-Bektaşi öğretisi telkin edilir. Alevilik-Bektaşilikte herkesin bir ocağa bağlı olması büyük önem taşır. Alevi-Bektaşiler, bağlı bulundukları ocağın pirinin gösterdiği yoldan ayrılmamaya, onun öğütleri doğrultusunda yaşamaya, erkânlarını bu ocağın temsilcisi aracılığıyla yürütmeye dikkat ederler.

Razılık ve Kul Hakkının Sorulması

Alevilik-Bektaşilikte kul hakkına büyük önem verilir. Kul hakkı yiyen kimseler âdeta toplumdan dışlanır. Bu kişilerin cem törenlerine katılması uygun görülmez. Bu sebeple cem töreni başlamadan önce pîr yani dede, ceme katılanlara Kur'an'dan bazı ayetler okuyarak şu uyarıları yapar: "Canlar! Hep birlikte ibadet edeceğiz, yolumuz rıza yoludur. Biz sizi sizden alıp Hakk'a teslim edeceğiz, özünüzdeki Hakk'la dâr ve didâr olacaksınız. Yüce Allah (c.c.) Kur'an'da; **"Şu bir gerçek ki müminler sadece kardeştirler. O hâlde kardeşleriniz arasında barışı sağlayın..."**[1] emrini veriyor. Başka bir ayette de Rabb'imiz, **"Ey huzura kavuşmuş insan! Sen ondan razı, o da senden razı olarak Rabb'ine dön. Seçkin kullarımın arasına katıl ve cennetime gir!"**[2] buyuruyor. Biz de size soruyoruz: Birbirinizden razı mısınız? Eğer kul kuldan razı olursa Allah da o kuldan razı olur. Aranızda birbirine dargın olanlar, üzerinde kul hakkı bulunanlar varsa dâr meydanına çıksın ve özünü dâra çeksin. Eğer yoksa "Allah eyvallah" deyiniz. "Birbirinizden razı mısınız? Birbirinize haklarınızı helal ediyor musunuz?" diye üç defa sorar. Ceme katılanlar hep beraber, "Allah eyvallah" diyerek yere niyaz ederler. Cemin önemli bir parçası olan bu uygulamayla dede, törene katılan herkesten, birbiriyle helalleşmelerini ister. Şayet ceme katılan kişiler arasında hakkı çiğnenen, yenen, haksızlığa uğrayan varsa onların hakları verilir. Ancak helalleşme gerçekleştikten sonra ceme devam edilir.

Alevi-Bektaşi kültüründe, mahşere yüzü ak, alnı açık olarak gidebilmek için cemde herkesin birbiriyle helalleşmesi, birbirinden razılık alması şarttır. Bu nedenle ceme katılanlara dede, "Allah eyvallah. Kabından döktüğün varsa doldur, ağlattığın varsa güldür. Yıktığın varsa kaldır. Doğru gez. Dost gönlünü incitme. Mürşide teslim-i rıza ol. Yalan söyleme, haram yeme, zina etme, elinle koymadığını alma, gözünle görmediğin, kulağınla duymadığın şeyi de söyleme..."[3] diyerek uyarılarda bulunur.

1. Hucurât suresi, 10. ayet.
2. Fecr suresi, 27-30. ayetler.
3. Halit Özdüzen, Tasavvuf Yolcusu, s. 100.

On iki Hizmet

Alevilik-Bektaşilik kültüründe cem, en çok önem verilen uygulamalardan biridir. Cemin düzenli, sistemli ve sorunsuz bir şekilde yerine getirilmesi şarttır. İşte bunun gerçekleşmesi için cem sırasında yerine getirilmesi gereken bazı hizmetler vardır. Bunlar on iki hizmet olarak adlandırılır.

Cem törenlerinin, insanlar arası ilişkileri düzenleyen bir yönü de vardır. Mesela cemde gelişigüzel oturulmaz ve gelişigüzel hareket edilmez. İnsanların, cemevinde kendine çekidüzen vermesi, cemin kurallarına uyması gerekir. Böyle olup olmadığı da on iki hizmeti yerine getiren görevlilerce denetlenir.

Cem sırasında yerine getirilmesi gereken on iki hizmet ve bu hizmetleri yerine getirmekle görevli kişiler şunlardır:

Dede: Cemi yöneten kişidir. Cenaze, nikâh, sünnet, ad koyma vb. törenler hep dedenin öncülüğünde gerçekleştirilir.

Rehber: Cemden önce dedenin önüne post serer. Ceme katılanlara yardımcı olur ve yol gösterir, cemde düzeni sağlar.

Gözcü: Cemin, kurallarına uygun olarak sessiz ve sakin bir şekilde geçmesini sağlamakla görevlidir.

Çerağcı: Cemevinde bulunan mum, lamba vb. aydınlatma araçlarını yakmak çerağcının görevidir.

Zakir: Cemde tevhit, düvaz-imam, miraçlama, mersiye, nevruziye okur.

Süpürgeci: Cemden önce ve sonra cemevini süpürür. Cemevinin temizliğinden süpürgeci sorumludur.

Sakacı: Ceme katılan canlara su, şerbet vb. içecekler dağıtır.

Sofracı: Ceme katılacak kimselerin getirdiği yemekleri toplar ve bunların dağıtılmasını sağ- lar. Kesilen kurbanların dağıtılmasından sorumlu olan görevli de sofracıdır.

Semahçı: Semah yapacakları ayağa kaldırır. Dönülen semaha öncülük eder.

Peykçi: Cemin yapılacağını insanlara duyurur, herkesin cemden haberdar olmasını sağla- mak onun görevidir.

İznikçi: Ceme katılanların ayakkabılarını düzenleyip muhafaza eden kişidir.

Bekçi: Ceme katılan kişilerin evlerinin güvenliğini sağlar.

Semah

Alevilik-Bektaşilikteki en önemli uygulamalardan ve cemdeki on iki hizmetten biri de semahtır. Semah, ceme katılanların, manevi coşku içerisinde aşkla ayakta ve müzik eşliğinde dönmeleridir. Alevilik-Bektaşilik kültüründe kadın ve erkekler birlikte semah dönerler. Semah hem cem töreninin önemli bir parçası hem de on iki hizmetten biridir. Bu nedenle semahsız bir cem töreni düşünmek mümkün değildir.

Semah esnasında bağlama eşliğinde deyişler okunur. Semah dönülürken el ele tutuşulmaz ve ayaklar da çıplak olur. Semaha katılanlar ya karşılıklı durarak ya da halka şeklini alarak dönerler. Ayrıca dedenin yani mürşidin olduğu yöne sırtlarını dönmemeye de dikkat ederler.

Alevilik-Bektaşilik'te semah dönmenin önemli bir yeri vardır.

Cemin bazı bölümlerinde, genellikle de son bölümünde dedenin işareti ile semah yapacak olan kişiler ayağa kalkar ve semaha başlarlar. Semah yapmanın Alevilik-Bektaşilikte ayrı bir yeri ve önemi vardır.

Ağır ağır çalınan bağlama ve söylenen nefesler eşliğinde semah dönülür. Nefesler giderek hızlanır, bununla uyumlu olarak semah dönenler de hızlanır. Semah dönerken tevhit, miraçlama, düvaz-imam ve mersiyeler de söylenir. Alevilik-Bektaşilik kültürüne göre semah; din, dil, ırk, kadın-erkek ayrımı olmaksızın, kişilerin ellerini göğe doğru kaldırarak Allah'ın (c.c.) bir ve tek olduğunu ifade etmeleri demektir.[1]

Semahta dikkat çeken bazı hareketler vardır. Mesela semahta en çok görülen figür, sağ elin ayasının yukarıya (göğe), sol elin ise yere dönük olmasıdır. Bu sembolik davranış, Alevilik-Bektaşilikteki "Hak'tan alır, halka veririz. Kendimize hiçbir şeyi mal etmeyiz." düşüncesini ifade eder. Semah aynı zamanda insanın maneviyatıyla yüzleşmesi, maddi dünyadan uzaklaşması ve Yüce Allah'a (c.c.) yaklaşmasıdır.

Musahiplik (Yol Kardeşliği)

Musahiplik**,** Alevilik-Bektaşilik kültüründe yer alan temel kavramlardan biridir. Bu kavram sözlükte, 'kardeşlik, yol kardeşliği' gibi anlamlara gelir. Musahipliğe, "ikrar ve nasip alma" da denir. Alevilik-Bektaşilik kültürüne ait dinî bir kavram olarak ise musahiplik, iki ailenin yani evli iki erkek ile eşlerinin, aralarında uzlaşıp anlaşarak birbirlerine; Allah'a (c.c.) kul, Hz. Muhammed'e (s.a.v.) ümmet ve Hz. Ali'ye (r.a.) de bağlı olacaklarına dair söz vermeleridir. Alevi-Bektaşi kültüründe, iki aile birbirleriyle musahip olmak için kesin karar verdiklerinde onlar için bir musahiplik cemi düzenlenir.

1. Nuri Özcan, "Bektaşi Musikisi" Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C 5, s.371-372.

NOT EDELİM

Hz. Peygamber (s.a.v.) 622 yılında, Mekke'den Medine'ye hicret ettiğinde müminler arasında birlik, beraberlik ve dayanışma sağlamak amacıyla Mekke'den gelen her bir Müslüman'la Medineli bir Müslüman'ı kardeş ilan etti. Kardeş ilan edilen Müslümanlar birbirlerine öz kardeşi gibi davrandılar. Beraber yiyip beraber içtiler. Birbirleriyle her türlü maddi imkânlarını, evlerini, bahçelerini, hayvanlarını paylaştılar. Zorluk ve sıkıntılara birlikte göğüs gerdiler. Hz. Muhammed (s.a.v.) de bu süreçte, Hz. Ali'yi (r.a.) kendisine kardeş edinmiştir. O, bu konuyla ilgili hadisinde şöyle buyurmuştur: **"Ya Ali! Sen dünyada ve ahirette benim kardeşimsin."** *(Tirmizî, Menâkıb, 20.)* Alevilik-Bektaşilik geleneğindeki musahiplik, bu olaya dayandırılmaktadır.

Musahip (yol kardeşi) olmaya karar veren kişiler ceme gelmeden önce evlerinde boy abdesti alır, temiz kıyafetler giyerler. Musahiplik cemini yöneten dede, huzuruna gelen canlara şu ayeti okur: **"Ey iman edenler! Samimi bir tövbe ile Allah'a dönün. Umulur ki Rabb'iniz sizin kötülüklerinizi örter. Peygamberi ve onunla birlikte iman edenleri utandırmayacağı günde Allah sizi, içlerinden ırmaklar akan cennetlere sokar. Onların önlerinden ve sağlarından (amellerinin) nurları aydınlatıp gider de 'Ey Rabb'imiz! Nurumuzu bizim için tamamla, bizi bağışla; çünkü sen her şeye kadirsin.' derler."**[1] Bu ayeti okuduktan sonra dede, musahipleri tövbe etmeye çağırır. Onlara, "Şimdi hep birlikte tövbe edelim." der. Böylece dedenin huzurunda tövbe edilip söz verilir. Bu sırada dede, tövbe etme ve söz vermeyle ilgili de Kur'an'dan çeşitli ayetler okur.

Musahiplik ceminde dede, yol kardeşi olmaya karar veren canlardan, bundan sonra ölünceye kadar birbirlerinden ayrılmayacaklarına, kardeşliklerini devam ettireceklerine dair söz alır. Dedenin de onaylamasıyla bu kişiler ömür boyu musahip olurlar.[2]

Her yıl düzenlenen görgü cemiyle de musahip olan kişilerin birbirlerine verdikleri sözü tutup tutmadıkları denetlenir. Görgü ceminde dede, canlara, "Geldiğiniz yol Ali yoludur, durduğunuz dâr Mansur dârıdır. Elimize, belimize ve dilimize sahip olacağız, diyerek vermiş olduğunuz ikrarda (sözde) duruyor musunuz?" diye sorar. Onlar da "Allah, eyvallah" diyerek dedeye karşılık verir, sözlerinde durduklarını ikrar ederler.

Gülbank

İslam kültürüne ait bütün yorum biçimlerinde olduğu gibi Alevilik-Bektaşilikte de duaya büyük bir önem verilir. Dua, gülbank olarak da adlandırılır. Alevilik-Bektaşilik inancına göre insanlar günlük hayatta, kendi kelimeleriyle ve diledikleri şekilde Allah'a (c.c.) dua edebilirler. Çünkü dua, tamamen kul ile Allah (c.c.) arasında gerçekleşen bir iletişimdir.

Alevilik-Bektaşilik kültürüne göre insanlar hem bireysel olarak hem de topluca Yüce Allah'a (c.c.) dua edebilirler. Topluca yapılan dualar ise genellikle cemevlerinde gerçekleşir. Cemevlerinde, çoğunlukla cem yapılırken dede ve babaların öncülüğünde sık sık dua ve gülbank okumak Alevilik-Bektaşilik kültürünün ayrılmaz bir parçasıdır.

1. Tahrim suresi, 8. ayet.
2. İlyas Üzüm, Tarihsel ve Kültürel Boyutlarıyla Alevilik, s. 163.

Alevilik-Bektaşilik geleneğinde, hemen hemen hayatın her alanını kapsayan, günlük hayatta sık sık okunan dua ve gülbanklar vardır. Cem törenlerinde, yemekten önce veya sonra, kurban, sünnet törenleri vb. durumlarda edilen dualar, okunan gülbanklar buna örnek olarak gösterilebilir.

Alevi-Bektaşiler gülbank okumaya genellikle, "Bism-i Şah Allah, Allah!" diyerek başlarlar. Dua ve gülbankların sonunda da "Allah'ım dualarımızı kabul et!" anlamında, "Allah, Allah!" demeyi ihmal etmezler.

Cemevinde toplanmış Alevi-Bektaşiler

Esasen Alevi- Bektaşi kültürüne ait gülbanklar; şiirsel, yerleşik ve kalıp dua ifadeleri olarak da adlandırılabilir. Alevilik- Bektaşilikteki bir gülbank örneğinde şu ifadeler yer alır: "Bism-i Şah Allah, Allah! Geldiğiniz yoldan, durduğunuz dârdan, çağırdığınız pirden şefaat göresiniz. Dârlarınız, divanlarınız kabul ola, muratlarınız hâsıl ola. Hakk'ın dergâhına yazılmış ola. Dârına durduk Ya Allah! Ya Allah! Ya Allah!.. Divanına durduk Ya Muhammed! Ya Muhammed! Ya Muhammed!.. Keremine sığındık Ya Ali! Ya Ali! Ya Ali!.."

Alevi-Bektaşilerin günlük hayatta çeşitli zamanlarda yaptıkları birçok gülbank vardır. Bunlardan biri şöyledir: "Bism-i Şah, Allah, Allah! Vakitler hayrola, hayırlar fethola. Şerler def ola. Yüce Allah dildeki dileklerimize, gönüldeki muratlarımıza vasıl eyleye. Milletimizin, devletimizin varlığını, birliğini, dirliğini sonsuz eyleye. Yüce Allah dualarımızı dergâh-ı izzetinde kabul eyleye…'' Başka bir dua örneğinde ise şu dilek ve yakarışlar yer alır: "Allah Allah. (Allah bir Muhammed, Ali) Akşamlar hayır ola. Hayırlar açılıp bollaşa. Şerler def ola. Münkirler mat, münafıklar berbat ola. Meydanlar abad ola. Sırlar gizli, gönüller mutlu ve mesrur ola. Hak, Muhammed, Ali yardımcınız ola… Cenab-ı Hak münkir, münafık şerrinden, adüv mekrinden (düşman hilelerinden) bizleri hıfz-ı emande eyleye (koruya). Dertlerimize derman, hastalarımıza şifa, borçlarımızı eda nasip ve müyesser eyleye. Allah devlet ve milletimizin kılıcını keskin, sözünü üstün eyleye. Gökten hayırlı rahmetler, yerden hayırlı bereketler ihsan eyleye…Nur-ı Nebi, Kerem-i Ali, gülbank-ı evliya Hacı Bektaş Veli. Gerçek erenler demine hû." [1]

1. Halit Özdüzen, Tasavvuf Yolcusu, s. 104.

Alevilik-Bektaşilik kültürüne ait bir sofra (lokma) duası örneği ise şöyledir: "Bism-i Şah, Allah, Allah! Allah Allah diyelim, kadim billah diyelim, geldi Hak lokması, destur ya Şah diyelim, Hak versin biz yiyelim. Gerçeğe Hû diyelim."

Sofradan kalkarken yapılan bir dua örneği ise şu şekildedir: "Bism-i Şah, Allah, Allah! Elhamdü lillah, el-hamdü lillah, nimeti celîlullah, bereketi Halîlullah! Şefaat senden Ya Resulallah! Hak erenler yedirip içirenin, pişirip kotaranın dilde dileklerini, gönülde muratlarını versin. Lokma sahiplerinin lokmaları kabul, muratları hasıl olsun. Hak hane sahiplerinin hanelerine Halil İbrahim bereketi versin, lokmalar yiyenlere helal, yedirenlere delil olsun. Gerçeğe Hû!.." Dua okunduktan sonra sofrada bulunanlar da Allah'ım kabul et! anlamında, "Allah, Allah!" derler.

Hızır Orucu ve Muharrem Orucu

Hızır orucu, Alevilik-Bektaşilikte en çok önem verilen ibadetlerden biridir. Bu oruç, genellikle şubat ayının 13, 14 ve 15. günlerinde tutulur. Bu oruç; gece yarısı başlayıp ertesi gün akşama kadar hiçbir şey yememek ve içmemek suretiyle yerine getirilir. Alevilik-Bektaşilik kültürüne göre Hızır orucunun temeli şu olaya dayanır:

Bir gün Sevgili Peygamberimizin (s.a.v.) torunları, Hz. Hasan (r.a.) ve Hz. Hüseyin (r.a.) hastalanır. Hz. Fatıma (r.a.), babası Hz. Muhammed'in (s.a.v.) yanına giderek ona, çocuklarının hastalığından duyduğu üzüntüyü anlatır. Peygamberimiz (s.a.v.) de kızına, Hz. Hasan (r.a.) ve Hz. Hüseyin'in (r.a.) hastalıktan şifa bulup iyileşmesi için üç gün adak orucu tutmalarını söyler. Daha sonra Hz. Fatıma (r.a.), babasının yanından ayrılarak evine gelir. Ev işlerinde kendisine yardım eden Fıdda ile birlikte adak orucu tutmaya başlarlar. Oruçlu oldukları birinci günün akşamında, iftar edecekleri sırada fakir biri kapılarına gelir ve onlardan yiyecek ister. Esasen sofralarında bulunan yiyecek miktarı da sınırlıdır. Ancak onlar yine de iftar için hazırladıkları yiyeceklerin hepsini kapılarına gelen fakire verirler. Kendileri de sadece su ile iftar eder ve bununla yetinirler. İkinci gün de benzer bir durum yaşanır. Hz. Fatıma (r.a.) ve Fıdda iftarlık yiyeceklerini ikinci gün, kapılarına gelen bir yetime, üçüncü gün ise bir esire verirler. Bu merhametli ve fedakâr insanlar üç gün boyunca hiçbir şey yemeden tuz ve suyla iftar etmek durumunda kalırlar. Üstelik az da olsa bulabildikleri bu nimetlerden dolayı da Allah'a (c.c.) şükrederler. Böylece üç günlük adak orucunu tamamlamış olurlar. Adak orucunun sonunda, Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) kızına ve damadı Hz. Ali'ye (r.a.), oruçlarının nasıl geçtiğini sorar. Hz. Ali (r.a.) de "Siz (yaşadığımız) durumu bilirsiniz. Ey Allah'ın Elçisi!" der. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) şöyle der: **"Üç gün peş peşe kapınıza gelen Hızır idi. Yüce Allah sizi denemek için kapınıza Hızır'ı gönderdi."**(1)

Bu olaydan kısa bir süre sonra da Yüce Allah (c.c.), Peygamberimize (s.a.v.) şu ayetleri vahyeder: **"Onlar kendi canları çekmesine rağmen yemeği yoksula, yetime ve esire yedirirler. Biz sizi Allah rızası için doyuruyoruz; sizden ne bir karşılık ne de bir teşekkür bekliyoruz. Çünkü biz, çetin ve belalı bir günde Rabb'imizden korkarız derler. İşte bu yüzden Allah onları, o günün fenalığından esirger, yüzlerine parlaklık, gönüllerine sevinç verir."**(2)

1. Abdülbaki Gölpınarlı, Kur'an Meali ve Açıklaması, s. 86.
2. İnsan suresi, 8-11. ayetler.

Hz. Ali (r.a.), Hz. Fatıma (r.a.) ve diğer ehl-i beyt mensuplarını kendilerine örnek alan Alevi-Bektaşiler, Allah (c.c.) rızası için her yıl şubat ayında üç günlük Hızır orucunu tutarlar. Daha sonra da cemevinde toplanıp Allah'a (c.c.) dua ederler. Tuttukları oruçların, kestikleri kurbanların kabul olması için niyazda bulunurlar.

Alevilik-Bektaşilikte muharrem ayının ve muharrem orucunun da önemli bir yeri vardır. Esasen muharrem ayını önemli kılan bazı unsurlar vardır. Bunlardan biri, aşure gününün bu ayın içinde yer almasıdır. Aşure gününde bazı önemli olaylar gerçekleştiğine inanılır. Örneğin Hz. Âdem Peygamber'in (a.s.) tövbesi bu günde kabul edilmiş, Nuh Tufanı bugün sona ermiş, İbrahim (a.s.) bugün ateşten kurtulmuş, Hz. Musa (a.s.) ve ona inananlar Firavun'un zulmünden bugün kurtulmuş, Hz. İsa (a.s.) da bugün dünyaya gelmiştir. Aşure gününde meydana gelen olaylardan biri de Kerbelâ'da yaşanmıştır. Peygamberimizin (s.a.v.) sevgili torunu Hz. Hüseyin (r.a.) ve onun ailesinden bazı kişiler, 10 Ekim 680'de Emevi askerleri tarafından Kerbelâ'da aç ve susuz bırakılarak şehit edilmiştir.[1] Bu üzücü olay, mezhep farkı gözetmeksizin bütün Müslümanları derinden etkilemiştir. Alevilik-Bektaşilik düşüncesine mensup olanlar başta olmak üzere genel olarak bütün Müslümanlar, asırlardır Hz. Peygamber'in (s.a.v.) torunu ve ailesinin katledilişini unutamamış, onların yasını tutmuşlardır.

Alevilik-Bektaşilik kültüründe muharrem ayının oldukça önemli bir yeri vardır. Alevi-Bektaşiler Kerbelâ Olayı'nın gerçekleştiği muharrem ayını "matem ayı" olarak nitelendirmektedirler. Bu ayda yas tutmaktadırlar. Hz. Hüseyin (r.a.) ve evladının yaşadığı acı olay nedeniyle muharrem ayının ilk on iki günü Hz. Hüseyin (r.a.) ve aile fertlerinin aç ve susuz bırakılmasının anısına, su içmemekte, kurban kesmemekte, her türlü eğlenceden uzak durmaktadırlar. Muharremin on üçüncü gününde ise Kerbelâ'dan sağ kurtulan Hz. Hüseyin'in (r.a.) oğlu Zeynelabidin'in hatırasına şükür kurbanı kesmekte ve aşure pişirip dağıtmaktadırlar.

Muharrem ayında aşure pişirip dağıtmak, toplumumuzda önem verilen bir gelenektir.

1. Dinî Terimler Sözlüğü, s. 26.

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplandırınız.

1. Din anlayışındaki yorum farklılıklarının sebepleri nelerdir? Açıklayınız.
2. Başlıca tasavvufi yorumlar hangileridir? Üç örnek veriniz.
3. Fıkıh ilmi hangi konuları ele alır? Söyleyiniz.
4. Kadirilikte önem verilen ilkelere örnekler veriniz.
5. Nakşibendilik hakkında kısaca bilgi veriniz.

B. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruların doğru seçeneğini işaretleyiniz.

1. Aşağıdakilerden hangisi fıkhi yorumlardan biri değildir?

A) Hanbelilik B) Hanefilik C) Maturidilik D) Şafiilik

2. Aşağıdakilerden hangisi kültürümüzde yaygın olan tasavvufi yorumlardan biri değildir?

A) Eş'arilik B) Mevlevilik C) Nakşibendilik D) Yesevilik

3. I. Türkistan'da doğmuştur.

II. Hikmet adı verilen şiirleri "Divan-ı Hikmet" adlı eserinden toplanmıştır.

III. Yetiştirdiği öğrenciler Orta Asya ve Anadolu'da İslam'ın yayılmasına büyük katkı sağlamıştır.

Yukarıdaki sözü edilen ünlü mutasavvıf kimdir?

A) Muhammed Bahauddin Nakşibendi

B) Ahmet Yesevi

C) Hacı Bektaş Veli

D) Abdülkadir Geylani

4. Aşağıdaki eşleştirmelerden hangisi hatalıdır?

A) Mevlevilik → Mevlana'nın görüşleri doğrultusunda oluşmuş tasavvufi bir yorumdur.

B) Maturidilik → İmam Maturidi'nin görüşleri doğrultusunda ortaya çıkmış itikadi bir mezheptir.

C) Şafilik → İmam Şafii'nin görüşleri doğrultusunda oluşmuş fıkhi bir mezheptir.

D) Hanefilik → Ahmet bin Hanbel'in görüşleri doğrultusunda ortaya çıkmış fıkhi bir mezheptir.

5. I. Maturidilik
II. Eş’arilik
III. Kadirilik
IV. Malikilik

Yukarıdakilerden hangileri inançla ilgili yorumlardandır?

A) I, III B) III, IV C) I, III, IV D) I, II

6. **İnsanın kötü davranışları terk edip güzel huylar edinmesini, Hz. Muhammed’in (s.a.v.) edep ve ahlakını davranış hâline getirmesini amaçlayan düşünce biçimine ve hayat tarzına ne ad verilir?**

A) Fıkıh
B) İtikat
C) Mezhep
D) Tasavvuf

7. Alevilik-Bektaşilik kültüründe cem sırasında yerine getirilmesi gereken bazı görevler vardır.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi Alevilik-Bektaşilikte cem törenini yönetmekle görevlidir?

A) Bekçi
B) Dede
C) Musahip
D) Saka

8. **Aşağıdaki kavramlardan hangisi Alevilik-Bektaşilik kültüründe yol kardeşliği anlamına gelir?**

A) Gülbank
B) Musahiplik
C) Razılık
D) Semah

C. Aşağıda verilen bilgilerden doğru olanların başına “D”, yanlış olanların başına ise “Y” yazınız.

( ) Alevilik-Bektaşiliğin oluşumunda, Hacı Bektaş Veli’nin görüşleri etkili olmuştur.

( ) Maturidilik, İmam Âzam Ebu Hanife’nin görüşleri doğrultusunda ortaya çıkmış bir mezheptir.

( ) Alevilik-Bektaşilikte musahiplik , muhacir-ensar kardeşliğine dayandırılır.

( ) Gülbank, Nakşibendilikle ilgili bir kavramdır.

( ) Tasavvuf, insanı ahlaken yüceltmeyi, nefsi kötülüklerden arındırmayı ve insana erdemli davranışlar kazandırmayı amaçlayan bir ilim dalıdır.

( ) Yeseviliğin kurucusu, Mevlana’dır.

( ) Cemin yapıldığı yere cemevi denir.

Ç. Ünitemizde geçen bazı önemli kişi, kelime ve kavramlar aşağıdaki bulmacada gizlenmiştir. Bunları bulmacadan bulup işaretleyiniz.

E	T	C	E	M	D	İ	N	A	R	L	A	Y	K	F
A	T	A	S	A	V	V	U	F	İ	P	Ş	O	A	I
H	N	L	G	C	E	M	E	V	İ	M	H	R	D	K
M	S	E	M	A	H	C	F	İ	Ş	U	I	U	İ	I
E	Ş	G	Ü	L	B	A	N	K	B	S	Z	M	R	H
T	M	İ	E	H	İ	K	M	E	T	A	I	E	İ	Z
Y	E	L	G	Ö	R	G	Ü	C	S	H	R	A	L	Y
E	V	İ	A	E	F	V	İ	H	P	İ	O	H	İ	A
S	L	K	U	L	H	A	K	K	I	P	R	F	K	L
E	A	V	Z	B	S	E	M	A	C	L	U	Y	I	E
V	N	I	D	U	A	F	E	A	H	İ	C	L	B	V
İ	A	M	U	S	A	H	İ	P	C	K	U	H	T	İ
Y	M	B	E	K	T	A	Ş	İ	L	İ	K	D	G	L
O	N	A	K	Ş	İ	B	E	N	D	İ	L	İ	K	İ
D	İ	N	A	N	L	A	Y	I	Ş	I	E	Ş	H	K

DİN
YORUM
TASAVVUF
AHMET YESEVİ
KADİRİLİK
GÜLBANK
BEKTAŞİLİK

CEMEVİ
SEMAH
SEMA
DUA
DİN ANLAYIŞI
FIKIH
MEVLÂNA

NAKŞİBENDİLİK
ALEVİLİK
CEM
MUSAHİP
KUL HAKKI
GÖRGÜ
HIZIR ORUCU

SÖZLÜK

A

âciz : Gücü bir işe yetmez olanın durumu, güçsüz.

âdet : 1. Alışılmış şey, herkes tarafından uyulan yol, töre, gelenek, görenek, alışkanlık, usul. 2. Akıl ve sağduyu sahibi kişilerin benimseyip tekrarladıkları alışkanlıklar. 3. Akla ve düşünceye dayanmaksızın tekrar edilegelen olay, durum ve davranış.

âlem : 1. Akıl ve duyu organlarıyla bilinebilen veya mevcudiyeti düşünülebilen Allah (c.c.) dışındaki bütün varlıklar. 2. Yaratıcısının varlığına işaret eden ve onun mevcudiyetinin bilinmesini sağlayan her şey. 3. Dünya, cihan, kâinat.

âlim : 1. Bilgin, en iyi bilen, hakkıyla bilen, bilgili. 2. Temel İslam bilgilerini aldıktan sonra belirli bir ilim dalında daha çok ilerleyip uzmanlaşan kimse.

amel : 1. Yapılan iş, eylem, fiil. 2. Çalışma, didinme, davranış, uygulama. 3. Bir kural veya dinî emrin yerine getirilmesi. 4. Dünya ve ahirette ceza veya mükâfat konusu olan her türlü davranış.

arş : 1. Taht, çardak, çatı, tavan, kubbe. 2. Hükümranlık, şan, şeref. 3. İlahi tasarrufların emir ve idare merkezi. 4. Bütün âlemi kuşatan, nasıl olduğunun bilinmesi insan aklının dışında kalan ve sadece Allah (c.c.) tarafından bilinen şey.

azamet : Ululuk, yücelik, büyüklük, güç ve kudrette büyüklük.

azap : 1. Ceza, elem, işkence, şiddetli acı hissi. 2. Allah'ı (c.c.) tanımayan veya emirlerine karşı gelenlere dünya ve ahirette verilecek ilahi ceza.

azim : Bir işte engelleri yenme kararlılığı.

B

Baki : "Kalıcı, ölümsüz, devamlı, ebedî, sürekli, bütün varlıklar yok olduktan sonra da zatıyla var olacak olan tek varlık" anlamında Allahü Teâlâ'nın (c.c.) esma-i hüsnasından biri.

batıl : 1. Yok olup giden, gerçek ve doğru olmayan, esassız, boş şey, boşa giden, hükümsüz, gerçeğe aykırı, hikmetsiz, temelsiz. 2. Allah'ın (c.c.), peygamberleri aracılığıyla bildirmiş olduğu dine uymayan her türlü inanç, fikir, duygu, kanaat, tutum, davranış.

bereket : 1. Nimet, bağış, Allah'ın (c.c.) karşılıksız vermesi. 2. Uğur, hayır. 3. Bolluk, gürlük, feyiz, mutluluk ve güzelliklerin artması.

bîzar : Tedirgin, bezmiş, usanmış, bezginlik getirmiş.

bozgunluk : Toplumda insanların arasını açmak, kargaşa ortaya çıkarmak.

C

cehalet : Bilgisizlik.

cihan : 1. Evren, âlem. 2. Dünya.

Ç

çetin : Amaçlanan duruma getirilmesi, elde edilmesi, çözümlenmesi, işlenmesi güç veya engeli çok olan, güç, zor.

D

dâhi : Olağanüstü yeteneği ve yaratıcı gücü olan.

dalalet : 1. Doğru yoldan sapmak, şaşırmak. 2. Haktan yüz çevirip batıla yönelmek, ilahi buyruklara aykırı davranmak.

dâr : Alevilik-Bektaşilikte cem törenlerinde dedenin önderliğinde toplanılan yer.

dedikodu : Başkalarını çekiştirmek ve kınamak üzere kendisinin bulunmadığı ortamda yapılan konuşma, gıybet.

delil : 1. Yol gösteren, kılavuz, rehber, işaret, iz. 2. İnsanı aradığı gerçeğe ulaştıracak iz, emare, kanıt. 3. Bir davayı ispat etmeye yarayan şey, kanıt.

dergâh : Eskiden, tarikat mensuplarının toplandığı ve tarikat ilkelerinin öğretildiği yer.

deyiş : 1. Deme, söyleme. 2. Halk şiiri, halk türküsü.

didar : 1. Yüzleşme, karşı karşıya kalma, birlikte olma. 2. Yüz, çehre.

diyar : Belde, ülke, şehir.

düvaz-imam : Alevilik-Bektaşilikte on iki imamı övmek için yazılan şiirler.

E

ebedî : Sonsuz, ölümsüz.

ecir : İbadetlere ve güzel davranışlara verilen ahiret mükâfatı, sevap.

edep : 1. İyi ahlak, güzel terbiye, eğitim. 2. Utanma, zarafet, insanlara söz ve hareketlerle güzel davranışta bulunma. 3. Bir toplumda örf, âdet ve kural hâlini almış iyi tutum ve davranışlar veya bunları kazandıran bilgi.

emin : 1. İnanılan, güvenilen kimse. 2. Emniyetli, tehlikesiz, güvenilir. 3. Kendisine bırakılan şeyi iyi koruyan, emanete ihanet etmeyen. 4. Doğru sözlü, sözünde duran, vefalı.

erkân : 1. Bir topluluğun ileri gelenleri, büyükler, üstler. 2. Yol, yöntem.

ezelî : 1. Başlangıcı olmayan, öncesinde yokluk olmayan. 2. Hiç evveli olmayan varlık, Allah (c.c.).

F

faiz : 1. Fazlalık, artma, çoğalma. 2. Emek karşılığı olmaksızın paranın kullanılmasına karşılık olarak elde edilen ve dinen uygun görülmeyen kazanç.

farz : Yüce Allah'ın (c.c.) Kur'an-ı Kerim'de kesin olarak yapılması emredilen ve terk edilmesi günah olan fiiller, emirler.

fazilet : 1. Olgunluk, erdemlilik, üstünlük, değer, kıymet. 2. İffet, namus, güzel ahlak. 3. İnsanın doğuştan sahip olduğu ve sonradan çalışma yoluyla geliştirip zenginleştirdiği güzel nitelikler.

felah : Kurtuluş.

fenalık : 1. Kötülük, şer. 2. Rahatsızlık veren şey.

G

gaflet : 1. Ne yaptığını bilmeme, ihmallik, dalgınlık. 2. Bir şeyi bile bile terk etme. 3. Günah ve sevap hususunda duyarsız ve dikkatsiz davranma, Allah'tan (c.c.) habersiz olma.

galebe çalmak : Üstün gelmek, yenmek, galip gelmek.

gelenek : Bir toplumda, bir toplulukta eskiden kalmış olmaları dolayısıyla saygın tutulup kuşaktan kuşağa iletilen, yaptırım gücü olan kültürel kalıntılar, alışkanlıklar, bilgi, töre ve davranışlar, anane.

H

hadis : 1. Söz, haber. 2. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) sözleri, fiilleri ve takrirleri. 3. Hz. Peygamber'in (s.a.v.), Kur'an'dan anladıklarını söz ve davranışlarıyla ifade etmesi.

hak : 1. Gerçek, doğru, gerçeğe uygun. 2. Adalet. 3. Hak. 4. İslam. 5. Gerek sözün gerekse eylemin zaman ve şartlara göre nasıl söylenmesi ve yapılması gerekiyorsa öylece yerine getirilmesi. 6. Bir iş ve emeğin maddi veya manevi karşılığı.

Hakîm : "Her şeye hükmeden, hükümlerin koyucusu ve kaynağı, hüküm ve hikmet sahibi" anlamında Allah'ın (c.c.) esma-i hüsnasından biri.

Halik : 1. Yaratıcı. 2. "Tüm varlıkların işlerini ölçülü ve ahenkli bir şekilde var eden, evreni bir plan ve amaca uygun olarak yoktan ve örneksiz biçimde yaratan" anlamında Allah'ın (c.c.) esma-i hüsnasından biri.

halife : 1. Birinin yerine geçen, vekil, vekil olduğu kişi adına görev yapan kimse. 2. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) vefatından sonra onun yerine devlet başkanlığına geçen yöneticilerin ortak adı.

hamd : 1. İyilik, güzellik, üstünlük ve erdemlilikle niteleme. 2. Allah'a (c.c.) teşekkür, şükran. 3. Bütün övgü çeşitlerini içeren sevgi ve saygıyla Allah'a (c.c.) yapılan şükür. 4. Yapılan iyiliğin kendisine yönelik olma şartı aramadan, Allah'ın (c.c.) mutlak manada lütufkâr ve iyiliksever olmasını dile getirme.

harp : Savaş.

hasenat : 1.İyilik ve güzellikler. 2. Aklın ve dinin iyi ve güzel kabul ettiği şeyler. 3. Dünya ve ahirette kişinin yararına olan her şey.

haset : 1. Kıskançlık, çekememezlik. 2. Başkasının elnide bulunan maddi ve manevi imkânların kendisine verilmesi ve kıskanılan kişinin bu imkânları kaybetmesi için kalpte bulunan temenni, istek.

haşir : 1. Toplanma, bir araya gelme. 2. Bütün insanların kıyamet günü yeniden diriltilerek dünyadayken yaptıklarından hesaba çekilmek üzere toplanmaları, bir araya getirilmeleri.

havari : Hz. İsa'ya (a.s.) ilk inanan ve ona yardım eden on iki kişi.

hayâ : 1. Utanma, sıkılma duygusu. 2. Kişinin, Allah'a (c.c.) olan içten sevgi ve saygısından dolayı kötü, çirkin, ahlak dışı ve günah olan davranışlardan rahatsız olması ve bunlardan kaçınması. 3. Kınanma endişesiyle dinî kurallara aykırı davranmaktan kaçınma.

hayır : Dinin ve aklın yapılmasını iyi ve güzel gördüğü, kişinin sadece Allah'ın (c.c.) rızasını gözeterek yaptığı iş, amel.

helak : 1. Ölme, öldürme, yok etme, yok olma. 2. Bitkin bir duruma gelme veya getirme.

hidayet : 1. Doğru yolu gösterme, doğru yolu bulma, rehberlik yapma, irşat etme. 2. Allah'ın (c.c.) insanlara kendi yolunda gidebilecek akıl, düşünme, öğrenme, hatırlama gibi yetenekler vermesi ve insanların da bunları kullanarak doğru yolu bulması.

hikmet : 1. Bilgelik, felsefe. 2. Allah'ı (c.c.) gereği gibi bilme bilgisi. 3. İnsanın, varlıkların hakikatini, gerçek yüzünü, gücü oranında bilip ona göre hareket etmesi. 4. Kur'an ve sünneti doğru bir şekilde anlayabilme ve amel etme yeteneği. 5. Hüküm vermede doğru karar verme yeteneği. 6. İslam dinindeki hükümlerin konuluş amaçları.

himaye : Koruma, gözetme, bakımını üstlenme.

himmet : 1. Yardım. 2. Çalışma, emek, gayret. 3. Lütüf, iyilik, yardım.

I

ırk : 1. Kalıtımsal olarak ortak fiziksel ve fizyolojik özelliklere sahip insanlar topluluğu. 2. Soy. 3. Bir canlı türünde aynı karakteri taşıyan canlıların oluşturduğu alt bölüm.

ıslah : 1. İyi ve yararlı olma, düzeltme, daha iyi hâle getirme. 2. Dinî değerleri, inanç ve yaşama biçimini yeniden canlandırmayı, bozulan değer yargılarını düzeltmeyi hedefleyen düşünce ve faaliyetler.

İ

ibret : 1. Ders alma, öğüt alma. 2. Yanlış davranışların yol açtığı kötü sonuçlardan ders alma. 3. Görünenden görünmeyene geçme, nesneleri ve olayları dış yüzüne bakıp onlardaki hikmeti kavramaya çalışma, olaylardan ders alıp doğru sonuçlar çıkarma ve buna göre davranma.

icabet etmek : Kabul etmek, karşılıksız bırakmamak, karşılık vermek.

idrak etmek : 1. Kavuşmak, ulaşmak, erişmek. 2. Farkına varmak, bilincinde olmak, kavramak, anlamak.

iffet : Haramdan uzak durma, kötü söz ve işlerden kaçınma.

ikram : 1. Konuğu ağırlama. 2. Bir şeyi armağan olarak verme, sunma. 3. Sunulan şey.

ihya etmek : 1. Hayat vermek, diriltmek, canlandırmak, yeniden hayata döndürmek. 2. İşlenmeyen ziraat arazisinin mülkiyet veya kullanım hakkını kazanmak amacıyla işlenip verimli duruma getirilerek imara açılması. 3. İnsanın ömrünü ibadet ederek, ilmî çalışmalar yaparak, insanlığın yararına maddi ve manevi şeyler üreterek değerlendirmesi.

ikrar : 1. Saklamayarak doğruca söyleme, açıkça söyleme, söz verme. 2. Bildirme. 3. Benimseme, onama, kabul, tasdik.

ilah : 1. Hak olsun, batıl olsun, tapınılan her türlü varlık. 2. Tapınılan, yüceliği karşısında hayranlık duyulan, gönülden bağlanılıp sığınılan, duyularla idrak edilemeyen varlık.

ilahi : 1. Allah' a (c.c.) ait, Allah'la (c.c.) ilgili olan, Allah (c.c.) tarafından gönderilen. 2. "Rabb'im, ey Allah'ım!", anlamında dua ve yakarma sözü.

ilke : 1. Temel düşünce, temel inanç, unsur, prensip. 2. Temel bilgi. 3. Öğe. 4. Davranış kuralı.

infak : 1. Karşılıksız yardım, sadaka verme. 2. Zekât. 3. Gerek akrabalardan gerekse diğer insanlardan yoksul ve muhtaç olanlara maddi yardım yaparak onların geçimini sağlamaya yardımcı olma.

irade : Bir şeyi yapıp yapmamaya karar verme gücü.

irfan : 1. Bilme, anlama, sezme. 2. Gerçeğe ulaştırıcı güçlü seziş. 3. Kültür.

istiklal : Bağımsızlık.

itaat : 1. Boyun eğme, uyma, dinleme, söz dinleme, alınan emire göre hareket etme, saygı gösterme. 2. Allah'ın (c.c.) ve Resulünün emir ve yasaklarına uyma.

İzzet : Değer, itibar, şeref, yücelik, üstünlük, büyüklük, kuvvet ve kudret.

K

Kadir : 1. Gücü yeten, güçlü. 2. "Güç, kuvvet ve iktidar sahibi olarak istediği her şeyi bir ilim, hikmet ve ölçü dâhilinde dilediği gibi yaratması, her şeye gücünün yetmesi" anlamında, Allah'ın (c.c.) esma-i hüsnasından biri.

kandil : 1. İçinde sıvı bir yağ ve fitil bulunan kaptan oluşmuş aydınlatma aracı. 2. Kandil gecesi.

kaside : On beş beyitten az olmayan, bütün beyitlerin ikinci dizeleri baştaki beyit ile uyaklı olan ve çoğu kez büyükleri övmek için yazılan şiirler.

kelam : 1. Söz, söz seyleme. 2. "Dilediği varlıkla kendine özgü bir biçimde konuşması." anlamında Allah'ın ezeli sıfatlarından biri.

kerem : 1. Soyluluk, ululuk, büyüklük, asalet. 2. Bağış olarak verme, iyilik, cömertlik, eli açıklık, lütuf.

koruk : Meyvenin olgunlaşmamış hâli.

L

lütuf : 1. Bağış, iyilik etmek, yardımda bulunmak. 2. Kulu, Allah'ın (c.c.) af ve merhametine yaklaştıran, günahlara düşmekten uzaklaştıran her türlü yardım.

lisan : Dil.

M

mahluk : 1.Yaratık. 2. Allah (c.c.) tarafından yaratılmış olan canlı ve cansız her varlığa verilen ad.

manevi : 1. Görülmeyen, duyularla sezilebilen, soyut. 2. Dinî ve ahlaki değerler.

mâni : Engel.

mersiye : 1. Ağıt. 2.Vefat eden kimsenin ardından onun gençliğini, iyiliklerini, değerlerini dile getiren halk şiiri.

meşakkat : Güçlük, sıkıntı veren şey, zorluk.

metanet : 1. Dayanma, dayanıklılık, sağlamlık. 2. Vefat, doğal afet gibi üzücü durumları sabırla karşılama.

mezhep : 1. Gidilecek yer, yol, takip edilen yöntem, metod, ekol. 2. İslam kültüründe dinî birimlerde uzman olan bir âlimin, dinin ayrıntılarına ilişkin konularda kendine özgü kural ve metodla meydana getirdiği görüşler toplamı.

minnet : Yapılan bir iyiliğe karşı kendini borçlu sayma, gönül borcu.

miraçlama : Peygamberimizin (s.a.v.) miraca çıkışını anlatan şiirler.

mizan : 1. Ölçü aleti, tartı, terazi. 2. Ahirette insanların günah ve sevaplarının iyilik ve kötülüklerinin tartılacağı manevi terazi.

muazzam : 1. Çok büyük, çok iri, koskocaman. 2. Alışılmışın sınırlarını aşan.

mucize : Peygamberlerin kendisine inanmayan insanlara, peygamberliklerini ispat etmek ve inananların da imanlarını güçlendirmek amacıyla gösterdikleri olağanüstü olaylar.

mükellef : 1. Sorumluluk, yükümlülük taşıyan kişi. 2. Akli dengesi yerinde, ergenlik çağına ulaşmış, dinin emir ve yasakları karşısında sorumlu bulunan erkek ve kadın.

münezzeh : 1. Temiz. 2. Uzak.

münkir : Allah'ın (c.c.) varlığını ve birliğini, onun peygamberleri aracılığıyla gönderdiği emirleri inkâr eden.

müsamaha : 1. Bağışlama, kolaylık gösterme. 2. İslam'da bir kimsenin hatasını yüzüne vurup mahcup etmeksizin hoş görme, anlayış göstererek bağışlama.

müşrik : 1. Allah'a (c.c.) ortak, yardımcı ve eş koşan kimse. 2. Allah'a (c.c.) zatında ya da sıfatlarında eş, ortak ve denk varlıklar kabul eden kimse.

müttaki : 1. Korunan, sakınan, çekinen, takvalı, dinî konularda bilinçli, şuurlu kimse. 2. Şirkten sakınan, Allah'tan (c.c.) korkan kimse. 3. İslam'ın farzlarını yerine getiren, nafileleri çokça yapan, kendini günahlardan uzak tutarak Allah'ın (c.c.) gazabından korunan ve böylece Allah'ın (c.c.) emirlerine karşı çok duyarlı olup ona saygı ve sevgide kusur etmemeye çalışan kimse. 4. Allah'a (c.c.) iman edip namaz kılan, zekât veren, hiçbir ibadetini aksatmayan, Allah'ın (c.c.) yasaklarından sakınan, şirke ve diğer günahlara düşmeyen, inancının bilincinde olan duyarlı Müslüman.

mütevazı : Alçak gönüllü, gösterişsiz, iddiasız, büyüklük taslamayan.

N

nafile : 1. Fazlalık, fazladan yapılan iş. 2. Farz ve vacibin dışında fazladan sevap kazanmak amacıyla Peygamber Efendimizin (s.a.v.) yaptığı ve Müslümanların da onun sünnetine uyarak yaptıkları amel ve ibadetler.

nasip : 1. Birinin payına düşen şey. 2. Bir kimsenin elde edebildiği, sahip olabildiği şey. 3. Kısmet, talih, baht. 4. Günlük kazanç.

nefes : Bektaşi tekkelerinde okunan manzum.

nehyetmek : Yasaklamak.

nezdinde : Yanında, katında, huzurunda, gözetiminde.

nimet : 1. İyilik, mutluluk, bağış, ihsan. 2. Hayırlı mal, evlat, servet, sağlık, yiyecek, içecek gibi şeyler. 3. Ekmek. 4. Allah (c.c.) tarafından insanlara iman başta olmak üzere her çeşit iyiliğin verilmesi ve her çeşit zararın insandan uzaklaştırılması.

nişane : 1. Eser, iz, belirti. 2. Dinimiz İslam'ın Safa ve Merve gibi kutsal mekânları, sembolleri.

O

olgu : 1. Birtakım olayların dayandığı sebep ve bu sebeplerin yol açtığı sonuç, vakıa. 2. Varlığı deneyle kanıtlanmamış şey.

onur Başkalarının gösterdiği saygının dayandığı kişisel değer, gurur, şeref.

Ö

örf : 1. Güzel ve iyi iş, iyilik, ihsan. 2. Aklın ve dinin iyi ve güzel bulduğu, akıl tarafından reddedilmeyen güzel şeyler. 3. Yasalarla belirlenmeyen, halkın kendiliğinden uyduğu ve toplumda eskiden beri sürdürülen söz ve davranışlar.

P

pak : Temiz, duru, arı, saf.

put : Kendisine tapılmak, ibadet edilmek üzere taş, ağaç, maden, toprak vb. şeylerden yapılmış olan heykel, resim ve oymalar.

putperest : Puta tapan kişi.

R

Rab : 1. Yetiştiren, besleyen, büyüten, olgunlaştıran. 2. Allah (c.c.). 3. Yaratan ve yarattıklarını boş bırakmayıp terbiye eden. 4. Rızık veren, bütün varlıkların ihtiyaçlarını karşılıksız olarak bol bol veren. 5. Yaratmış olduğu varlıkları sürekli gözetim altında tutan, tüm varlıkların hayatlarını devam ettirebilmeleri için onlarla ilgili doğal kurallar koyan, dünyada mutlu olmaları için katından kanunlar ve vahiyler gönderen.

rahmet : 1. İncelik, sevgi, şefkat, merhamet. 2. Birinin suçunu bağışlama, yarlıgama, affetme. 3. Sevap, lütuf ve ihsan. 4. Bütün varlıkların iyiliğini arzu edip onlara her türlü yardımda bulunma isteği.

Rahîm : "Yaratmış olduğu bütün varlıklara karşılıksız rızık veren, yarattıklarını koruyan, esirgeyen, bağışlayan, merhamet eden, ahirette ise sadece mümin kullarına şefkat edecek olan" anlamında Allah'ın (c.c.) esma-i hüsnasından biri.

Rahmân : "Dünyada bütün canlılara şefkat gösteren, mümin-kâfir ayrımı yapmaksızın insanlara merhamet eden, her türlü nimeti sürekli veren, rahmeti sonsuz olan" anlamında Allah'ın esma-i hüsnasından biri.

rızık : 1. Kendisinden faydalanılan her şey. 2. İnsanın ve diğer canlıların beslenip yaşayabilmeleri için yedikleri ve içtikleri her şey. 3. Allah'ın (c.c.) tüm canlılara kendi katından verdiği yenilen, içilen, giyilen ve maddi-manevi yararlanılan mallar, çocuklar, eşler, ilim ve iman gibi şeylerin hepsi.

riayet : 1. Uyma, boyun eğme. 2. Sayma, saygı, itibar etme.

rivayet : 1. Nakletme, nakil, haber verme, haber, anlatma. 2. Hz. Peygamber'in söz, onay ve eylemlerinin yazılı veya sözlü olarak sonraki kuşaklara metin ve senetleriyle aktarılması. 3. Hz. Peygamber'e (s.a.v.) ait olan hadis-i şerifi ya da sahabeye veya tabiinden birine ait olan bir sözü, kendisine kadar nakleden kişileri isimleriyle beraber iyice dinleyip ezberledikten veya yazdıktan sonra bir başkasına sözlü veya yazılı olarak aktarma, nakletme.

S

sahabi : 1. Arkadaş, dost, veli. 2. Hz. Peygamber (s.a.v.) zamanında yaşamış, Müslüman olarak Peygamber Efendimizi (s.a.v.) çok kısa süre de olsa görmüş, onun sohbetinde bulunmuş ve yine Müslüman olarak ölmüş kimse.

salih : 1. İyi, güzel, düzgün, faydalı, hayırlı. 2. Dinin emir ve yasaklarına uygun hareket eden, sorumluluk bilinci taşıyan, inancı ile amelleri arasında uygunluk bulunan samimi mümin.

salih amel : İyi, güzel, yararlı iş ve davranış. 2. Dayanaklarını Kur'an-ı Kerim ve sünnetten alan, insanın imanını güçlendirmek için niyetli olarak yapılan tüm güzel davranışlar, inançlar, ibadetler ve insanlığın faydasına yapılan işler.

sûr : Kıyametin kopmasını ve kıyamet koptuktan sonra yeniden dirilmeyi duyurmak için İsrafil adlı melek tarafından üflenecek olan alet.

sünnet : Hz. Peygamber'in (s.a.v.) sözleri, fiilleri, uygulamaları, onayları.

Ş

şer : 1. Kötü, fena, kötü iş, bela, musibet. 2. Günah. 3. Bu dünyada hukuki yaptırımları ve kınamayı, ahirette de cehennem azabını ve Allah'ın (c.c.) gazabını gerektiren kötü sözler, inançlar, davranışlar.

şeref : 1. Başkasının, birine gösterdiği saygının dayandığı kişisel değer, onur. 2. Toplumca benimsenmiş iyi şöhret.

şirk : 1. Denklik, ortaklık, ortak olma, ortak koşma. 2. Allah'a (c.c.) inanmakla birlikte başka varlıkları da tanrı kabul etme. 3. Zatında, sıfatlarında, fiillerinde, yaratma ve emretme konusunda Allah'a (c.c.) başka bir varlığı denk görme.

T

takva : 1. Bilinçli davranma, uyanıklık, dikkatli olma, sakınma, korunma, korkma, endişelenme, kaygılanma. 2. Allah'ı (c.c.) görüyormuşçasına bir bilinç içerisinde farzları, vacipleri hakkıyla yerine getirme, Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmak amacıyla nafileleri çokça yapma ve sünneti yerine getirme. 3. Haramları ve dinen şüpheli olan durumları, dinin kötü gördüğü şeyleri terk etme.

tamah etmek : 1. Aç gözlü davranmak. 2. Çok beğenip istemek.

tasadduk etmek : Sadaka vermek, ihtiyaç sahiplerine sadaka vererek yardım etmek.

tebliğ : 1. Ulaştırma, duyurma, açıklama. 2. Peygamberlerin, Allah'tan (c.c.) aldıkları vahyi insanlara eksiksiz olarak bildirmesi.

tefekkür : 1. Düşünme, düşünüş, fikir yürütmek, kavramaya çalışmak, kafa yormak. 2. Var olan birşeyin manasını anlamaya çalışmak ve eşyanın bilgisini zihinden toplayabilmek için aklın hareket hâlinde olması.

tesbih etme : Allah'ı (c.c.) zatında, sıfatlarında, fiillerinde ve isimlerinde her türlü eksikliklerinden uzak tutmak.

tevazu : 1. Alçak gönüllü olma, kibirlenmeme, yumuşak huylu ve mütevazı olma. 2. Gösterişsiz olma.

tevhid : 1. Birleşme, bir şeyin bir olduğuna karar verme, tek kılma. 2. Allah'ı (c.c.) zatında, sıfatlarında ve fiillerinde birleme, onun tek ve eşsiz olduğuna inanma, ona hiçbir şeyi şirk koşmadan ibadeti yalnızca Allah (c.c.) için yapma.

tövbe : İnsanın, bilerek veya bilmeyerek yaptığı hata, kusur, büyük ve küçük günahlardan dolayı pişman olup bir daha aynı günahları yapmamaya karar vererek vazgeçmesi.

tümsek : Küçük tepe.

U

ulu : 1. Erdemleri bakımından çok büyük, yüce. 2. Çok yüksek, çok büyük olan.

Ü

ümmet : 1. Topluluk, cemaat, millet. 2. Din ve inanç birliği temelinde bir araya gelen ve aynı peygambere bağlanan insanlar topluluğu, bir din üzerinde birleşen millet.

V

vaat : Bir işi yerine getirmek için verilen söz.

vacip : 1. Dince yükümlü sayılan insanların yerine getirmesi zorunlu olan işler, emirler. 2. İslam'da yapılması, farz seviyesinde olmayan fakat sünnetten daha kuvvetli olan dinî hükümler.

vahiy : 1. Gizli konuşma, fısıldama, ilham etme, ima ve işaret etme, ortaya çıkarma. 2. Peygamberler aracılığıyla insanlara, hayatın hangi ilkelere göre yönlendirilmesi ve nelere uyulup nelerden sakınılması gerektiğini bildiren ilahi bilgi, bu bilginin gönderiliş tarzı.

vakar : 1. Ağırbaşlılık, heybet, ciddiyet. 2. Onur, haysiyet, izzet ve şeref. İnsanın, kişiliğini koruyup şahsiyetini zedeleyecek her türlü davranıştan sakınması.

vesvese : 1. Şüphe, kuruntu, kışkırtma. 2. Şeytanın aldatması ve ayartması veya kötü insanların etkisiyle kalbe gelen şeytani düşünce.

Y

yörünge : Bir gök cisminin, hareketi süresince izlediği yol, mahrek.

yükümlülük : Yapılması zorunlu olan iş veya bir işi yapma zorunluluğu, mükellefiyet, mecburiyet.

Z

zalim : **1.** Haksızlık eden, adaletsiz hukuk dışı davranan. 2. Baskın, şiddet ve işkence uygulayan, gaddar, merhametsiz.

zan : 1. Şüphe, tereddüt, şek, sanma, sanı. 2. Doğruluğu ya da yanlışlığı kesin olarak kanıtlanmayan şey.

zerre : Çok küçük parçacık.

zikir : 1. Adını söylemek, sözünü söylemek, anmak. 2. Okunması âdet olan duaları ve Kur'an ayetlerini sürekli tekrarlamak. 3. Allah'ın (c.c.) bazı isimlerini, anlamlarını düşünerek belli sayıda ve belli miktarlarda okumak.

zillet : Horgörülme, aşağılanma.

zulüm : 1. Baskı, şiddet, eziyet, işkence, haksızlık etme, haddi aşma. 2. Allah'a (c.c.) ortak koşma, sapıklık, dalalet, Allah'ın (c.c.) birliğini inkâr etme. 3. Kendisine tanınan hukuki sınırı geçme, başkasının hakkını alma.

züht : 1. Yüz çevirme, değer vermeme, terk etme. 2. Ahirette mutlu olabilmek için kişiyi Allah'ı (c.c.) anmaktan alıkoyacak şeylerden yüz çevirme; helalleri işleme, haramları terk etme ve ibadetleri yerine getirme. 3. Kur'an-ı Kerim ve sünnette dünya ve içindekiler nasıl tanıtıldıysa öylece kabul edip dünyaya ve dünyalıklara tapmama.

KAYNAKÇA

Ahmed bin Hanbel. *El- Müsned*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.

Azamat, Nihad. *"Kadiriyye" Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi C 24.* İstanbul: İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM) Yayınları, 2001.

Buhârî, Ebu Abdullah Muhammed bin İsmail. *El-Câmiu's-Sahih*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1991.

Buyruk, Haz., Fuat Bozkurt. İstanbul: Kapı Yayınları, 1999.

Dinî Kavramlar Sözlüğü, Haz., Fikret Karaman, İsmail Karagöz, İbrahim Paçacı, Mehmet Canbolat, Ahmet Gelişken, İbrahim Ural. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2009.

Dinî Terimler Sözlüğü, Haz., Ahmet Nedin Serinsu, Mehmet Sürmeli, Arif Alkan, Ömer Akyürek, Bilal Deriser, Ayhan Baştürk, Ali Çınar, Yusuf Mavili, Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2010.

Dinî ve Millî Şiirler Antolojisi, Haz., Rıza Akdemir. Ankara: Türkiye Diyanet Yayınları, 1991.

Evliyaoğlu, Gökhan. *Çocuk ve Dua.* Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1996.

Ebu Davud, Süleyman bin Eş'as. *Es-Sünen*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.

Erul, Bünyamin, *"Veda Hutbesi", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Cilt 42. İstanbul: İslam Araştırmaları Merkezi Yayınları, 2012.

Gölpınarlı, Abdülbaki. *Kur'an Meali ve Açıklaması*. İstanbul: Ensariyan Yayınları, 2007.

Güner, Ahmet. *Tarikatlar Ansiklopedisi*. İstanbul: Milliyet Yayınları, 1998.

Hacı Bektaş Veli. *Makâlât*. Haz., Ubdurrahman Güzel. Ankara: Akçağ Yayınları, 1994.

Hâkim En-Neysabûrî. *El-Müstedrek*. Mekke: Mektebetü'l-Asriyye, 2000.

İbn-i Hişam. *es-Siretü'n Nebevviye*. Çev., Hasan Ege. İstanbul: Kahraman Yayınları, 2010.

İbn-i İshak. *Es-Sîretü'n-Nebeviyye*. Çev., M. Şafi Billik. İstanbul: Düşün Yayıncılık, 2012.

İbn-i Kesir, Ebu'l-Fidâ İmâduddin Ömer. *Peygamberler Tarihi*, Çev., Mahmut Varhan, Hasan Ali Saygın. İstanbul: Karınca-Polen Yayınları, 2011.

İbn-i Sa'd, Muhammed. *Tabakâtü'l-Kebîr*. Çev., Musa Kazım Yılmaz. İstanbul: Siyer Yayınları, 2015.

İbn-i Mâce, Ebu Abdullah Muhammed bin Yezid El-Kazvini. *Es-Sünen*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.

Kızılgöz, Mehmet. *Gülbank-Alevilikte Dua*. Ankara: Ayyıldız Yayınları, 2012.

Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali. Haz., Hayreddin Karaman, Ali Özek, İbrahim Kafî Dönmez, Mustafa Çağrıcı, Sadrettin Gümüş, Ali Turgut. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 20017.

Kur'an-ı Kerim Meali, Haz., Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2017.

Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir. Haz., Hayreddin Karaman, Mustafa Çağrıcı, İbrahim Kâfi Dönmez, Sadrettin Gümüş. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2014.

Küçükaşçı, Mustafa Sabri. *"Zemzem"*. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* Cilt 44, İstanbul: İSAM Yayınları, 2013.

Malik bin Enes. *El-Muvatta*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.

Mesnevi-Seçmeler. Haz., Suat Batur. İstanbul: Altıp Kitaplar, 2005.

Müslim, Ebu'l-Hüseyn Müslim bin Haccac El-Kuşeyrî. *El-Câmiu's-Sahih*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.

Nesâî, Ebu Abdurrahman Ahmed bin Şuayb. *Es-Sünen*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (5-6-7-8. Sınıflar). Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2018.

Öngören, Reşat. *"Mevlana"*. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 5. İstanbul: İSAM Yayınları, 1992.

Özcan, Nuri. *"Bektaşi Musikisi"*. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 36. İstanbul: İsam Yayınları, 2009.

Özdüzen, Halit. *Tasavvuf Yolcusu*. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2006.

Sağlam, Vedat, M. Nuri Yıldırım. *Seçme İlahiler*. İstanbul: Kahraman Yayınları, 2012.

Suyutî, Celaleddin. *Câmiu's-Sağîr*. Kahire: 1997.

Şentürk, Lütfi, Seyfettin Yazıcı. *İslam İlmihâli*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2015.

Taberî Muhammed bin Cerir. *Tarih-i Taberî*. Çev., Faruk Gürtunca. İstanbul: Sağlam Yayınevi, 2012.

Tanrıkorur, Barihüda. *"Mevleviyye"*. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Cilt 29*. İstanbul: İSAM Yayınları, 2004.

Tirmizî, Ebu İsa Muhammed bin İsa. *Es-Sünen*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.

Tosun, Necdet. *"Nakşibendiyye"*. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Cilt 32*. İstanbul: İSAM Yayınları, 2006.

Türkçe Sözlük. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2011.

Üzüm, İlyas. *Tarihsel ve Kültürel Boyutlarıyla Alevilik*. İstanbul: İsam Yayınları, 2007.

Vâkıdî, *Kitabu'l - Megâzî*. Beyrut: 1978.

Yaman, Ali. *Alevilik-Kızılbaşlık Tarihi*. Ankara: Nokta Kitap 2007.

Yaman, Mehmet. *Alevilik, İnanç-Edeb-Erkan*. İstanbul: Demes Yayınları, 2011.

Yesevi, Ahmet. *Divan-ı Hikmet.* Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2001.

Yazım Kılavuzu. Ankara: *Türk Dil Kurumu Yayınları*, 2012.

Yunus Emre Divanı - Seçmeler. Haz., Suat Batur. İstanbul: Altın Kitaplar, 2005.

GÖRSEL KAYNAKÇA

9. sayfa: https://i.pinimg.com/originals/fe/4e/64/fe4e64b1f278346126c8656c5b7bd3c4.jpg 30.03.2021
10. sayfa: https://www.shutterstock.com/tr - 625944896 15.07.2018
10. sayfa: https://www.shutterstock.com/tr - 796866628 15.07.2018
13. sayfa: http://www.manzara.gen.tr/gokkusagi-resimleri-21 15.07.2018
16. sayfa: https://www.kizilay.org.tr/Haber/HaberArsiviDetay/4304 05.05.2019
19. sayfa: https://blog.melroy.org/2013/celestia-planetarium-dome/ 30.03.2021
19. sayfa: https://www.shutterstock.com/tr - 661553089 15.07.2018
20. sayfa: https://www.shutterstock.com/tr - 63450109 20.07.2018
21. sayfa: https://happytovisit.com/Split/National-Park-Krka/tours-g2-a31 30.03.2021
23. sayfa: https://www.shutterstock.com/tr - 171747647 20.07.2018
23. sayfa: https://www.altindag.bel.tr/?utm_content=buffer8f21a&utm_medium=social&utm_source=facebook.com&utm_campaign=buffer#!haberler/altindagda-agac-dikme-senligi 30.03.2021
27. sayfa: http://1.bp.blogspot.com/-6n3MGh6GZeU/U2tI6UEQzpI/AAAAAAAACWU/IcYvRCsoLtA/s1600/File705.jpg 08.03.2021
35. sayfa: https://www.shutterstock.com/tr - 125633117 30.03.2021
36. sayfa: https://www.shutterstock.com/tr - 650104606 22.07.2018
39. sayfa: https://www.shutterstock.com/tr - 622780832 22.07.2018
41. sayfa: https://www.shutterstock.com/tr - 97160906 30.03.2021
42. sayfa: https://minber.ba/odlike-dana-arefata/ 30.03.2021
42. sayfa: https://fr.123rf.com/photo_14423629_islamique-lieu-saint.html 30.03.2021
51. sayfa: https://yandex.com.tr/gorsel/search?pos=21&from=morda_new&img_url=https%3A%2F%2Fislamdag.ru%2Fsites%2Fdefault%2Ffiles%2Fimg%2F2018%2Fvseobislame%2Fdua007.jpg&isize=large&text=zamzam&rpt=simage 02.04.2021
52. sayfa: https://www.shutterstock.com/tr - 1090210322 30.03.2021
54. sayfa: https://www.shutterstock.com/tr - 239968546 30.03.2021
59. sayfa: https://www.shutterstock.com/tr - 1124234792 30.03.2021
60. sayfa: https://www.shutterstock.com/tr - 573543064 22.07.2018
62. sayfa: https://www.shutterstock.com/tr - 345066626 05.03.2021
64. sayfa: https://pbs.twimg.com/media/DYAK801XcAEGJJN.jpg:large 30.03.2021
68. sayfa: https://www.shutterstock.com/tr - 608766875 22.07.2018
73. sayfa: https://www.shutterstock.com/tr - 1007185762 11.05.2019
82. sayfa: https://www.flickr.com/photos/iclalozabaci/3555034346 08.05.2019
93. sayfa: https://yandex.com.tr/gorsel/search?pos=33&from=tabbar&img_url=https%3A%2F%2Friverstonefamilydental.com%2Fwp-content%2Fuploads%2F2018%2F10%2Fmaxresdefault.jpg&isize=large&text=di%C5%9F%20f%C4%B1r%C3%A7alayan%20%C3%A7ocuk&rpt=simage 05.03.2021
99. sayfa: https://thegrandtangent.files.wordpress.com/2014/12/sema.jpg 05.03.2021
102. sayfa: https://www.shutterstock.com/tr - 626145602 11.05.2018
102. sayfa: https://www.shutterstock.com/tr - 1097627174 11.05.2018
102. sayfa: https://www.shutterstock.com/tr - 1205323612 11.05.2018
102. sayfa: https://www.shutterstock.com/tr - 1241945218 11.05.2018
112. sayfa: https://www.shutterstock.com/tr - 463875077 11.05.2018
105. sayfa: https://www.shutterstock.com/tr - 1207864210 05.03.2021
118. sayfa: https://www.shutterstock.com/tr - 1581067732 05.03.2021
122. sayfa: http://www.alevikulturdernekleri.com/wp-content/uploads/2014/11/Semah-Nedir-1024x679.jpg 30.07.2018
124. sayfa: https://www.shutterstock.com/tr - 1386007160 05.03.2021

Not: Kitapta sayfa numarası verilmeyen görseller yayınevi arşivinden alınmıştır.

CEVAP ANAHTARI

1. ÜNİTE - Sayfa 31

A	Öğrenci cevaplandıracaktır.
B	1. B 2. D 3. C 4. D 5. C
C	1. Y 2. D 3. Y 4. Y 5. D 6. Y 7. Y
Ç	Melikinnâs/Min şerril vesvâsil hannâs/Minel cinneti vennâs.

2. ÜNİTE - Sayfa 52

A	Öğrenci cevaplandıracaktır.
B	1. B 2. A 3. A 4. D 5. D 6. C 7. D 8. C 9. B
C	1. vakfe/tavaf 2. adak 3. akika 4. sa'y 5. ihram 6. şavt 7. Hacerü'l-Esved
Ç	1. Y 2. D 3. D 4. D 5. Y 6. Y 7. D
D	Öğrenci çözecektir.

3. ÜNİTE - Sayfa 74

A	Öğrenci cevaplandıracaktır.
B	1. D 2. D 3. C 4. A 5. C
C	doğruluğu/kardeşçe/sevmedikçe/emannettir/sözü/sabırlı
Ç	1. D 2. D 3. Y 4. Y 5. D 6. D 7. Y
D	birabbil felâk/mâ halak/şerri ğâsigin/neffâsâti fil ugad/hâsidin izâ hased

4. ÜNİTE - Sayfa 91

A	Öğrenci cevaplandıracaktır.
B	1. B 2. C 3. D 4. C
C	1. Y 2. D 3. Y 4. Y 5. D 6. Y 7. D
Ç	eyyühel kâfirûn/mâ ta'büdûn/âbidûne mâ a'büd/âbidün mâ abedtüm/Leküm dînüküm veliye dîn

5. ÜNİTE - Sayfa 119

A	Öğrenci cevaplandıracaktır.
B	1. C 2. A 3. B 4. D 5. D 6. D 7. B 8. B
C	1. D 2. Y 3. D 4. Y 5. D 6. Y 7. D
Ç	Öğrenci çözecektir.